

MISJA MATEUSZA
KŁOSKA s. 12

BIAŁORUŚ: UDERZENIE
W KATOLIKÓW s. 18

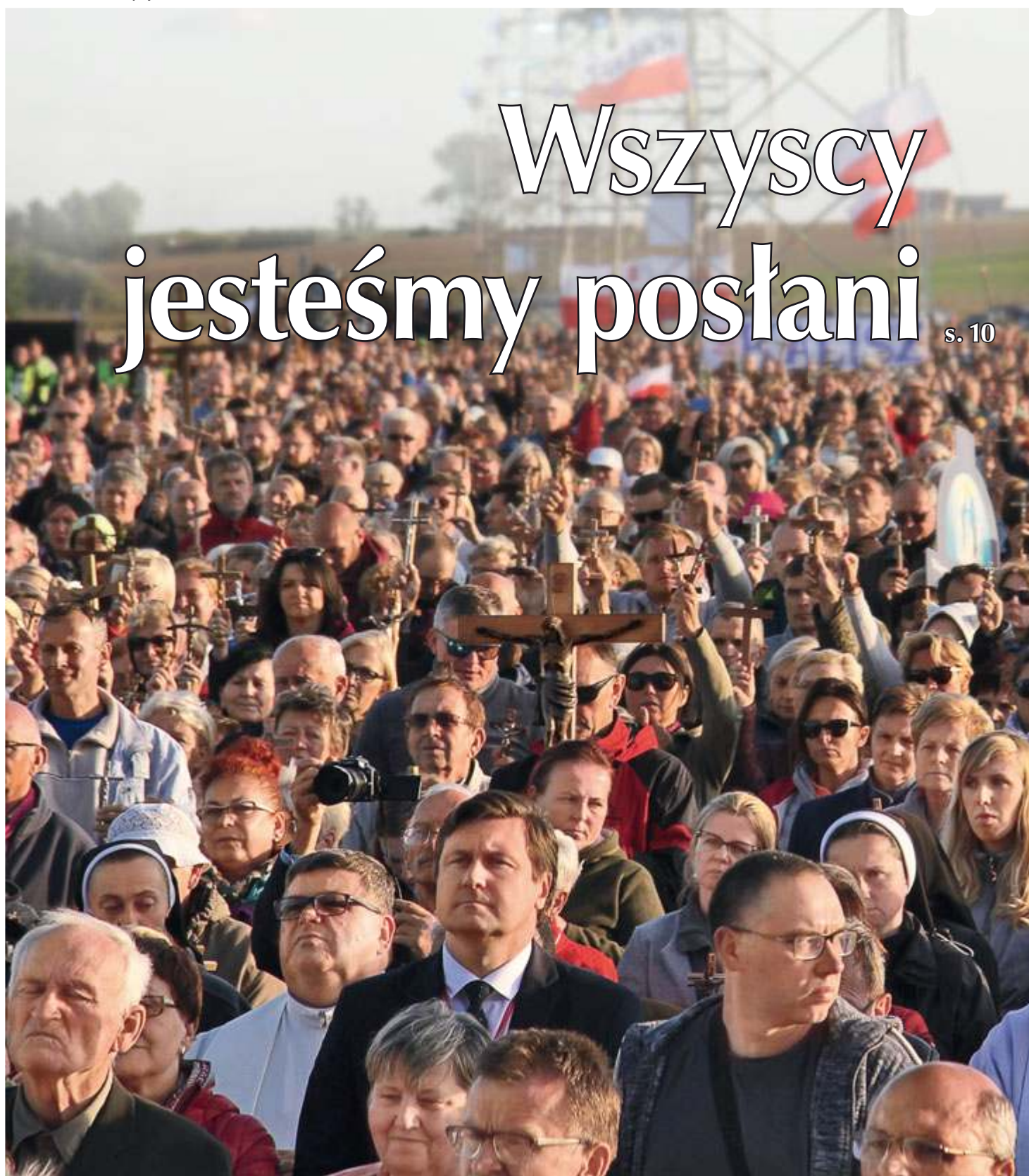
NIEWAŻNOŚĆ
MAŁŻEŃSTWA s. 34

KONSTYTUCJA
KOŚCIOŁA s. 38

23.10.2022
nr 43 (886)
cena 5 zł
(w tym 8% VAT)
NR INDEKSU 205 109
ISSN 1734-9079
www.idziemy.pl

idziemy

Wszyscy jesteśmy posłani s. 10

Zareklamuj się u nas!

idziemy

II okładka
205 x 285 + 5 mm na spady

1/1 strona wewnątrz pisma
205 x 285 + 5 mm na spady

Junior page
135 x 190 mm
+ 5 mm na spady

moduł
reklamowy
75 x 140 mm

moduł
reklamowy
95 x 67 mm

Zapraszamy do kontaktu: reklama@idziemy.com.pl, tel. 502 142 292

ks. Henryk Zieliński

Apostolski albo żaden

Czas zmienić nasze spojrzenie na misję. Zbyt często kojarzymy je z głoszeniem Ewangelii na odległych kontynentach, z egzotyczną przygodą. Tymczasem nakaz misyjny Chrystusa dotyczy każdego z nas. W czterechsetną rocznicę powołania do życia watykańskiej Kongregacji Rozkrzewiania Wiary trzeba o tym wciąż przypominać. Bo kto wie, czy mentalnie przenosząc to zobowiązanie na grupę wyspecjalizowanych misjonarzy, nie tracimy czegoś, co należy do samej istoty Kościoła. Czy przez to nie stajemy się niepotrzebni światu, jak ewangeliczna sól, która utraciła swój smak i nadaje się tylko do wyrzucenia?

Kościół, który zajmuje się jedynie sam sobą, nie jest już nikomu potrzebny – mówił kiedyś na naszych łamach abp Marek Jędraszewski. Trudno się z tym spostrzeżeniem nie zgodzić. Jeszcze trudniej nie zgodzić się z faktami. Bo rzeczywiście chyba w diecezjach i parafiach za bardzo zajmujemy się sobą, naszymi problemami i planami, a za mało Ewangelią. Znam biskupów tak śmiertelnie zmęczonych ciągłą obroną przed zarzutami o pedofilię i inne bezeceństwa w ich diecezjach, albo wystraszonych samą możliwością postawienia im takowych zarzutów, że nie mają już sił ani czasu na nic innego. Kościół, który miał być „światłem świata” – jak zauważył Benedykt XVI – dał się obsadzić w roli „ciemnogrodu”. Prócz tego wielu rządom diecezji sen z powiek spędzają coraz to większe problemy kadrowe, administracyjne i ekonomiczne. Co sprytniejsi próbują je rozwiązywać ludzkimi metodami, żeby zapewnić finansowanie instytucji diecezjalnych na wypadek gdyby ludzie przestali chodzić do kościoła i składać ofiary na tacę. Tylko wtedy po co komu te instytucje?

Podobnie bywa w wielu parafiach, zwłaszcza wielkomiejskich. Czasem bardziej przypominają one firmy usługowe niż centra apostołstwa. Można w nich zamówić Mszę świętą, pogrzeb, ślub czy chrzest, uzyskać odpowiedni dokument z kancelarii parafialnej w wyznaczonych godzinach. Obsługiwani są jednak ci, którzy „mają taką potrzebę” i sami się zgłoszą. Znacząco przyczyniła się do tego pandemia, bo w majestacie rozporządzeń pań-

stwowo-kościelnych w większości parafii zrezygnowano wówczas z tradycyjnej wizyty duszpasterskiej, zastępując ją zaproszeniem na nabożeństwo w kościele dla mieszkańców całej ulicy czy bloku. Rozwiązanie to tak bardzo spodobało się niektórym duszpasterzom, że stracili ochotę na powrót do zwyczaju odwiedzania parafian w ich domach. A tymczasem ludzi

w kościołach ubywa z tygodnia na tydzień. Podobnie zresztą jak ubywa dzieci i młodzieży na lekcjach religii. Tylko co z tego wynika, oprócz gadania i zmartwień, czy będzie z czego pokryć tegoroczne opłaty za ogrzewanie i prąd? Znowu kręcimy się wokół siebie.

Z rozrzuśnięciem wspominam księży z mojego dzieciństwa i pierwszych lat kapłaństwa, którzy szukali zagubionych owiec z ich owczarni, jak tylko potrafili. Doskonale wiedzieli, kto z parafian nie przystąpił jeszcze do wielkanocnej spowiedzi. Potrafili takiego odwiedzić, porozmawiać, zapytać, dlaczego się ociąga. Tak samo postępowali z dziećmi, które z rozmaitych względów opuszczały katechizację. Mimo że jej prowadzenie i korzystanie z niej łączyło się z szykanami ze strony komunistycznych władz, księża odwiedzali „wagarowiczów” w domach, rozmawiali z nimi i z ich rodzicami. W przypadku dzieci i młodzieży spoza parafii prosili o pomoc duszpasterzy z tamtejszych placówek. Szczególną okazją do duszpasterskiej troski był czas dorocznej „kolędy”. Po każdej z takich wizyt kilka par żyjących w niesakramentalnych związkach decydowało się na ślub kościelny. Nie wszystkie z ówczesnych metod duszpasterskich są dzisiaj do powtórzenia. Ale aktywna troska o pogubionych bardzo by się przydała.

Wyznajemy przecież wiarę w „jedynego świętego, powszechny i apostołski Kościół”. Jest w tym wyznaniu nie tylko odwołanie do wiary i świadectwa dwunastu apostołów Chrystusa jako do fundamentu apostołatu, ale również podkreślenie znaczenia apostołatu w życiu Kościoła. Kościół albo wciąż będzie apostołski i apostołujący w osobach swoich biskupów, kapłanów i świeckich, albo wkrótce wcale go u nas nie będzie. Nie to jest jednak najważniejsze, żeby przyciągać do Kościoła nowych wyznawców, by zapewnić mu trwanie i przychody. Najważniejsze jest, żeby wypełnić Chrystusowe polecenie: „Idźcie i nauczajcie” – również wobec tych, którzy na Ewangelię już nie czekają. Wobec nich zawsze mamy być misjonarzami, z całą roztropnością i pokorą.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

23.10.2022 **idziemy** w numerze:

TEMAT NUMERU

Gotowi na misję – rozmowa z bp. Janem Piotrowskim s. 4

Każdy jest posłany – mówi ks. dr Zenon Hanas SAC, generał pallotyńów s. 10

Misja Mateusza Kłoska, czyli kto stoi za billboardami ewangelizacyjnymi s. 12

MOJA WIARA

Kiedy małżeństwo jest nieważne? – wyjaśnia ks. prof. Wojciech Góralski s. 34

Światło narodów – konstytucja soborowa „Lumen gentium” s. 38

NA CZASIE

Uderzenie w białoruskich katolików – konfiskata Czerwonego Kościoła w Mińsku s. 18

Siedmiu wspañiałych – księża studenci z Afryki w Warszawie s. 20

Nie tylko kremówki – Dzień Papieski 2022 s. 36

Jemen. Pomoc medyczna Caritas Polska dla kobiet s. 37

Wieniec-Zdrój dla Mabumby s. 54

WARTO WIEDZIEĆ

Menedżer domu s. 23

Igraszka imperium – kryzys kubański s. 42

Dziecko niejadek s. 43

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl. E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

Czy świat nadal potrzebuje misjonarzy?

Mówiąc o posłudze misyjnej, odnosimy się do podstawowej prawdy, że Kościół ze swej natury jest misyjny, o czym czytamy w dekrecie soborowym „Ad gentes”. Papież Jan Paweł II podkreślał, że na mocy sakramentu chrztu świętego wszyscy jesteśmy misjonarzami. Ta prawda, przypominana w encyklice „Redemptoris missio”, określa naszą chrześcijańską tożsamość. Jako chrześcijanie, gdziekolwiek jesteśmy, powinniśmy pamiętać, że nie wszyscy znają Jezusa Chrystusa, chociaż od Jego przyjścia na świat minęło dwa tysiące lat. Pytanie o potrzebę głoszenia Ewangelii jest więc pytaniem retorycznym. W tegorocznym orędziu misyjnym Ojciec Święty Franciszek przypomina słowa z Dziejów Apostolskich:

fot. Jarosław Roland Kuk

cielu, którą głosimy – wiąże się ze świadectwem wiary, w którym najważniejsze jest przykazanie miłości Boga i bliźniego. Ewangelizacja ma wymiar integralny, obejmuje całego człowieka, z jego ciałem i duszą, a więc potrzebami duchowymi i potrzebami egzystencjalnymi. Zatrószczenie się o edukację, sprawy natury zdrowotnej i społecznej uwiarygodnia realizację przykazania miłości Boga i bliźniego. Takie świadectwo wiary z naszej strony może być drogowskazem dla tych, którzy chcą poznać Jezusa Chrystusa.

Nieliczni wyjadą na takie misje. Jak więc mamy realizować zadaną nam misyjność?

Nie wszyscy wyjadą na misje, ale każdy może się modlić, ofiarować swoje cierpienia i trudy w intencjach misji. Zaangażowanie w misje jest wy-

Gotowi na misje

Z bp. **Janem Piotrowskim**, przewodniczącym Komisji ds. Misji przy Konferencji Episkopatu Polski, rozmawia Irena Świerdzewska

„Będziecie moimi świadkami”. Możemy dodać: Wszędzie, gdzie przeżywamy swoją wiarę, mamy być misjonarzami.

Polska, z topniejącą liczbą powołań kapłańskich i zakonnych, ma się jeszcze czym dzielić?

Brak powołań jest wypadkową procesów przemian w dzisiejszym świecie, w tym zmniejszania się liczby ludności, również w Polsce. Logika wynikająca z Ewangelii nie zna słowa „braki”. Jan Paweł II mówił, że „trzeba dawać ze swojego ubóstwa”. W Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie obecnie przygotowuje się do wyjazdu na misje dziewięć osób, a nie kilkadziesiąt, jak we wcześniejszych latach. Kandydatów jest mniej, ale Kościół w Polsce wciąż jest gotowy posyłać misjonarzy.

Jak wygląda obecność polskich misjonarzy w świecie?

Aktualnie posługuje na misjach 1743 polskich misjonarzy i misjonek. Pracują w 99 krajach na 5 kontynentach. Prócz tego w krajach za naszą wschodnią grani-

cą duszpasterzuje ok. 1300 osób. Mimo wojny i trudnej sytuacji zdecydowały się zostać na miejscu. Liczba kapłanów diecezjalnych (fideidonistów) pracujących w Ameryce Południowej jest w tej chwili większa od liczby pracujących w Afryce. Jedną z przyczyn jest obecność w Ameryce Południowej kilkunastu polskich biskupów misjonarzy, co stanowi zachętę do podjęcia tam posługi misyjnej.

Aktualnie posługuje na misjach 1743 polskich misjonarzy i misjonek. Prócz tego w krajach za naszą wschodnią granicą duszpasterzuje ok. 1300 osób.

Liczba świeckich Polaków na misjach jest niewielka, ale coraz więcej jest wolontariuszy, chociażby z wolontariatu pallotyńskiego i salezjańskiego. Rodzi się wolontariat diecezjalny jako odpowiedź na prośby misjonarzy fideidonistów. Diecezja kielecka, obok innych, podjęła tzw. staże misyjne kleryków. Z Polski na misje wciąż jeszcze wyjeżdżają osoby młode, a więc planujące dłuższy pobyt.

Ksiądz Biskup ma własne doświadczenie pracy misyjnej. Czego najbardziej potrzebują kraje misyjne?

Głoszenie Ewangelii wyraża się nie tylko w słowach. Kerygmat – prawda o Jezusie Chrystusie, naszym Panu i Odkupi-

znacznikiem jakości naszej wiary w Jezusa Chrystusa. Możemy poszczycić się w Polsce modlitwą róż Żywego Różańca w tych intencjach. W tym roku wspólnoty Żywego Różańca z całej Polski zgromadziły się na kongresie na Jasnej Górze. Natomiast w diecezji kieleckiej w pierwszą sobotę października w sanktuarium Matki Bożej Loretańskiej w Piotrkowicach modliło się ponad 3 tys. członków róż i ponad 100 kapłanów, dziękując za dar beatyfikacji bł. Pauliny Marii Jaricot, założycielki Żywego Różańca. Tworzenie zaplecza współpracy misyjnej poprzez modlitwę, środki materialne, zarówno w diecezjach, zgromadzeniach, zakonach, jak i w stowarzyszeniach czy fundacjach misyjnych to znak właściwego zrozumienia misji. Tworzenie dobrego klimatu wokół misji będzie owocowało posłaniami na misje, bo z dobrego drzewa rodzą się dobre owoce.

Polscy misjonarze w świecie:

787 zakonników
629 siostr zakonnych
287 księży diecezjalnych (fideidonistów)
40 misjonarzy świeckich

Dane Komisji Episkopatu Polski ds. Misji z dn. 1 października 2022 r.

fot. PAP/EPA/Angelo Carconi

Jesteśmy świadkami

Wtę niedzielę obchodzimy Światowy Dzień Misyjny pod hasłem „Będziecie moimi świadkami” (Dz 1, 8). „Tak jak Chrystus jest pierwszym posłanym, to znaczy misjonarzem Ojca (por. J 20, 21) i Jego «wiernym świadkiem» (por. Ap 1, 5), tak też każdy chrześcijanin jest powołany do bycia misjonarzem i świadkiem Chrystusa. A Kościół, będący wspólnotą uczniów Chrystusa, nie ma innej misji, jak tylko ewangelizowanie świata, dając świadectwo

o Chrystusie. Tożsamość Kościoła polega na ewangelizowaniu” – pisze papież Franciszek w orędziu na ten dzień.

Ojciec Święty podkreśla znaczenie przykładu życia chrześcijańskiego i głoszenia Chrystusa. „Jedno służy drugiemu. Są to dwa płuça, którymi każda wspólnota musi oddychać, aby być misyjna. To pełne, konsekwentne i radosne świadectwo o Chrystusie będzie z pewnością siłą przyciągającą dla rozwoju Kościoła także w trzecim tysiącleciu”. **f**

Lekki dryf

Papież Franciszek chce sprawdzić, co się dzieje w Kościele w sferze synodalności, na różnych poziomach kościelnej organizacji. I to był główny cel pierwszego, diecezjalnego etapu synodu – mówił abp Adrian Galbas w czasie zebrania KEP w Kamieniu Śląskim (11–12 października). – Pod tym kątem polskie prace synodalne lekko zadryfowały – dodał. Czyli znalazły się obok zasadniczego tematu. A to dlatego, że zarówno syntezy diecezjalne, jak i synteza ogólnokrajowa nie są odpowiedzią wprost na prośbę papieża o ocenę działań struktur synodalnych w Kościele, lecz pokazały wiele innych problemów wewnątrz Kościoła w Polsce.

Gość specjalny kard. Mario Grech, sekretarz generalny synodu, mówił, że syntezy krajowe przygotowało aż 112 ze 114 konferencji episkopatów z całego świata. Są one teraz analizowane z Watykanu. **f**

Nowy program duszpasterstwa „Wierzę w Kościół” przedstawił przewodniczący Komisji ds. Duszpasterstwa KEP bp Andrzej Czaja. Jego realizacja rozpocznie się od pierwszej niedzieli Adwentu, czyli od 27 listopada br.

Dokonano także pewnych zmian w gremiach episkopatu oraz podległych instytucjach. Powołano m.in. dwóch członków Rady Stałej KEP – abp. Wacława Depo, który zastąpił abp. Stanisława Budzika, oraz bp. Wiesława Śmigła na miejsce abp. Grzegorza Rysia.

Przewodniczącym Zespołu Pomocy Kościołowi na Wschodzie został bp Krzysztof Chudzio, dotychczas był nim bp Antoni Pacyfik Dydyca OFMCap. Natomiast na czele Rady ds. Dialogu Religijnego stanął abp Grzegorz Ryś w miejsce bp. Rafała Markowskiego. **f**

Krzysztof Ziemiec

Niebezpieczny sojusznik

Rosyjski przemysł zbrojeniowy nie nadąża z produkcją zaawansowanej amunicji, która wykorzystywana jest do ataków na Ukrainę, a na same tylko rakiety i pociski Kreml wydał od początku wojny kilkanaście miliardów dolarów. Do tego oczywiście dochodzą inne wydatki wojenne, które sprawiają, że rosyjski budżet się kurczy. Ale Putin się nie podaje. Trwa mobilizacja. Dodatkowo może liczyć na swojego sojusznika, którym jest Iran. Według amerykańskich mediów kraj ten planuje do-

starzyć Rosji nową groźną broń.

A jaki potencjał w tym konflikcie może jeszcze tkwić w decyzjach Mińska? To pytanie zasadnicze także dla nas. Aleksander Łukaszenka musi się systematycznie odplącać Putinowi

za wsparcie białoruskiej gospodarki, dobitej zachodnimi sankcjami. Rachunek, który wystawia mu Kreml, jest coraz wyższy, gdyż Rosjanie coraz bardziej oczekują od niego ataku na Ukrainę.

Niezależne media donoszą, że na Białorusi już trwa cicha mobilizacja. Łukaszenka wprowadził „reżim operacji antyterrorystycznej”, dając mu nowe możliwości, a w tym czasie kolejne eszelony z rosyjskimi żołnierzami przyjeżdżają na Białoruś pod osłoną

nocy. Na Białorusi jest teraz około tysiąca rosyjskich żołnierzy, a także m.in. sześć samolotów uderzeniowych i cztery stanowiska rakiet krótkiego zasięgu Iskander. Ma powstać nowa rosyjsko-białoruska grupa zadaniowa i stacjonować przy ukraińskiej granicy. Eksperci mówią, że nie zmieni to losów wojny, bo uderzenie z terenów Białorusi na zachodnią Ukrainę może być trudne.

Na Białorusi jest teraz około tysiąca rosyjskich żołnierzy. Ma powstać nowa rosyjsko-białoruska grupa zadaniowa.

Na razie białoruska armia daje Rosji tylko wsparcie logistyczne i amunicję i ciężko sobie wyobrazić jej udział w wojnie. Ale jeśli Łukaszenka uderzy, bo zostanie zaszantażowany? Dla nas byłyby to bardzo złe wieści.

Co zatem robić? Jaki jest ratunek? Dla wierzących zawsze to modlitwa. Jej siła, szczególnie w momentach historycznych, o czym można było przeczytać w poprzednich numerach „Idziemy”, jest nie do przecenienia. Dosłownie tuż po zakończeniu nowenny do św. Andrzeja Boboli 14 sierpnia 1920 r. Rosjanie dostali pierwszego łupnia od naszych żołnierzy. A wydawało się wówczas, że nie ma szans...

Św. Andrzej Bobola – choć może nieco zapomniany – to bardzo dobry patron naszych trudnych polskich spraw. Zanim doszedł do świętości, musiał pokonać wiele krętych ścieżek, ba!, na koniec skonać w męczarniach. Jego orędownictwo może uchronić naszą ojczyznę nie tylko od wojny, kryzysu, ale i od postępującej masowej lacyzacji. Warto o nim pamiętać. Zresztą, on sam lubi się czasem o siebie upomnieć.

Autor jest dziennikarzem TVP

W SKRÓCIE

■ **Papieska nominacja.** Ojciec Święty mianował 14 członków zwyczajnych Papieskiej Akademii „Pro Vita”. Jednym z nich jest prof. Krzysztof Wiak, były dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Jest sędzią Sądu Najwyższego w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Wśród nominowanych znalazł się też muzułmanin Saad Al-Din Mosaad Helaly, wykładowca prawa islamskiego na sunnickim Uniwersytecie Al-Azhar w Kairze.

■ **Koronacja Karola III.** Znana jest już data koronacji nowego króla Wielkiej Brytanii Karola III. Pałac Buckingham oficjalnie ogłosił, że odbędzie się ona w sobotę 6 maja 2023 r. w Opactwie Westminsterskim w Londynie.

■ **W drodze do beatyfikacji.** Postulatorzy sprawy beatyfikacyjnej siostry Łucji od Jezusa (Lúcia dos Santos), jednej z trojga dzieci, którym w 1917 r. w Fatimie ukazała się Matka Boża, złożyli na ręce prefekta Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych kard. Marcello Semeraro dokumentację o jej życiu, cnotach i opinii świętości, tzw. positio.

■ **Nagroda dla Polaka.** Na Papieskim Uniwersytecie Urbaniana w Rzymie ogłoszone zostały wyniki międzynarodowego konkursu dotyczącego życia i dzieł ks. Luigiho Giusaniego, założyciela ruchu Comunione e Liberazione (Komunia i Wyzwolenie). Główną nagrodę otrzymał kapłan diecezji rzeszowskiej ks. Mateusz Rachwański.

■ **Zarzuty wobec noblistki.** Sąd w kontrolowanej przez wojskową juntę Birmie skazał Aung San Suu Kyi, odsuniętą od władzy demokratyczną przywódczynię kraju, na kolejne trzy lata więzienia z oskarżenia o korupcję. 77-letnia Suu Kyi, laureatka Pokojowej Nagrody Nobla, została aresztowana przez armię w czasie puczu w lutym 2021 r. Postawiono jej co najmniej 18 zarzutów.

■ **Tragedia w Wenezueli.** Ponad 40 osób zginęło w olbrzymim osuwisku ziemi w mieście Las Tejerías w Wenezueli. 56 osób jest zaginionych, ale szanse na odnalezienie kogokolwiek żywego są znikome. Akcję poszukiwawczą prowadzi ok. 3 tys. ratowników.

■ **Wstrząsające statystyki.** Średnio każdego dnia w USA dwie kobiety umierają z powodu powikłań w trakcie ciąży i porodu. Co godzinę umiera dwoje niemowląt – podał portal HealthDay.

■ **Po nowemu w Szwecji.** Cztery prawicowe ugrupowania przedstawiły porozumienie w sprawie utworzenia rządu w Szwecji. Po raz pierwszy w historii wpływ na władzę w tym kraju będzie mieć przeciwna imigrantom partia Szwedzcy Demokraci. Oznacza to koniec liberalnej polityki migracyjnej oraz zapowiedź zdecydowanej walki z przestępczością.

fol. PAP/EPAN Vatican Media Handout

KOŚCIÓŁ PAMIĘTA

Powróćmy do soboru, który odkrył na nowo żywą rzekę Tradycji, nie zastępując w tradycjach – zaapelował papież

Franciszek w 60. rocznicę otwarcia Soboru Watykańskiego II. Z tej okazji przewodniczył Mszy świętej w bazylice św. Piotra. Przed Mszą świętą odprawianą w liturgiczne wspomnienie św. Jana XXIII, który zwołał Sobór Watykański II, odczytano obszernie fragmenty przemówienia tego papieża z otwarcia obrad soborowych, a także fragmenty czterech soborowych konstytucji. Następnie odbyło się procesjonalne wejście biskupów i kardynałów do bazyliki św. Piotra, przypominające procesję biskupów udających się na obrady soboru przed 60 laty. Naprzeciwko figury św. Piotra stała na katafalku przeszklona trumna z doczesnymi szczątkami św. Jana XXIII. „Panie, naucz nas Twego wzniosłego spojrzenia, postrzegania Kościoła takim, jakim widzisz go Ty. A kiedy jesteśmy krytyczni i niezadowoleni, przypomnij nam, że być Kościołem to być świadkami piękna Twojej miłości, to żyć w odpowiedzi na Twoje pytanie: czy Mnie miłujesz?” – modlił się Ojciec Święty.

GROŹBY Z TRYBUNY ZJAZDU

Chiny nigdy nie wyrzekną się możliwości użycia siły przeciwko „elementom separatystycznym” na Tajwanie – oświadczył przywódca Chin Xi Jinping w przemówieniu otwierającym XX zjazd Komunistycznej Partii Chin (KPCh). Zapowiedział m.in. wzmocnienie zdolności bojowej armii. Xi nie odniósł się, nawet pośrednio, do wojny na Ukrainie ani relacji z Rosją, ale nakazał Chińczykom opuszczenie Ukrainy. Powiedział też, że wszystkie działające w Chinach grupy wyznaniowe muszą mieć „chińską orientację”. Pod rządami Xi prowadzona jest kampania pod hasłem „sinizacji religii”, czyli dostosowania ich do chińskiej kultury głównego

fol. PAP/EPANXinhua/Li Xueren

nurtu i podporządkowania władzy partii. Powijały się też doniesienia o najnowszej fali burzenia meczetów i usuwaniu krzyży z kościołów chrześcijańskich.

BŁOGOSŁAWIENI MĘCZENNICY

W Boves w prowincji Cuneo we Włoszech ogłoszono błogosławionymi ks. Józefa Bernardiego (z prawej) i ks. Mario Ghibauda – proboszcza i wikarego zabitych z nienawiści do wiary w czasie II wojny światowej. „W skrajnym niebezpieczeństwie nie opuścili powierzonego im ludu, lecz go wspierali aż do przelania krwi, dzieląc tragiczny los innych obywateli zgładzonych przez nazistów. Niech ich przykład wzbudza w kapłanach pragnienie bycia pasterzami według serca Chrystusa, będąc zawsze u boku swego ludu. Brawa dla nowych błogosławionych!” – mówił 16 października Ojciec Święty Franciszek. 19 września 1943 r., podczas łapanki przeprowadzonej przez oddziały niemieckie, gdy proboszcz Bernardi był już aresztowany, ks. Mario

fol. archiwum

pomagał starszym ludziom przedostać się w bezpieczne miejsce poza wsią. Rozgrzeszając umierającego starca, został postrzelony przez niemieckiego żołnierza, który ostatecznie go zasztytował. Ks. Bernardi zginął tego samego dnia.

fot. PAP/Arif Safadi

RAKIETAMI W MIASTA

W minionym tygodniu Rosjanie przeprowadzili serię ataków raketowych na całą Ukrainę. Jednym z celów była infrastruktura energetyczna. Ucierpiała m.in. elektrociepłownia Ładyżńska w środkowo-zachodniej części Ukrainy oraz Lwów. Wiele pocisków wystrzelono w stronę Zaporozża i Nikopola, gdzie ginęli cywile. „Z powodu troski o bezpieczeństwo wiele

organizacji humanitarnych zawiesiło działalność” – informuje Mila Leonowa, pracownica Caritas Donieck, i dodaje, że jej instytucja kontynuuje pracę. W niedzielę 16 października Ojciec Święty Franciszek po raz kolejny zaapelował o pokój na Ukrainie.

Na zdjęciu zniszczony po ostrzałach budynek mieszkalny w Iziumie.

NIESPOKOJNIE W IRANIE

Główny sędzia Iranu Golam Husajn Mohseni Ejei zapowiedział surowe wyroki dla najbardziej aktywnych uczestników protestów antyrządowych, jakie rozlały się w Iranie w połowie września po śmierci 22-letniej Mahsy Amini. Po zatrzymaniu przez policję z powodu „nieodpowiedniego nakrycia głowy” kobieta w niejasnych okolicznościach zapadła w śpiączkę i zmarła w szpitalu. Uczestniczki protestów zdjęły hidżaby i krzychały: „Śmierć dyktatorowi!”. Za obrażanie najwyższego religijno-politycznego przywódcy

fot. PAP/EPA/Angelo Carconi

Iranu Alego Chamenei grozi nawet kara śmierci.

105. ROCZNICA OBJAWIEŃ W FATIMIE

W sanktuarium Matki Bożej Różańcowej w Fatimie zakończyły się 13 października obchody 105. rocznicy ostatniego objawienia maryjnego w tej portugalskiej miejscowości. W uroczystościach wzięło udział kilkadziesiąt tysięcy pielgrzymów z różnych stron świata, w tym 500 z Polski. Uroczystościom przewodniczył

biskup Leirii-Fatimy Jose Ornelas. Wierni modlili się m.in. w intencji pokoju na Ukrainie. Zwracając się do obecnych Polaków, hierarcha wezwał ich, aby powracając z portugalskiego sanktuarium, stawali się w swoich lokalnych społecznościach „radosnymi głosicielami dobrej nowiny Jezusa Chrystusa”.

fot. PAP/EPA/Paulo Cunha

■ **Zmarł obrońca czci Piusa XII.** W Rzymie, w wieku 99 lat, zmarł o. Peter Gumpel, wybitny historyk Kościoła, emerytowany profesor Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, który był relatorem w procesie beatyfikacyjnym Piusa XII. Wielokrotnie wyrażał ubolewanie, że znane postaci i grupy katolickie kwestionowały beatyfikację Piusa XII, a grupy żydowskie sprzeciwiały się procesowi beatyfikacyjnemu. Walczył z „czarną legendą” i bronił tego papieża przed niesłusznymi oskarżeniami i oczernianiem.

■ **Gdzie sowieckie pomniki?** Władze gminy Luganuse w położonej na wschodzie Estonii prowincji Virumaa Wschodnia chcą przenieść wszystkie znajdujące się u nich sowieckie pomniki do jednej lokalizacji. Ich zdaniem powinna się ona znajdować „gdzieś na uboczu, najlepiej w lesie”.

■ **Wcześniejsze objawy demencji.** Już dziewięć lat przed zdiagnozowaniem chorób związanych z demencją można zaobserwować zespół niepokojących sygnałów świadczących o prawdopodobieństwie zachorowania – ustalili naukowcy z Cambridge w Wielkiej Brytanii.

■ **Centrum narkotykowe.** W położonym pod Madrytem mieście Fuenlabrada hiszpańska policja odkryła największe w Europie centrum handlu narkotykami. Zatrzymanych zostało 32 domniemych członków grupy przestępczej. Rocznie grupa przestępcza mogła zarobić do 300 mln euro.

■ **Pogrzeb bohaterki Węgier.** Najwyżsi dostojnicy państwowi na czele z prezydentem Katalin Novak i premierem Viktorom Orbanem uczestniczyli na cmentarzu w Dunakeszi pod Budapesztem w pogrzebie Marii Wittner, uczestniczki powstania węgierskiego 1956 r., zmarłej w połowie września w wieku 85 lat.

■ **Turyści wandalę.** Kara od dwóch do pięciu lat więzienia grozi trojgu turystom, którzy wyryli swoje inicjały na ścianie Koloseum – podały rzymskie media. Prokuratura w stolicy Włoch zakończyła postępowanie w sprawie wybryku dwóch Amerykanek i Kanadyjczyka.

■ **Śmierć filozofa.** W wieku 75 lat zmarł w Paryżu Bruno Latour, francuski antropolog, filozof i socjolog, laureat kilku cennych nagród międzynarodowych za „ambitną analizę i reinterpretację nowoczesności” oraz za osiągnięcia w dziedzinie sztuki i filozofii. Był głęboko wierzącym katolikiem.

■ **Kolejne prześladowania w Nikaragui.** Ks. Enrique Martínez Gamboa, proboszcz parafii św. Marty w Managui, został aresztowany przez policję narodową, co zwiększyło do dziesięciu liczbę księży aresztowanych w tym roku przez lewicowy reżim Daniela Ortegi.

Serwis przygotowany na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Symbole zastępcze

Już od około miesiąca na ulicach i placach naszych miast pojawiają się dynie. Dosłownie na ulicach, bo cały plac przed jedną z warszawskich galerii handlowych zajmuje stos mniejszych i większych dyń porożkładanych na sianie.

Nie mam nic przeciwko dyniom, dopóki nie mają one wyciętych oczu i złośliwego uśmiechu. Co więcej, lubię rozgrzewającą zupę dyniową. Gorzej, jeśli dynie tracą swój przyrodzony status jesiennego warzywa (choć z botanicznego punktu widzenia jest to owoc) i zaczynają figurować jako symbol świata ciemności znany pod nazwą Halloween.

Na szczęście w Polsce dynia nie wyparła jeszcze do końca zniczy, które to prawdziwie reprezentują istotę okresu, do którego za chwilę wejdziemy: *mysterium mortis*, czyli tajemnicy śmierci.

W listopadzie na polskie cmentarze zjeżdżają nawet zagraniczni turyści, by podziwiać rozświetlone zniczami nekropolie. Ale nie o to przecież chodzi. To tylko przypomnienie tego, że jedną z powinności chrześcijanina jest modlitwa za zmarłych.

Św. Jan Paweł II mówił o niej, że jest duchową pielgrzymką na cmentarze w różnych stronach świata, a w szczególności prosił o modlitwę za tych zmarłych, o których nikt nie pamięta. I choć de-

nerwują nieco stopy zniczy w supermarketach na kilka tygodni przed 1 listopada, to z drugiej strony

w innych częściach naszego kontynentu zniczy w ogóle już się nie dostanie, bo i nie stawia się ich na grobach. Zresztą, coraz mniej odwiedzanych, a i coraz rzadziej już budowanych.

To od nas zależy, czy i w Polsce będziemy na listopad rzeźbić dynie, normalnie służące za składnik potraw w kuchni, czy pójdziemy na groby naszych bliskich i dobrodziejów, zapalimy znicze i odmówimy modlitwę za ich dusze. Wtedy to my będziemy potwierdzać prawdziwe symbole czasu, jaki przeżywamy. A za chwilę, zanim jeszcze znicze zdążą się wypalić, ruszy pseudoświęteczna kawałkada promocyjna, która będzie nam wmawiać, że zbliżają się „białe zimowe święta”. Wśród proponowanych „symboli” będzie wszystko oprócz tego, co mówi o istocie świąt, czyli nawiązań do narodzin Pana.

Zresztą, te symbole są co roku sukcesywnie zwalczane, tak aby do końca wymazać, o co w tych zimowych świątach chodzi. Kolejne miasta

zabraniają ustawiania żłóbków, choinek, chociaż co się tylko da obklejają kolorowymi lampkami, które już stały się nowym symbolem tego okresu. Chociaż w tym roku może być inaczej ze względu na oszczędzanie energii, które wyjątkowo mocno rozpo-

częło się na Zachodzie. W wyścigu w zwalczaniu bożonarodzeniowych symboli w tym roku wysunęła się na prowadzenie Francja, gdzie 11 października władze miejskie Strasburga – składające się w większości z Zielonych – wydały listę produktów niedozwolonych

To, z jakimi symbolami zostaniemy, zależy od nas. Nikt nie może zmusić nas do zamiany zniczy na dynie.

do sprzedaży lub dopuszczonych do handlu warunkowo i „z zastrzeżeniem” podczas jarmarku bożonarodzeniowego, który rozpoczyna się 26 paździer-

nika. Na liście takich produktów znalazły się m.in. krucyfiks, co jest absurdalne, biorąc pod uwagę nazwę jarmarku: „Christkindelsmärik” – Jarmark Dzieciątka Jezus.

Aż dziwne, że jeszcze nie zmieniono samej nazwy tego jednego z najsłynniejszych jarmarków bożonarodzeniowych w Europie, działającego od 1570 r. A biorąc pod uwagę fakt, że prawdopodobnie pierwsza na świecie choinka bożonarodzeniowa została ustawiona w katedrze w Strasburgu w 1539 r. i że miasto nazywane jest „stolicą Bożego Narodzenia”, dźwi decyzja władz miejskich, niezważających na nic poza pseudopoprawnością.

Cieszy jednak, że spotkała się ona z dużym protestem mieszkańców i sympatyków jarmarku, którzy nie wyobrażają sobie świąt bez symboli religijnych. Z jakimi symbolami zostaniemy, zależy od nas, bo nikt nie może zmusić nas do zamiany zniczy na dynie, a choinki na kulę śnieżną, dopóki my sami na to nie przystaniemy.

Dwie sesje synodu

Na zakończenie niedzielnej modlitwy „Anioł Pański” 16 października Ojciec Święty ogłosił, że zbliżające się XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów odbędzie się w dwóch sesjach, oddalonych od siebie o rok: pierwsza od 4 do 29 października 2023 r., druga w październiku 2024 r. Papież Franciszek powołał się na konstytucję apostolską „Episcopalis communio”, która rozważa taką możliwość (por. art. 3).

Decyzja ta wynika z pragnienia, aby temat Kościoła synodalnego, ze względu na jego rozległość i znaczenie, mógł być przedmiotem dłuższego rozważania nie tylko przez członków zgromadzenia synodalnego, ale przez cały Kościół.

Ponadto decyzja ta jest związana z trwającym procesem synodalnym, do którego nawiązał sam papież. Synod nie jest wydarzeniem, ale procesem, w którym cały Lud Boży jest wezwany do wspólnego podążania w kierunku tego, co Duch Święty pomaga mu rozpoznać jako wolę Pana dla Jego Kościoła. /wś

Szaleństwo wojny

Proszę w imię Boże o to, aby położyć kres okrutnemu szaleństwu wojny – wezwał papież Franciszek w tekście opublikowanym 16 października przez włoski dziennik „La Stampa”. Gazeta zamieściła fragment ukazującej się we Włoszech książki „Proszę was w imię Boże”. Papież apeluje w niej o budowę pokoju i lepszego świata. Franciszek przywołał słowa poety Wergiliusza, że „wojna jest najwyraźniejszym znakiem braku człowieczeństwa”. Powtórzył swoje stanowisko, że posiadanie broni nuklearnej jest „niemoralne”, a jej istnienie „zagroza przetrwaniu życia ludzkiego na Ziemi”. /wś

REKLAMA

Dariusz Kowalczyk SJ

60 lat od soboru

Sobór Watykański II rozpoczął się 11 października 1962 r., a zakończył 8 grudnia 1965 r. A zatem przez najbliższe trzy lata będziemy pomiędzy 60. rocznicą jego rozpoczęcia a 60. rocznicą jego zakończenia. To okazja, a właściwie wyzwanie, by o ostatnim soborze raz jeszcze porozmawiać, a także by postawić pytanie, czy nie jest nam potrzebny kolejny sobór, który niekoniecznie byłby Soborem Watykańskim III, bo nie jest powiedziane, że musiałby odbyć się właśnie w Watykanie. Aczkolwiek trudno wyobrazić sobie lepsze miejsce do zorganizowania takiego wydarzenia. Kolejny sobór, pomimo dokonanej komputeryzacji, wymagałby bowiem jeszcze większego wysiłku organizacyjno-logistycznego niż sobór 60 lat temu.

Wydawało się, że pontyfikat Jana XXIII z racji jego wieku będzie przejściowy. Tymczasem Angelo Roncalli zaledwie trzy miesiące po swoim wyborze ogłosił, że chce zwołać sobór powszechny. Warto zauważyć, że poprzedni papież podejmował temat soboru, ale w tym sensie, by dokończyć Sobór Watykański I. Nie został on bowiem formalnie zakończony, a jedynie – z powodu zajęcia Rzymu przez wojska włoskie – zawieszony. Jan XXIII rozwiązał jednak wątpliwości, stwierdzając, że chodzi o całkiem nowy sobór. Papieżowi chodziło o uporządkowanie pewnych kwestii wewnętrzkościelnych, ekumenizm oraz pokój, bo pamiętajmy, że był to czas tzw. zimnej wojny. Wiadomo jednak było,

że zwołany sobór może wymknąć się wszelkim uprzednim planowaniom.

Ci, którzy nie widzieli potrzeby jakichś głębokich zmian w Kościele, mieli nadzieję, że powołane przed rozpoczęciem soboru komisje opracują propozycje do-

kumentów, które na soborze – po wprowadzeniu niedużych zmian – zostaną przyjęte. Ich zdaniem sobór nie powinien trwać długo. Jednak zaraz na początku okazało się,

Do wiernych Sobór Watykański II dotarł konkretnie przede wszystkim poprzez zmiany w liturgii.

że przygotowane szkice dokumentów większości biskupów niezbyt się podobają i trzeba będzie zacząć prace właściwie od zera. Wymagało to czasu, bo przecież mówimy o zgromadzeniu liczącym ponad 3 tys. osób: ok. 2,5 tys. biskupów plus eksperci, audytorzy i obserwatorzy. Przygotowywane podczas obrad soboru propozycje tekstów były czytane, dyskutowane, poprawiane. Jest rzeczywiście cudem, cudem Ducha Świętego, że udało się ostatecznie przygotować naprawdę wybitne dokumenty, które podczas głosowań zostały przyjęte znakomitą większością głosów.

Do wiernych Sobór Watykański II dotarł konkretnie przede wszystkim poprzez zmiany w liturgii. Oto kapłan sprawujący Mszę świętą stał tyłem do ludzi, a teraz stoi przodem do nich przy nowym, „posoborowym” ołtarzu; nie używa się już łaciny, tylko języków narodowych, itd. Pierwszy zatwierdzony dokument soboru to Konstytucja o liturgii świętej. Zresztą, do tej pory kwestie liturgiczne wzbudzają duże emocje i spory. Niestety, jak to bywa w takich przypadkach, poja-

wiły się skrajności. Z jednej strony twierdzenie, że nowa liturgia jest „zorganizowaną obrazą Boską” i że tylko tzw. obrządek trydencki jest odpowiednią formą liturgii. Z drugiej strony nie brakowało duchownych, którzy nie tylko popierali zmiany w liturgii, ale też lekceważąco odnosili się do dawnych form, twierdząc, że stoi za nimi zupełnie błędna teologia.

Joseph Ratzinger, który był teologiem ekspertem na soborze, zauważył, że wielu „postępowców” mówiło o „duchu soboru”, usprawiedliwiając nim wszystkie swoje pomysły. Tymczasem ów „duch soboru”, propagowany przez niektóre media, okazywał się często anty-duchem, w imię którego głoszone absurdalne tezy, jak np. to, że nowe jest zawsze lepsze od starego. Ratzinger wzywał do czytania dokumentów soborowych w duchu ciągłości, a nie zerwania z tym, co było. „Znaw-

com”, którzy drwiąco odnoszą się do starej liturgii, trzeba przypominać, że wychowało się na niej wielu świętych i wybitnych misjonarzy Kościoła.

Czy potrzeba nam dziś nowego soboru? Kościół wydaje się rozchwiany. Wystarczy popatrzeć na takie ekscesy, jak tzw. synod niemiecki. Może zatem potrzeba soboru, by pewne kwestie wyjaśnić, ustalić. Osobiście nie wydaje mi się, aby istniała obecnie taka potrzeba. Dziś pewne środowiska szybko by zredukowały nowy sobór do krzyku wokół błogosławienia par LGBT, kapłaństwa kobiet, większej demokratyzacji itp. Póki co wystarczy nam synody. No ale nie wiadomo, co na ten temat myśli Duch Święty. Zaskoczył 60 lat temu, może zaskoczyć i teraz.

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

REKLAMA

JUŻ W SPRZEDAŻY!

DZIECI WOJNY

MAŁI POLACY, KTÓRZY OCALELI

MONIKA ODROBIŃSKA

Jaką ma Ksiądz wizję apostołstwa w dzisiejszym świecie jako nowy generał Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego?

Nasz pallotyński charyzmat opiera się istotowo na współpracy. Chodzi o międzynarodową i międzykulturową współpracę pomiędzy członkami Stowarzyszenia, ale w równym stopniu o współpracę z osobami świeckimi. Bardzo zależy nam na tym, żeby świeccy byli przygotowywani do ewangelizowania. Wielowymiarowe pojęcie współpracy w naszym charyzmacie zawsze było ważne. Kiedy przedstawiciele naszego zgromadzenia z całego świata spotkali się na zebraniu generalnym, w dyskusjach o cechach dobrego apostołstwa padało włoskie określenie *compassione* – „współ-czucie”. W dzisiejszym świecie trzeba umieć współ-czuć w głębokim tego słowa znaczeniu. Nie chodzi o okazywanie litości, ale o wsłuchanie się w to, co odczuwa druga osoba, co myśli, jakie są jej oczekiwania, jakie nosi w sobie lęki, obawy. Ewangelizacja dzisiaj nie może przebiegać jednorozowo, to znaczy w myśl zasady „Mamy jakąś koncepcję i próbujemy ją ze wszystkich sił narzucać światu”. To dialogiczne podejście podkreślał Sobór Watykański II. Oczywiście, wiemy, że Jezus Chrystus jest jedynym Zbawicielem świata i relacja z Nim jest zbawcza, ale ważny jest sposób przekazywania tej prawdy. Musimy dzisiaj szukać

foto. Irena Świerdzewska

Każdy jest posłany

Z ks. dr. **Zenonem Hanasem**, generałem Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, rozmawia Irena Świerdzewska

dróg docierania z Ewangelią, nauczyć się odczytywać potrzeby zwłaszcza młodzieży, budować bardzo dobre i wielowymiarowe programy ewangelizacyjne, katechetyczne i pedagogiczne.

Ewangelizacja kojarzy się powszechnie z pracą apostołską wśród nieochrzczonych mieszkańców Afryki czy Ameryki Południowej. Czy nie zmieniliśmy znaczenia słowa „misyjność”?

Dzisiaj często przychodzi taka refleksja, że zawężiliśmy misyjność do aktywności w odległych rejonach świata. Tymczasem misja ewangelizacji ma się dokonywać w naszych parafiach. Nie w sensie popularnych misji ludowych, ale w znaczeniu nasycania otaczającego nas świata najgłębszymi myślami pochodzącymi z serca Ewangelii.

Drugie znaczenie misji dotyczy tworzenia autentycznej ewangelicznej wspólnoty, bardzo często również tej zakonnej. Można powiedzieć, że „wspólnota jest misją”, to znaczy miejscem budowania dobrych, autentycznych relacji, Bożych, nacechowanych szacunkiem i zaufaniem. To jest niezwykle trudne zadanie, ale Pan Jezus też troszczył się o to, aby powstawały ewangeliczne wspólnoty. Od Soboru Watykańskiego II mówimy o otwartości na budowanie wspólnoty z ludźmi, którzy są daleko od Kościoła, nie rozumieją przesłania ewangelicznego, nie mają potrzeby wiary chrześcijańskiej. Papież Franciszek zachęca do wspólnoty z nimi, prowadzenia dialogu, rozmowy.

Wiara się umacnia, kiedy jest przekazywana – pisał św. Jan Paweł II w „Re-

demptoris missio”. Czy laicyzacja i sekularyzacja, które dotyczą Europy, to skutek tego, że my tej wiary nie przekazujemy?

Wspólnoty, które przeżywają swoją wiarę bardzo głęboko, nie zamykają się hermetycznie, mają naturalną potrzebę, żeby dzielić się wiarą. To nie jest narzucanie jakiejś ideologii czy systemu etycznego, który chcemy przekazywać światu, jak mówił papież Benedykt XVI, ale dzielenie się najgłębszym doświadczeniem. Jeśli brakuje tego podstawowego doświadczenia, trudno jest o przekazywanie wiary. Oczywiście kryzys, który przeżywamy, nie dotyczy tylko Kościoła, ale wielu istniejących instytucji, których wiarygodność jest podważana. Doświadczamy też upadku autorytetów i braku ludzkiej solidarności. Jedną z destrukcyjnych przyczyn jest błędne pojmowanie wol-

Ks. dr Zenon Hanas SAC święcenia kapłańskie przyjął w 1989 r. w Stowarzyszeniu Apostolstwa Katolickiego (księża pallotyni). Doktorat w dziedzinie nauki o mediach i komunikacji społecznej uzyskał w Hochschule für Philosophie in Monachium. W latach 2004–2010 był wicegenerałem Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Rzymie, od 2017 r. – przełożonym pallotyńskiej prowincji Chrystusa Króla. 1 października wybrany został na generała Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego.

ności. Człowiek nie chce, żeby cokolwiek było mu narzucane, dominuje indywidualne podejście do „programowania” swojego życia. Często widać niezrozumienie Kościoła, postrzeganie go jako miejsca, w którym brakuje wolności, gdzie narzucane są przykazania czy schematyczne zachowywanie form. Tymczasem to właśnie Kościół jest miejscem prawdziwej wolności. Moja generacja, dorastająca w czasie reżimu komunistycznego, tak właśnie doświadczała wspólnoty Kościoła: jako miejsca wolnej myśli i wyrażania swoich przekonań.

Dzisiaj parafie pełnią funkcję obsługiwo-usługową, gdzie przychodzi się załatwić formalności związane z chrztem, ślubem, pogrzebem...

Rozmawiamy o Kościele w Polsce, ale w Kościele w Indiach, Afryce czy Ameryce Południowej taki schemat nie funkcjonuje. Kościół jest tam budowany w oparciu o osoby świeckie. W Polsce na jednego księdza katolickiego przypada ok. 1,2–1,3 tys. katolików, w Brazylii czy Argentynie – ok. 7–9 tys. Jako pallotyni pracujemy w wielu krajach. Widzę, że lokalne Kościoły w Afryce czy Ameryce Południowej działają bardzo często w oparciu o nie-wykształconych katechistów, którzy prowadzą wspólnoty kościelne, czytają Pismo Święte i odmawiają różaniec. Ksiądz przyjeżdża raz na trzy tygodnie czy nawet rzadziej, raz na pół roku, żeby odprawić Mszę świętą, a Kościół tam jest żywy. Oczywiście, w Polsce kościelne tradycje i zwyczaje, a także liczebność stanu kapłańskiego zapewniają funkcjonowanie na innym poziomie. Jestem jednak przekonany, że zaangażowanie osób świeckich, włączanie w katechezę, przygotowanie do przekazywania wiary powinno być większe. To jest też sedno naszego pallotyńskiego charyzmatu. W naszych pallotyńskich środowiskach mówimy często o powszechnym apostołstwie. To oznacza, że każdy ma być apostołem, każdy ma troszczyć się o wiarę, nie tylko biskup czy kapłan. Św. Wincenty Pallotti powtarzał, że w Kościele kato-

lickim apostołstwo jest powszechne, czyli uniwersalne.

W jaki sposób dojść do takiego apostołskiego zaangażowania świeckich?

Najlepiej odwołać się do pewnych przykładów. Istnieją takie grupy, wspólnoty charyzmatyczne, w których doświadczenie i przekaz wiary są nieco inne niż codziennie widziane w parafiach. Oczywiście, nie krytykuję inicjatyw w parafii, bo my do wiary potrzebujemy rytuałów. Jednak jeśli suchy formalizm będzie przeważać, to Duch w tym nie ocaleje. W pallotyńskiej rodzinie działa np. wspólnota Przyjaciół Oblubieńca, bardzo aktywna, skupiająca kilka tysięcy ludzi, zaangażowanych w ewangelizację zwłaszcza we wschodniej części Polski. Oni uczą się przeżywania wiary we wspólnotach. Spotykają się na kilkudniowych kursach, gdzie modlą się, w bardzo oryginalny, żywy sposób przeżywają doświadczenie wiary. To doświadczenie później pomaga im angażować się w parafiach. Jeżeli w Kościele ma nastąpić odnowa wiary, to wyobrażam ją sobie z udziałem tego typu wspólnot. W Kościele, w parafiach mamy takie wspólnoty istniejące od lat, jak choćby Neokatechumenat czy Wspólnoty Jerozolimskie i wiele innych. Mają różne charyzmaty i różną dynamikę duchowości. Dziś są one jednak bardzo ważne w przekazywaniu wiary.

Nie każdy odnajduje się w spotkaniach organizowanych przez grupy charyzmatyczne.

W Kościele jest wiele różnorodnych przestrzeni, zwłaszcza w większych miastach. Są grupy charytatywne Caritas czy spotkania z programem dla tzw. inteligencji katolickiej. Nasz założyciel św. Wincenty Pallotti, kiedy mówił o powszechnym apostołstwie, wskazywał nam dwanaście obszarów życia, w których należy działać. Wskazywał m.in. na potrzebę dobrego wychowania młodzieży, zachęcał do angażowania się w wydziałnictwo katolickie, brania udziału w życiu społecznym czy angażowania się w politykę. Ważne, żeby każdy znalazł dla siebie obszar, w którym najlepiej się czuje. Pewnie jeszcze długa droga przed nami. Nadzieję upatruję w synodzie o synodalności; oby wspólne spotkania, wymiana oczekiwań, pragnień prowadziła do pobudzenia Kościoła w Polsce.

A co z tymi, którzy nie przestępują progu kościoła? Jak realizować misyjność w stosunku do nich?

Powody oddalenia się od Kościoła są różne, czasami jest to brak zainteresowania, obojętność, czasami jakieś głębokie zranienie albo krytyka tego, co się dzieje w Kościele. Sam mam wielu przyjaciół, którzy są daleko od Kościoła. Szanujemy się nawzajem, rozmawiamy, dyskutujemy. Oni wiedzą, że te nasze rozmowy nie służą temu, bym manipulując, wywierając wpływ, przyciągał ich do Kościoła siłą. Ewangelizacja nie na tym polega. Wierzę głęboko, że Ewangelia przekazywana jest przez świadectwo życia.

W pismach ojców Kościoła z I–II w. czytamy, że wyznawcy Chrystusa żyli w świecie, jak wszyscy inni byli obywatelami, ale nie zabijali poczętych dzieci, prowadzili życie rodzinne zgodnie z chrześcijańskimi wartościami i tym stylem życia zmieniali świat. Wierzę, że jeżeli my dziś będziemy się starali zachować te najgłębsze wartości chrześcijańskie, budować relacje w oparciu o głęboki szacunek i zaufanie, pomagać sobie wzajemnie, jeżeli będzie w nas miłość i owoce Ducha Świętego – jak wierność, pokój, cierpliwość, opanowanie – to tłumy będą przychodzić do Kościoła. Zatręsną za takimi wspólnotami, bo to jest Ewangelia.

Czyli potrzeba bardziej świadków niż nauczycieli, jak pisał Paweł VI w adhortacji „Evangelii nuntiandi”?

Bez wątplenia tak. Przekazywanie wiary to nie jest propagowanie ideologii czy jakiegos systemu prawd o ludzkim życiu, ale jak mówił papież Benedykt XVI, to jest żywe spotkanie z Jezusem Chrystusem. Nie możemy tego doświadczenia zatrzymać dla siebie. Misji doprowadzenia do spotkania z Chrystusem Zmartwychwstałym służyć ma cała infrastruktura – materialna i duchowa – Kościoła. Jeśli tak się nie dzieje, to nie służą one ewangelizacji.

Jak każdy z nas katolików ma realizować zadanie misyjności w Kościele?

Nie chciałbym nikogo pouczać. Każdy, kto zastanowi się nad tym pytaniem, będzie wiedział, co powinien zrobić. Może zacząć od tego, że będzie modlić się o pokój na świecie, o większą misyjność Kościoła, ktoś inny zauważy potrzebę wsparcia finansowego ubogich czy zwykłej pomocy sąsiadów, z którym później razem pójdą do kościoła. Wyobraźnia miłosierdzia jest nieskończona. Wierzę, że każdy może uczynić coś misyjnego.

Radosław Molenda

MISJA Mateusza Kłoska

Za billboardowymi akcjami Fundacji Kornice stoi jeden z najbogatszych Polaków. Mniej mówi się o nim jako dbającym o swoją załogę pracodawcy oraz o innych działaniach Fundacji.

Prezes mającej główną siedzibę w Kornicach k. Raciborza firmy Eko-Okna od dwóch lat jest w zestawieniu „Forbesa” wśród stu najbogatszych Polaków. W minionym roku znalazł się na dwunastej pozycji, z majątkiem wycenianym na 3,8 mld zł. Mimo to krępuje go opowiadanie o sobie i swojej działalności, o czym można się było przekonać, słuchając jego świadectwa podczas czerwcowej IV Pielgrzymki Przedsiębiorców na Jasną Górę.

NAWRÓCENIE BIZNESMENA

Pochodzi z rodziny rzemieślniczej zajmującej się oknami. W 1999 r. rodzinny interes

przekształcił w firmę Eko-Okna, poświęcając się jej bez reszty. Jak opowiada, każda decyzja w rodzinie była podporządkowana firmie. Była jego drugim, a raczej pierwszym domem. Potem w gradacji ważności była zdobywana dzięki pieniądзом władza, akceptacja otoczenia, potrzeby własne, rodziny i innych.

Momentem przełomowym w życiu Mateusza Kłoska była w 2017 r. decyzja żony Katarzyny, że nie chce nadal tak żyć i odchodzi. – Nie rozumiałem tego, bo byliśmy bogaci, czyli szczęśliwi. Cały mój świat się zawalił – wspominał. Przez następne pół roku doświadczył bezsensu swojej dotychczasowej hierarchii wartości, „tych wszystkich zależności”. Choć nigdy nie był daleko od Boga, to szukając nowego sensu tego, co robi, bardziej się do Niego zbliżył. Na różańcu, podczas Eucharystii, adoracji Najświętszego Sakramentu odkrywał, jak jest potrzebny i kochany niezależnie od tego, co już posiadał. – Wtedy zacząłem zauważać potrzeby innych i wartość osób, które dotąd uważałem za mi niepotrzebne. Także potrzeby niepełnosprawnych, dzieci w domach dziecka, tych, którzy są od-

rzuceni. Nade wszystko zaś poczułem odpowiedzialność za tych, których zatrudniam – wspomina Kłosek w swoim świadectwie. Zawierzył firmę Bogu, Maryi i św. Józefowi. I odkrył, że zysk jest ważny, ale po to, by możliwe było przełożenie go na czynione dobro.

FUNDACJA KORNIC

Rozpoczął od tego, co mu najbliższe – wprowadzenia w Eko-Oknach chrześcijańskich nie tylko z nazwy zasad biznesu. Zadał o wszelkie potrzeby swoich pracowników, wprowadzając m.in. dodatkowe, firmowe becikowe w wysokości 1000 zł. Przede wszystkim zaś w 2018 r. powołał dla nich do życia całkowicie oddzielną od firmy Fundację „Nasze Dzieci”, nazywaną powszechnie Fundacją Kornice. Na początek, we współpracy z kilkoma terapeutami, stworzył punkt pomocy małżonkom w kryzysie i osobom uzależnionym. A po krótkim czasie stwierdził, że chociaż priorytetem są i pozostaną jego pracownicy, ma pragnienie i środki, by pomagać także potrzebującym spoza firmy.

Dziś na stronie internetowej fundacji kornice.pl czytamy o tej „inicjatywie chary-

tatywnej, bazującej na trzech filarach: Edukacji – Wierze – Zdrowiu”, że jej celem jest „wspieranie rodzin, jako naturalnego i najważniejszego środowiska wychowawczego dla człowieka”. Znajdziemy tam dziesiątki fundacyjnych inicjatyw i form pomocy. Na to wszystko niemal w całości środki przekazują Eko-Okna, jednak autonomicznie zarządza nimi Fundacja.

AKCJA BILLBOARDOWA

Jedną z form działalności Fundacji są od dwóch lat obejmujące teren całej Polski akcje billboardowe. – Jest to dla mnie istotny aspekt: w jakiś sposób uzewnętrzniać to, co stało się w moim życiu po nawróceniu, i wykorzystywać w tym celu media – wspomina Kłosek.

Pierwszym impulsem do działania były jesienią 2020 r. akcje protestacyjne zwolenników nieograniczonego prawa do aborcji po wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie odrzucenia tzw. przesłanki eugenicznej. Aby – jak wspominał w swoim świadectwie Kłosek – pokazać piękno dziecka i piękno życia, Fundacja „wpuściła” na terenie całej Polski billboardy obrazujące dziecko w łonie matki z napisem skierowanym do matek: „Jestem zależny. Ufam tobie”.

Za tą kampanią poszły kolejne. Kto nie widział w naszej przestrzeni publicznej billboardów z napisem „Życie” w różnych językach, plakatów „Pokój, Pokój, Pokój, Medjugorje”, „Jesteśmy Piękni Twoim Pięknem, Panie”, hasła „Jezu, ufam Tobie”, a minione lata plakatów w ramach kampanii „Nasze dzieci”? Przeważają rysunki „fundacyjnych dzieci”, jak w przypadku obrazka wielodzietnej rodziny, na którym jedna z dziewczynek napisała: „dziękuję Ci całym sercem”. – W ten sposób Fundacja chciała uświadomić, że wielodzietna rodzina nie jest patologią. Inne ważne hasło, „Polsko, uwierz w siebie”, to spojrzenie na nas jako kraj, naród, w którym mimo niekorzystnego położenia geopolitycznego Polacy są ważni, wartościowi, a ich siłą jest wiara w Boga – tłumaczył w swoim świadectwie na Jasnej Górze Kłosek.

DO KOGO TEN PRZEKAZ?

Zapamiętana zostanie znakomita kampania wywołująca rozdrażnienie feministek billboardów „misją mężczyzny jest dać świadectwo”, jednak przyznać też trzeba, że nie wszystkie z tych kampanii były udane. Prof. Monika Przybysz, medioznawca z UKSW, zwraca uwagę na różnorodność form, ale i poziomu artystycznego plakatów.

– Billboardy są dobrym kanałem przekazu do bardzo wielu ludzi. Większość z nas wychodzi przecież na ulice lub choćby wygląda

przez okno. Z drugiej strony dobrze byłoby, by pan Mateusz miał dobrego grafika, by pracować nad jakością graficzną plakatów. Mam też nieraz problem ze zrozumieniem przesłania billboardów – przyznaje. Zwraca uwagę, że plakaty budzą zainteresowanie, ale – przynajmniej wobec niektórych – pojawia się problem z określeniem, do kogo są kierowane i co powinniśmy z ich przekazem zrobić, jak się zachować. Tymczasem reklama powinna wskazać oglądającemu ją kierunek pożądanego działania. – Docenić trzeba natomiast przekaz religijny, tak rzadko eksponowany i tak spójny, na tak dużej powierzchni kraju. To daje ogromny zasięg

oraz pozwala, by przekaz utrwalił się u tych, do których trafi – dodaje prof. Przybysz. Docenia także fakt, że billboardy korespondują z aktualnymi wydarzeniami i zjawiskami w Kościele i na świecie.

W podobnym tonie wypowiada się inny medioznawca i publicysta Eryk Mistewicz. – Billboardy Fundacji Kornice to bardzo dobra akcja, uwalniająca m.in. na kwestię rodziny i problem demografii. Trzeba jednak powiedzieć, że przedstawiane plakaty mają bardzo zróżnicowany poziom estetyczny i poziom przekazu. Szczególnie dla mnie niezrozumiały jest np. przekaz kampanii „Gdzie są TE dzieci”. Mam wrażenie, że przy bardzo dobrych chęciach zabrakło jej inicjatorom głębszej analizy tego, jak by to można było zrobić lepiej. Reklama, zwłaszcza wielkoformatowa, jest kosztowną i trudną sztuką. Nie sądzę, by tego typu billboardy przełożyły się na większe uaktywnienie ludzi, wywołały dyskusję nad problemami, które poruszają – ocenia. – Niemniej jeśli przestrzeń publiczna jest zalewana treściami liberalnymi, lewicowymi, często obrazoburczymi, każde świadectwo wiary, własnych przekonań i hołdowania tradycyjnym wartościom staje się ważne dla ludzi wierzących i dobrze, że jest – dodaje.

KŁOSEK KRYTYKI SIĘ NIE BOI

Wkrótce po pojawieniu się pierwszych billboardów rozpoczęła się także akcja ich deprecjonowania przez środowiska i media lewicowo-liberalne. Jako „kontrowersyjne”, „nacechowane ideologicznie”, „populistyczne” i „szerzące konserwatywną wizję świata poprzez przeciwdziałanie rozwodom” oceniono m.in. plakaty „Kochajcie się, mamo i tato”. Podobnie za kontrowersyjne uznano przekazy „Jezus naprawdę daje życie” i „Maria jest z nami”.

Jako podstawowy zarzut wysuwano argument, że wydane na billboardy pieniądze można by wydać na „realną pomoc”. Niezrażony tym Mateusz Kłosek organizuje jednak kolejne kampanie billboardowe i – nie afiszując się z tym – nie przestaje „realnie pomagać”. W samym tylko 2020 r. na pomoc finansową kilku szpitalom przeznaczył ponad 3 mln zł, staraniem państwa Kłosków w Pietrowicach Wielkich (diec. opolska) oddano też do użytku nowy klasztor i dom rekolekcyjny sióstr zawierzanek, a to tylko przykłady, o których zdecydowali się mówić obdarowani.

Ciekawostką wartą odnotowania jest to, że w pierwszym szeregu krytyków „złe wydanych na billboardy milionów” jest „Gazeta Wyborcza”. Tymczasem owe „miliony” poszły w dużej mierze na konto AMS – firmy sprzedającej przestrzeń reklamową, należącej do wydającej „Gazetę Wyborczą” Agory. Czy te pieniądze przeznaczone na wyżywienie głodnych dzieci? AMS się tym nie chwali. Ripostowali też internauci: „z całym szacunkiem, ale jako przedsiębiorca uzurpuję sobie prawo do wydawania zysków z mojego przedsiębiorstwa tak, jak mi się podoba. Jedni kupują miejsca na billboardach, inni nową linię produkcyjną, a jeszcze inni Ferrari córce” – napisał jeden z nich.

Wciąż przybywa darczyńców wspomagających działania Fundacji Kornice. Za to, co robi, Mateusz Kłosek odebrał nadany mu przez Polskie Stowarzyszenie Obrońców

Życia Człowieka tytuł „Przyjaciela Życia” oraz, wraz z żoną, Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka. Jego firma

zatrudnia ponad 7 tys. pracowników i wciąż się dynamicznie rozwija, nie tylko by więcej zarabiać, ale też dać zatrudnienie jak największej liczbie osób. Kłosek nie kryje się ze swoją wiarą, co przekłada się m.in. na krytykę w halach produkcyjnych i przykładową kaplicę dla chcących z niej skorzystać. Bzdurą jest jednak – jak niejednokrotnie zapewnia – twierdzenie, że zatrudnia jedynie osoby wierzące.

– Nie ma nic złego w tym, że moja firma ma coraz więcej zasobów. To wszystko jest dobre pod jednym warunkiem: na pierwszym miejscu jest nie maszyna, ale człowiek jako podmiot pracy. To duże wyzwanie, którego wciąż się uczę – mówił pod koniec swojego jasnogórskiego świadectwa Mateusz Kłosek. Marzy mu się, by społecznie odpowiedzialne firmy były w Polsce normą. Choć nie o to mu chodzi – sam im więcej daje, tym więcej dostaje.

W SKRÓCIE

■ **Helikopter nad sanktuarium.** Niepowodzeniem i przesunięciem w czasie zakończyła się akcja zdjęcia z wieży sanktuarium na Jasnej Górze 50-kilogramowego

fot. PAP/Waldemar Doszka

krzyża za pomocą helikoptera. Instalacja elektryczna założona na krzyżu wymaga wymiany po przepięciu spowodowanym uderzeniem pioruna. Ostatnia tego typu inicjatywa podejmowana była w 1985 r.

■ **Solidarni z arcybiskupem.** Solidarność z abp. Markiem Jędraszewskim w „doświadczanych przez niego licznych atakach medialnych mających go zdyskredytować w przestrzeni publicznej, odebrać moralny autorytet nauczyciela wiary i dobrego pasterza diecezji” wyraził Zarząd Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego. „Obserwujemy bezprecedensową próbę absolutnego zanegowania osoby metropolity krakowskiego na niemal wszystkich płaszczyznach jego działalności pastoralnej, naukowej i społecznej” – czytamy w liście przesłanym KAI.

■ **Oszczędne Gniezno.** Z powodu bardzo wysokich cen prądu miasto Gniezno zaczyna systematycznie wprowadzać program oszczędnościowy. Np. czas oświetlenia katedry będzie skrócony, od zmierzchu do godz. 23, a nie do 1.30, jak dotąd. Wyłączone będzie również oświetlenie budynków użyteczności publicznej, czyli Urzędu Miejskiego oraz szkół podstawowych nr 2 i 6.

■ **Modlitwa jak przestępstwo.** Wolontariusze Fundacji Pro-Prawo do Życia dostali trzyletni sądowy zakaz zbliżania się do szpitala Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, w którym w latach 2010–2020 abortowano 532 dzieci; aborcji dokonuje się mimo wyroku TK. Przed szpitalem wolontariusze modlili się przed kliniką i uświadamiali pacjentki o konsekwencjach aborcji. Choć ich akcje były zgłoszone jako zgromadzenia publiczne, zostali skazani za „przestępstwo” i ukarani grzywnami na łączną 4 tys. zł.

■ **Koreańskie czołgi.** K2 trafią do 9 Brygady Kawalerii Pancernej, dbającej o bezpieczeństwo północno-wschodniej części naszego kraju. Mają odstraszają agresora.

UKRAINA WCIĄŻ W POTRZEBIE

fot. mat. pras. Caritas Polska

– Mieszkaliśmy w małym domku na obrzeżach Makarowa niedaleko Kijowa – mówi Olesia, mama dwóch córek. – 24 lutego 2022 r. obudziły nas wybuchy, musieliśmy opuścić dom i zabrać dzieci w bezpieczne miejsce. Trzy dni później w naszym domu zamieszkali Rosjanie. 23 marca nasz dom został całkowicie zniszczony, straciliśmy wszystko. W połowie maja wróciliśmy do Makarowa i zaczęliśmy budować nowy dom. Gehenna cywilów w ogarniętym wojną kraju wydaje się nie mieć końca, dlatego tak ważna jest systematyczna pomoc humanitarna, którą kontynuuje Caritas Polska. Od początku kon-

fliktu wysłała na Ukrainę konwoje z darami materialnymi, a teraz rusza z akcją „Rodzina Rodzinie”. – Przyjęliśmy do programu pół tysiąca najbardziej potrzebujących osób i rodzin – mówi Olga Sułkowska, specjalistka ds. projektów zagranicznych w Caritas Polska. – To przede wszystkim rodziny wielodzietne, kobiety karmiące i pełniące funkcję głowy rodziny, osoby starsze i niepełnosprawne, rodziny wewnętrznie przesiedlone. Wsparcie kierowane jest na obszary pozbawione pomocy, do osób mieszkających u sąsiadów bez perspektyw odbudowy domu i tych, którzy borykają się z odbudowaniem lokum. Na start programu Caritas oferuje ok. 1 mln euro, wesprzeć go można, dokonując wpłaty przez caritas.pl/ukraina, na konto 77 1160 2202 0000 0000 3436 4384 (z dopiskiem UKRAINA) lub wysyłając SMS o treści UKRAINA na numer 72052.

NAGRODA OJCA RODZINY

W Sali Senackiej Politechniki Krakowskiej odbyła się uroczystość wręczenia Nagrody im. Sługi Bożego Jerzego Ciesielskiego – Ojca Rodziny, którą przyznano ks. prof. Janowi Machniakowi. Kapituła Nagrody „Źródła” już po raz dwudziesty szósty wyróżniła osobę, która w szczególny sposób zasłużyła się w działalności na rzecz umacniania rodziny. W ostatnich latach laureatami nagrody byli m.in.: o. dr Tadeusz Rydzik, bp Stanisław Stefanek, lek. med. Marek Krobicki, mec. Zbigniew Jan Cichoń, Marek Jurek, dr inż. Jacek Pulikowski, ks. Tomasz Kancelarczyk, Lech Polakiewicz, lek. med. Czesław Sudewicz, prof. Bogdan Chazan, abp Marek Jędraszewski i Janusz Wardak.

fot. mat. pras. Stowarzyszenia Obojczyków Życia Człowieka

GOLE, NIE IDEOLOGIA

Polska reprezentacja w piłce nożnej nie wystąpi w tęczowych opaskach na mundialu w Katarze. W sieci pojawiła się inicjatywa wyrażenia wdzięczności polskim reprezentantom za decyzję o nieangażowaniu się w promocję politycznych i ideologicznych postulatów. „Każdą rywalizacją sportowa powinna opierać się tylko i wyłącznie na zdrowym, uczciwym współzawodnictwie i łączącej całe narody radości z sukcesów. Nie ma w niej miejsca dla politycznych czy ideologicznych manifestacji” – wskazują organizatorzy akcji i zachęcają do złożenia podziękowań piłkarzom na stronie polacyjesteśmyzwami.pl. Wpisy zostaną przekazane do Polskiego Związku Piłki Nożnej.

Aż osiem spośród trzynastu reprezentacji państw europejskich na Mistrzostwach Świata w Piłce Nożnej w Katarze zdecydowało się nałożyć tęczowe opaski.

fot. Centrum Życia i Rodziny

fot. Biuro Prasowe Jasnej Góry

O. KOLBE NA JASNEJ GÓRZE

„Św. Maksymilian Maria Kolbe” to tytuł wystawy biograficznej, którą do 4 listopada oglądać można na Wałach Jasnogórskich od strony wejścia do Skarbca. Jasna Góra jest miejscem symbolicznym dla Maksymiliana Kolbego – wielkiego czciciela Maryi. Przed utworzeniem Niepokalanowa celebrował Mszę świętą przy ołtarzu Matki Bożej Jasnogórskiej. Na 20 panelach wyeksponowano życie i działalność twórcy Rycerstwa Niepokalanego, a także kult świętego. Powszechnie najbardziej znane fotografie to

te z Niepokalanowa, ale na wystawie są też te wykonane w Japonii, gdzie o. Kolbe otworzył Ogród Niepokalanego. Zdjęcia pochodzą ze zbiorów Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Niepokalanowa i Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola. Są też reprodukcje obrazów przedstawiające scenę ofiarowania życia za współwięźnia podczas karnego apelu w obozie koncentracyjnym Auschwitz. Wyjątkowe są materiały operacyjne SB gromadzone przeciwko czcicielom św. Maksymiliana.

OBOZOWI POWSTAŃCY

fot. PAP/Wojtek Jargło

W Muzeum i Miejsu Pamięci w Sobiborze, oddziale Państwowego Muzeum na Majdanku, odbyła się ceremonia upamiętniająca 79. rocznicę wybuchu powstania więźniów w niemieckim obozie zagłady. 14 października 1943 r. rozpoczął się bunt, zakończony ucieczką około 300 więźniów. Około 200 osobom udało się zbiec. Po powstaniu Niemcy zlikwidowali obóz i zatarli po nim ślady.

URODZINY GENERAŁA

Ambasador RP w Republice Włoskiej Anna Maria Anders i płk rez. Alfred Kabata złożyli kwiaty przed pomnikiem gen. Władysława Andersa na placu Wolności w Krośniewicach podczas obchodów 130. rocznicy urodzin generała i 15. rocznicy nadania imienia dowódcy II Korpusu Polskiego Szkole Podstawowej w Nowem k. Krośniewic.

fot. PAP/Roman Zwiastowski

■ **Wyciek bez ingerencji.** Służby techniczne PERN przywróciły funkcjonalność uszkodzonej nitki rurociągu „Przyjaźń” na odcinku zachodnim, którym dostarczany jest surowiec do Niemiec. Z pierwszych ustaleń i ze sposobu odkształcenia magistrali wynika, że brak jest znamion ingerencji osób trzecich.

■ **Mundurowa telewizja.** Podległy MON Wojskowy Instytut Wydawniczy w przyszłym roku planuje uruchomić internetową telewizję. Jak dowiedziały się Wirtualnemedia.pl, nie będzie tam płatnych treści.

■ **Nuklearne odstraszanie.** Jak oznajmił minister obrony narodowej, jeszcze w październiku odbędą się ćwiczenia z odstraszania nuklearnego. Uzgodniono to w gronie ministrów obrony państw NATO.

■ **Doposażanie schronów.** Będą pieniądze na doposażenie wszystkich znajdujących się w Polsce 62 tys. schronów; z kontroli wynika, że są w słabym stanie – powiedział wiceszef MSWiA Maciej Wąsik. Jak dodał, budowane jest proste w obsłudze narzędzie, które będzie informowało o lokalizacji schronów.

■ **„Książka Historyczna Roku”** – trwa głosowanie czytelników. Do Nagrody im. Oskara Haleckiego nominowano dwadzieścia książek w dwóch kategoriach: „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX wieku” oraz „Najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX wieku”.

■ **Następca Korwina.** Z powodu „wieku i zmęczenia” poseł Janusz Korwin-Mikke ustąpił z funkcji prezesa partii KORWiN. Zastąpi go dotychczasowy wiceprezes Sławomir Mentzen.

fot. PAP/Tytus Zmijewski

■ **Nowy rok w Toruniu.** O. Tadeusz Rydzek, rektor AKSiM o. dr Zdzisław Klafka CSsR oraz najlepsza absolwentka Emilia Augustynowicz podczas inauguracji roku akademickiego 2022/2023 w Akademii Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu.

■ **Nowa partia.** Sąd Okręgowy w Warszawie zdecydował o wpisaniu „Centrum dla Polski” do wykazu partii politycznych. Tworzą ją m.in. Radosław Lubczyk, Ireneusz Raś, Jacek Tomaczak, Kazimierz Michał Ujazdowski.

Jacek Karnowski

Schyłek cywilizacji?

Władze Islamskiej Republiki Iranu walczą na dwa fronty. Za granicą pomagają Rosji, wysyłając zabójcze drony typu kamikadze (Shahed-136) oraz rakiety balistyczne. U siebie dławią społeczny bunt młodego pokolenia, które wyszło na ulice po śmierci 22-letniej Mahsy Ameni. Dziewczyna została zatrzymana przez irańską policję do spraw moralności, ponieważ jej nakrycie głowy niedostatecznie zasłaniało włosy. W areszcie, w niewyjaśnionych do dziś okolicznościach, zapadła w śpiączkę, a po przeniesieniu do szpitala zmarła. Władze przekonują, że śmierć była wynikiem kłopotów z sercem, ale rodzina informuje, że kobieta była zdrowa. Protesty, które wybuchły po tym tragicznym incydencie, zaskoczyły swoją skalą i zasięgiem tak islamistów w Teheranie, jak i obserwatorów zewnętrznych.

Revolucja związana z powszechnością Internetu jest jak tsunami. Niszczy nie tylko naszą cywilizację chrześcijańską, ale i społeczności bardzo zamknięte, wydawałoby się odporne na wpływy zewnętrzne. W muzułmańskich krajach Afryki Północnej ateizacja postępuje szybko, osiągając poziom wcześniej tam nieznan. Czasem przynosi to dobre skutki (zamieszki w Iranie utrudniają niesienie pomocy zbrodniczej Rosji), ale patrząc całościowo, utrata choćby minimalnej kontroli nad wychowaniem młodego pokolenia nie skończy się dobrze. Coś, co socjologowie nazywają socjalizacją, a więc proces nabywania przez jednostkę systemu wartości, norm

oraz wzorów zachowań, legło w gruzach. Zyskują wszelkiej maści manipulatorzy, sprzedający dzieciakom produkty czasem dosłownie śmiertelne, wmawiający im niewyobrażalne bzdury, przekonujący np., że pleć można sobie dowolnie wybrać. Jest to proces zasad-

niczno wspierany przez wielkie koncerny technologiczne, które kształtują przekaz za pomocą odpowiednich treści poprzez algorytmy, podsuwające ludziom to, czego sami z siebie być może by nie wybrali. Co istotne, ofiary współczesności

Każdy sukces rewolucji uruchamia kolejne działania wymierzone w społeczeństwo. I nikt nie ogląda się za siebie.

są usuwane sprzed oczu. Nie mówi się, jak wygląda aborcja, nie rozmawia się z nastolatkami, którym wmówiono, że powinny zmienić pleć, a które teraz żalują i próbują odwrócić to, co zrobili chirurdzy reżimicy. Najczęściej odwrócić tego się już nie da.

To szaleństwo nie ma granic. W wielu krajach Zachodu zalegalizowano marihuanę (najpierw w celach „lecniczych”, później „rekreacyjnych”), choć badania jednoznacznie wskazują, że stosowanie tej używki prowadzi do nieodwracalnych zmian w mózgu, zostawiając poważne ślady, wywołując depresję i choroby psychiczne. Ale na tym nie koniec. Oto prestiżowy brytyjski dziennik ekonomiczny „The Economist” ogłasza: „Tak długo, jak kokaina będzie nielegalna w bogatych krajach, w których się ją konsumuje, tak długo jej legalizacja w krajach biedniejszych, które ją produkują, przyniesie tylko niewielkie efekty”. Dalej następują rozważania o tym, że wojna z twardymi narkotykami jest przegrana i że co-

raz głośniejsze mówi o tym wielu polityków w Ameryce Łacińskiej oraz w Europie. Każdy sukces rewolucji uruchamia kolejne działania wymierzone w społeczeństwo. I nikt nie ogląda się za siebie. Faktyczny monopol lewicy liberalnej utrudnia dyskusję. Jak słusznie mówiła śp. prof. Anna Pawełczyńska, „to coś nie dokonuje już jawnych zbrodni, chociaż dopuszcza niejawnie, ale jest logiczną kontynuacją sowieckiego komunizmu”. Jak dodawała uczona: „Dla mnie to nowy totalitaryzm”.

Jeśli to schyłek cywilizacji – a na to przecież wygląda – to marny nasz los. Spotkałem się kiedyś z tezą, że życie w momencie, gdy cywilizacja upada, jest koszmarem dla tych, którzy są do jej wartości przywiązani. Umiera to, co kochamy, co piękne i wartościowe. Znowu można przywołać prof. Pawełczyńską, która mówiła tak: „Zafascynowało mnie kiedyś zdanie Andrzeja Bobkowskiego, który uznał, że kultura europejska przeszła przez epokę pogaństwa, wstąpiła w epokę chrześcijaństwa, a od pewnego czasu wkracza w epokę chamstwa”. W odpowiedzi można jedynie przywołać angielskie powiedzenie, według którego „jeśli idziesz przez piekło, nie zatrzymuj się, idź do przodu”. Trzeba więc robić swoje, ale i zastanawiać się nad receptą, wyglądając nowych Benedyktów z Nursji. To właśnie do tego świętego odwołuje się amerykański chrześcijanin Rod Dreher w swojej książce pt. „Opcja Benedykta”. Proponuje on współczesnym chrześcijanom budowę swoistych wysp-twierdz, w których powinni się schronić, przechowując swoje skarby. Czy to jednak realne w świecie, który nabiera cech totalitarnych? Można wątpić. Dreher w jednym ma rację: trzeba szukać recept, rozwiązań, koncepcji. Przecież gdzieś musi być dno. Przecież wola życia musi w końcu przełamać tę straszną mgłę śmierci.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci”

Chrońmy małoletnich

W maju 13-latką z Wielkopolski zaproponowała seks 46-latkowi z Mazowsza. Podejrzany zostanie w areszcie do końca listopada; zgoda małoletniej nie ma znaczenia dla jego odpowiedzialności karnej. Jednak seksuolog prof. Lew Starowicz w wywiadzie dla PAP akcentuje co innego. – Jeżeli 13-latką proponuje mężczyźnie seks, to znaczy, że jest przedwcześnie rozbudzona seksualnie, zaburzona.

Jak dodaje, prawidłowy rozwój zakłada fazowość: uczucie, ukryte potrzeby, pierwsze randki. Jeśli zaczyna się od seksu, może to pójść w kierunku erotomanii, a nawet prostytuowania się, niechcianych ciąży i chorób wenerycznych.

– Obecnie – zauważa profesor – 12-, 13- i 14-latki bardzo często podkreślają cechy swojej kobiecości w sposób daleko idący. Jeśli zabawa dziewczynki w kobiety nie kończy się na ubiorze i makijażu, ale wkracza w dziedzinę seksu, a do tego dostają od mężczyzn wzmocnienie w postaci pochwał wyglądu, zaczyna się problem. Dziecko może nie rozumieć, że zostało wykorzystane przez dorosłego o zaburzonych preferencjach seksualnych. W takiej sytuacji reagować powinni inni dorośli.

Profesor zaleca terapię zaburzonym: i dziewczynkom, i mężczyznom. Propozycję obniżenia progu wiekowego dopuszczającego obcowanie z małoletnimi, którzy dziś dojrzewają szybciej, zdecydowanie odrzucił: – To już byłaby zgoda na legalizację pedofilii. **F**

Powrót owiec

Po letnim wypasie na halach owce wracają do zagród. **F**

fot. PAP/Grzegorz Momot

Strategia dywersyfikacji realizowana w ostatnich latach przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej i PGNiG przyniosła Polsce suwerenność energetyczną. Jednym z jej filarów jest gazociąg Baltic Pipe, który poprzez Danię połączył Polskę ze złożami gazu w Norwegii. Już dzisiaj Polska jest krajem zabezpieczonym pod względem dostaw gazu – dzięki dostawom gazociągiem Baltic Pipe (z własnego wydobycia i podpisanych kontraktów), dostawom skroplonego gazu ziemnego poprzez Terminal LNG im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Świnoujściu, a także własnemu wydobyciu krajowemu i dostawom poprzez Terminal LNG w Kłajpedzie oraz zapełnionym magazynem gazu. **Potrzeby klientów PGNiG w zakresie dostaw gazu będą w pełni zaspokojone zarówno w obecnym sezonie, jak i w latach kolejnych.**

Ksiądz proboszcz
Władysław
Zawalniuk
modli się
przed drzwiami
zamkniętego
kościoła

fol. parafia św. Szymona i Heleny w Mińsku

szczątki fundatora przeniesiono i pochowano obok Czerwonego Kościoła. Co teraz się z nimi stanie?

DRAMATYCZNA HISTORIA ŚWIĄTYNI

W stolicy Białorusi dominuje dziś architektura powojenna – to efekt zniszczeń wojennych i bardzo niefrasobliwego traktowania ocalałych zabytków po wojnie. Owszem, stoi Troickie Przedmieście z ładnymi starymi domami, ale to w gruncie rzeczy kamienice odbudowane wiele lat po wojnie. I w odróżnieniu od warszawskiej Starówki raczej nie mieszkają w nich ludzie.

Dziś w Mińsku według oficjalnych danych około 1 proc. mieszkańców to Polacy, choć faktycznie zapewne jest ich więcej. W przeszłości było jednak inaczej. W 1897 r. stanowili 11 proc., a w 1920 r. – aż 20 proc. Później ten odsetek spadł, ale widać, że nasi rodacy stanowili znaczącą część ludności miasta. Stąd też obecność katolików; zresztą, katolikami

W 1989 r. zarejestrowana została parafia katolicka, jednak władze nie chciały zwrócić kościoła, bo wciąż obowiązywało antykościelne prawo wprowadzone przez bolszewików w 1918 r. Wierni organizowali protesty i strajki głodowe i 16 maja 1990 r. decyzją władz Mińska umożliwiono parafii korzystanie z budynku kościoła. 21 listopada 1990 r. bp Tadeusz Kondrusiewicz odprowadził tu uroczystą Mszę świętą. Niestety, w 2013 r., na mocy rozporządzenia prezydenta Alaksandra Łukaszenki, prawo własności do zespołu architektonicznego świątyni przekazano władzom Mińska, a parafia otrzymała jedynie prawo do nieodpłatnego jej użytkowania. Władze Mińska przekazały zarządzanie budynkiem przedsiębiorstwu komunalnemu Minskaja Spadczyna.

DZIWNY NAPAD, DZIWNY POŻAR

Miesiąc temu Czerwony Kościół padł ofiarą napadów „nieznanych sprawców”. W nocy

Piotr Kościński

Uderzenie w białoruskich katolików

Władze białoruskie odebrały wiernym jedną z najważniejszych świątyń Mińska – tzw. Czerwony Kościół, mający już ponad sto lat.

Formalnie rzecz biorąc, położony jest przy ulicy Sawieckiej, stanowiącej jednak część dużego placu *Niezależnasci*. Obok zbudowanego z czerwonej cegły kościoła św. Szymona i św. Heleny znajduje się duży budynek mieszczący rząd i izbę niższą parlamentu – Dom Urjada – a przed nim stoi okazały pomnik Lenina.

Świątynię wybudowano w latach 1905–1910. Została ufundowana przez Edwarda Woyniłłowicza, a wezwanie otrzymała na pamiątkę jego przedwcześnie zmarłych dzieci, Helenki i Szymona. Sam Woyniłłowicz był niesłychanie ciekawą postacią. Po wojnie polsko-bolszewickiej, zmuszony do opuszczenia Mińska, zamieszkał w Bydgoszczy. Na jego grobie widniał napis: „Traktatem ryskim z swej ziemi wygnany, deptać musiałem obce łany”. W 2006 r.

byli (i są) również Białorusini. Dlatego też w mieście funkcjonowały kościoły katolickie. Według źródeł archiwalnych pierwsza świątynia katolicka powstała w Mińsku na początku XVI w. Pod koniec XVIII w. w mieście było dwanaście kościołów katolickich i pięć unickich. A na początku XX w. powstał ten nazywany czerwonym.

Po przejściu Mińska przez bolszewików świątynia przez jakiś czas funkcjonowała. W 1923 r. kościół został po raz pierwszy splądrowany przez bolszewików. Potem zabrano z niego meble, zegary, święte obrazy, naczynia liturgiczne. W 1932 r. Kościół został ostatecznie zamknięty. Następnie został

zaadaptowany na potrzeby Państwowego Teatru Polskiego BSRR, a przed II wojną światową mieściła się tu wytwórnia filmowa. W 1941 r. niemieckie władze okupacyjne zezwoliły na otwarcie kościoła, ale po wojnie znów został zamknięty. Przebudowa-

no go na studio filmowe. Podczas opracowywania projektu przebudowy placu Niepodległości w latach 50. i 60. rozważano jego zburzenie. W latach 1969–1971 opracowano projekt przebudowy na Dom Kina i rozebrano dobudówki, ale potem budynki kościelne objęto ochroną jako zabytek.

z 25 na 26 września ktoś wybił szybę z witrażem na parterze w przybudówce zakrystii. Tej samej nocy w świątyni doszło do pożaru, który według oficjalnej wersji objął ok. 20 metrów kwadratowych i został ugaszony przez strażaków. Ministerstwo ds. Sytuacji Nadzwyczajnych podało, że przyczyną pożaru było spięcie instalacji elektrycznej w budynku kościoła.

Tak naprawdę jednak, jak pisał portal *znadniemna.pl*, ślady ognia znaleziono tylko na kłęczniku naprzeciwko zniszczonego przez nieznanych sprawców witraża.

Portal *znadniemna.pl* to jedyne dziś, internetowe pismo Związku Polaków na Białorusi, redagowane zresztą przez dziennikarzy, którzy zmuszeni byli ten kraj opuścić. Choć powstaje w Polsce, ma jednak bardzo dobre informacje na temat wydarzeń u naszych wschodnich sąsiadów.

Zacząło się więc od tego, że dyżurująca w kościele kobieta usłyszała silny huk. W budynku obok niej był też pracownik, który spał na piętrze. Zadziałała instalacja przeciwpożarowa, a kobieta szybko weszła do zakrystii, gdzie było pełno dymu. Niemal natychmiast przyjechali strażacy i ugasili w sumie niewielki pożar, który nie spowodował znaczących zniszczeń.

Na wezwanie do świątyni wraz ze strażą pożarną przyjechała milicja, przedstawiciele Komitetu Śledczego, a nawet OMON, czyli

**Kościół katolicki jest
od władz niezależny –
i często też zarówno
wierni, jak i księża
wykazują postawy
opozycyjne.**

jednostka specjalna milicji. Później służby nakazały zamknięcie całego obiektu. Został on zapieczetowany do czasu wyjaśnienia okoliczności incydentu. Przy tej okazji skonfiskowane zostały nagrania wideo z zainstalowanych w kościele kamer monitoringu. Do świątyni przestali być wpuszczani zarówno wierni, jak i księża. Komisja ds. Sytuacji Nadzwyczajnych zabroniła korzystania z budynku „do czasu całkowitego odremontowania i sprawnego funkcjonowania wszystkich systemów gaśniczych oraz urządzeń elektrycznych”.

W tej sytuacji wierni zaczęli modlić się pod kościołem, m.in. koło grobu jego fundatora, Woyniłłowicza. Tymczasem 30 września milicja oraz OMON nie pozwoliły ludziom zgromadzić się wokół figury Chrystusa na grobie. Milicjanci twierdzili, że w tym miejscu odbywają się czynności śledcze. Jedyne dostępne czas na modlitwę to rano i popołudnie. Ale według wiernych od 27 września w zamkniętym kościele nie odbywały się żadne „czyn-

ności śledcze”, czyli milicja po prostu szukała katolików.

ODEBRANIE KOŚCIOŁA

Nikt jednak nie spodziewał się najgorszego. Latem w pożarze ucierpiał kościół katolicki w Budstawiu – i władze nakazały jego zamknięcie. Ale tam ogień ogarnął setki metrów kwadratowych, a sklepienie świątyni groziło zawaleniem. I władze pozwoliły wejść do środka księżom. A tu, niespodziewanie, 6 października 2022 r. władze miejskie Mińska wypowiedziały parafii umowę najmu kościoła ze skutkiem natychmiastowym. A gdy Minskaja Spadczyna wypowiedziała umowę, pojawiły się nowe, duże problemy. Parafia otrzymała zaledwie kilka dni na wyprowadzenie się. Było to tak naprawdę ultimatum. Miejski Komitet Wykonawczy (urząd miasta) w Mińsku stwierdził, że właściciel budynku nie może wywiązać się ze swoich zobowiązań umownych, i zażądał od wspólnoty opróżnienia budynku z mienia ru-

chomego w celu przeprowadzenia prac remontowych i renowacyjnych. Oznaczało to konieczność wyniesienia dosłownie wszystkiego, co się tam znajduje – od świętych relikwii, poprzez obrazy, naczynia i stroje liturgiczne, aż po ławki. To zupełnie nierealne w tak krótkim czasie.

Wierni napisali list do Łukaszenki. Stwierdzili w nim, że „pożar, który miał miejsce w odizolowanym pomieszczeniu, nie może i nie powinien prowadzić do zaprzestania działalności całego obiektu (...) Czerwonego Kościoła”. Parafianie zwrócili uwagę Łukaszenki na to, że „wbrew wymogom prawa” są „pozbawieni dostępu do kościoła”, i podkreślili, że demontaż obiektów sakralnych „jest nierozsądną i nieadekwatną reakcją na zaistniały incydent”. Jak zauważyli, „Kościół rzymskokatolicki ma wielowiekowe doświadczenie w prowadzeniu prac remontowych i restauratorskich w sanktuariach bez zamykania kościoła na nabożeństwa i wizyty wiernych”. Do czasu opublikowania tego artykułu brak było jakiegokolwiek reakcji ze strony białoruskiego dyktatora.

Nie wiadomo, jakie działania podjęli hierarchowie Kościoła katolickiego na Białorusi – z pewnością były jakieś rozmowy z władzami państwowymi, jednak o nich nie informowano. Parafię św. Szymona i św. Heleny odwiedzili emerytowany metropolita mińsko-mohylewski abp Tadeusz Kondrusiewicz oraz bp Kazimierz Wielkosielec. Świadkowie mówili, że abp Kondrusiewicz nie mógł powstrzymać łez. Przypomnijmy, że po sfałszowanych przez władze wyborach prezydenckich w sierpniu 2020 r. to on wzywał publicznie do pokojowego rozwiązania kryzysu i zaprzestania stosowania przemocy wobec protestujących. Gdy wracał z Polski, nie został wpuszczony na Białoruś, choć jest obywatelem białoruskim. Ostatecznie wrócił, ale dopiero w grudniu i po interwencji Stolicy Apostolskiej.

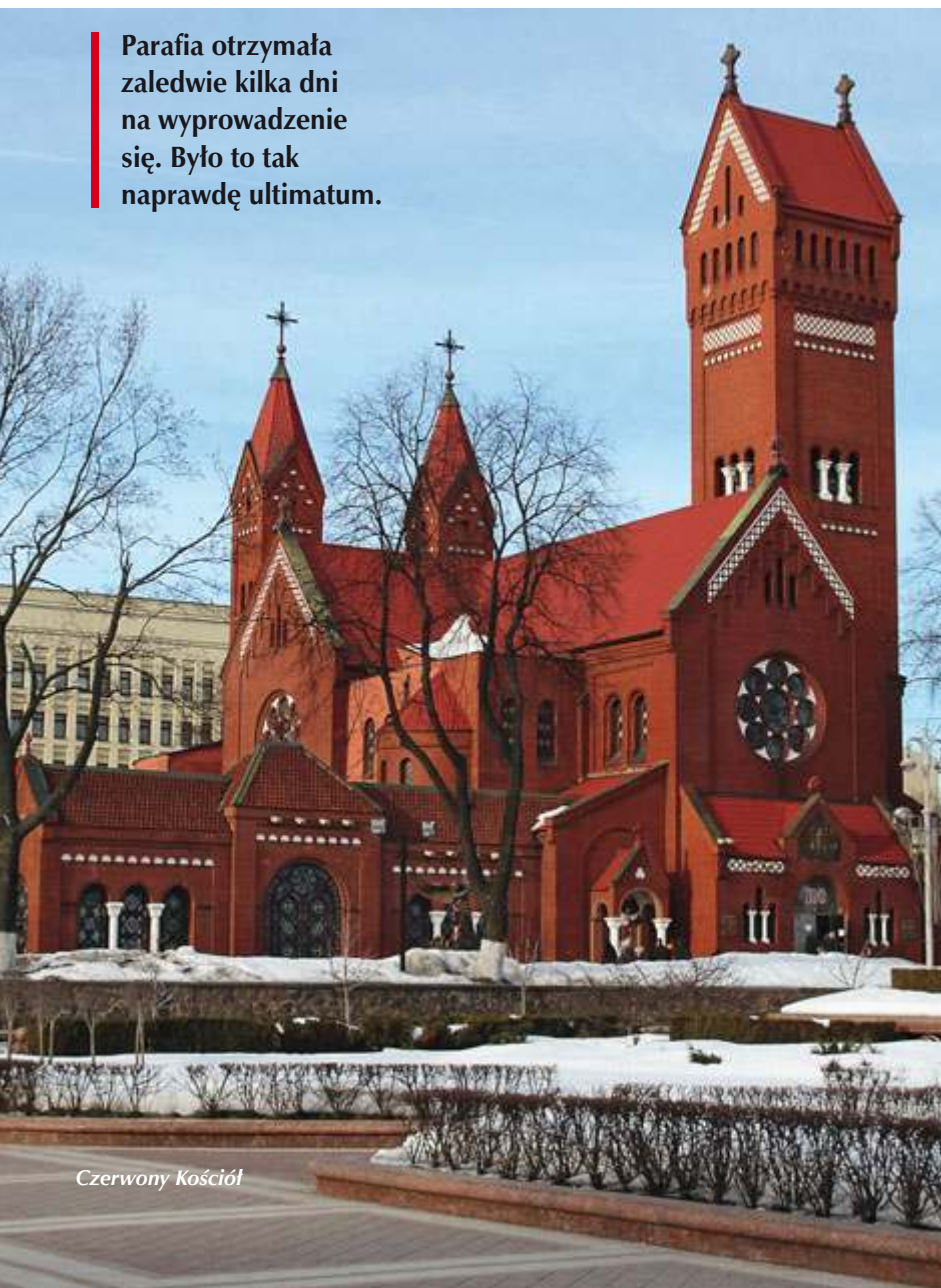
ŁUKASZENKA PRZECIW KATOLIKOM

Niestety, działania białoruskich władz można uznać za celowe uderzenie w Kościół katolicki. Niewielki pożar nie jest rzeczywistym powodem odebrania świątyni.

Po pierwsze, Łukaszenka i jego ludzie usiłują całkowicie wymazać polskość, Polska jest bowiem uznawana przez nich za głównego wroga. Stąd też w kraju tym nie ma obecnie żadnych polskich mediów; nawet te łukaszenkowskie zostały zamknięte. Likwidowane są polskie szkoły i polskie organizacje. A Kościół katolicki, zwłaszcza na zachodzie kraju, tworzą głównie Polacy.

Kościół katolicki, inaczej niż Cerkiew (będąca częścią Cerkwi rosyjskiej), jest od władz niezależny – i często też zarówno wierni, jak i księża wykazują postawy opozycyjne. Na placu Niepodległości w Mińsku często odbywały się opozycyjne demonstracje, a podczas ich rozpędzania przez milicję demonstranci skrywali się w Czerwonym Kościele. Władze chcą to ukrócić.

Parafia otrzymała zaledwie kilka dni na wyprowadzenie się. Było to tak naprawdę ultimatum.

Czerwony Kościół

fot. insider51 / Wikipedia

ks. Łukasz Piotrowski

Sześciu księży z Afryki i jeden z Indii mieszka w seminarium duchownym na warszawskim Tarchominie. Studia specjalistyczne w Polsce mają ich przygotować do szczególnych zadań w ich krajach pochodzenia.

zamieszkują, jest warszawsko-praskie Wyższe Seminarium Duchowne. Jak wygląda ich życie w Polsce? Co stanowi największe zaskoczenie w kontakcie z Polakami? Jak widzą Kościół w naszym kraju na tle swoich Kościołów lokalnych?

W tym roku w seminarium mieszka siedmiu księży. Prawie wszyscy, poza o. Thomasem, pochodzą z Afryki. To księża Louis i Marcel z Kamerunu, Peter i Polycarp z Ugandy, Tesfay z Etiopii oraz Walter z Nigerii. Niektórzy są w Polsce od pięciu lat, inni dopiero zaczynają swoją przygodę, jak o. Thomas, który przyjechał z okręgu Kesala w Indiach pod koniec września. Dla wszystkich studia w Polsce to okazja do rozwoju: swojego kapłaństwa i człowieczeństwa. Wszak nie tylko studia, ale i podróże kształcą.

ALE ZIMNO!

Przed przyjazdem do Polski goście seminarnego domu na Tarchominie wiedzieli

zniesienia. Długa zima i niskie temperatury są tym, czego nie spotykają w swojej szerokości geograficznej. Zima to równocześnie śnieg, którego pojawienie się stanowi powód do radości. Wprawdzie w niektórych państwach, z których przyjechali kapłani studenci, na przykład w Nigerii, zdarzają się opady białego puchu, ale jego ilość (dla Polaków coraz mniejsza) robi wrażenie na Afrykanach.

Prawie wszyscy z nich potwierdzają inny stereotyp o Polsce. Mamy trudny język. Księża Louis i Marcel, którzy są u nas pięć lat, zdążyli opanować polski w stopniu podstawowym. A przecież nie można im odmówić talentów językowych. W Kamerunie, z którego pochodzą, obowiązują dwa języki oficjalne: angielski i francuski, będące pozostałością kolonialnej przeszłości państwa. Oprócz tego występują liczne narzecza. Uwaga: jest ich według ks. Luisa aż 278. Oczywiście *father* (jak mówią

fot. ks. Łukasz Piotrowski

Od 2015 r. na Wydziale Teologicznym UKSW funkcjonują studia teologiczne w języku angielskim. Dzięki wsparciu organizacji Pomoc Kościołowi w Potrzebie naukę mogli podjąć księża z Afryki. Zdobywają tu wiedzę i mają okazję poznać naszą historię i kulturę. Jednym z miejsc, które

co nieco o warunkach życia czy zwyczajach panujących w naszym kraju. Przyjeżdżali też z pewnymi stereotypami i przekonaniami. Niektóre z nich się potwierdziły. Mówiono, że będzie inny klimat, i rzeczywiście tak jest. Jest zimno! Dla księży z Afryki pogoda na początku pobytu bywa trudna do

o księżach z Afryki klerycy dzielący z gośćmi stołórkę seminarną) Louis czy Marcel nie mówią w tych wszystkich dialektach; posługują się kilkoma. Jednak ciągle na prośbę: *Father*, powiedz „w Szczecbrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie, a Szczecbrzeszyn z tego słynie” rozkładają ręce

z bezradnym uśmiechem, mówiąc zgodnie: Nie, nie, nie. Polskie głoski „si”, „sz”, „dz”, wszystkie „ą”, „ę” i inne stanowią dla nich trudną do sforsowania barierę. Dlatego najchętniej posługują się językiem angielskim.

CICHO I PUSTO

Pobyt w Polsce to dla studiujących na UKSW księży z odległych krajów w dużym stopniu podróż w nieznane. Mieszkańcy warszawsko-praskiego seminarium w większości nigdy wcześniej nie byli w Europie. Tylko ks. Polycarp z Ugandy odwiedził Polskę w 2016 r. z okazji Światowych Dni Młodzieży. Ks. Tesfay Haileselassie z Etiopii mówi, że zaskoczyła go odmienność naszej kultury, a konkretnie sposób bycia Polaków. Sam pochodzi z państwa mającego bogate tradycje i długą historię chrześcijaństwa (co podkreśla i z czego jest dumny). Przed przyjazdem do Polski mieszkał w Tigraju, północnym regionie kraju zamieszkałym w zdecydowanej większości przez chrześcijan koptyjskich. Na tamtym obszarze miała mieszkać królowa Saby, która przybyła do króla Salomona. Tam też miała trafić Arka Przymierza wyratowana ze świątyni jerozolimskiej. Obecnie Tigraj to miejsce dotknięte skutkami tragicznego konfliktu wewnętrznego z 2020 r., który wstrząsnął Etiopią. Ks. Tesfay zauważa, że Polacy są ludźmi pracowitymi oraz miłymi. Jednak nie potrafimy cieszyć się życiem w taki sposób, jak mieszkańcy Etiopii. Na tle mieszkańców tego afrykańskiego państwa wyglądamy trochę na ponuraków. Może żyjących w lepszych warunkach materialnych, ale wyraźnie smutniejszych na co dzień i wyciszonych. Inny z księży twierdzi, że w Afryce większość ludzi jest biedna, ale szczęśliwa, a w Polsce większość ludzi jest bogata, ale nieszczęśliwa. Różnice w temperamencie wyraźnie widzi będący dopiero kilka tygodni w Polsce

o. Thomas, karmelita z Indii. Choć ma świadomość, że jego spostrzeżenia mogą być obarczone powierzchownością wynikającą z niewielkiego doświadczenia, opowiada, że na razie w metrze, autobusie czy tramwaju zobaczył ludzi, którzy są... cicho. I mówi to z wyraźnym rozbawieniem. W Indiach ludzie zachowują się zdecydowanie bardziej hałaśliwie. Głośne rozmowy, pojawiające się co rusz okrzyki nawołujących do kupna straganiarzy i wszechobecne w przestrzeni dźwięki klaksonów samochodów, motocykli i innych poruszających się po ulicach pojazdów – tego w przestrze-

ni warszawskiej komunikacji miejskiej nie zauważył. A w samym gmachu seminarium jest tak cicho, że gdyby upuścić szpilekę na podłogę, to hałas spowodowany jej upadkiem niósłby się po całym budynku – żartuje indyjski karmelita. Oprócz tego w Polsce według niego nie ma ludzi! Miasta w Indiach, państwie liczącym ponad miliard mieszkańców, są o wiele bardziej zatłoczone. Ludzie są wszędzie. Warszawa wydaje się o. Thomasowi niemalże pusta. Na plus wymienia poczucie bezpieczeństwa. Obserwując otoczenie seminarium na Tarchominie, zauważył, że wieczorami po wałach oddzielających teren seminarium od Wisły spaceruje duża liczba osób, w tym kobiet. Jak sam przyznał, w niektórych indyjskich miastach byłoby to nie do pomyślenia.

RELIGIJNE PEJZAŻE AFRYKI

Ukończenie studiów doktorskich czy uzupełnienie wykształcenia teologicznego z dodatkowych dyscyplin na poziomie magisterium to główny cel wizyty w Polsce księży studentów. Jednak jako kapłani i przyszła elita swoich diecezji goście zamieszkujący warszawsko-praskie seminarium zbierają cenne doświadczenia w kontakcie z duchownymi oraz świeckimi.

Wyrastają z odmiennych korzeni kulturowych. Ma to przełożenie na wiarę, którą otrzymali i wyznają. Pejzaż religijny państw, z których pochodzą księża Louis, Marcel, Peter, Polycarp, Tesfay, Walter i Thomas, wygląda zupełnie inaczej niż u nas. Kamerun, Uganda, Etiopia, Nigeria i Indie to nie Polska. Nawet jeżeli uznamy, że w Polsce również występują inne religie, to liczba wyznań i procentowy udział katolików w całości populacji wymienionych państw wygląda zupełnie inaczej. W Indiach katolicy, według o. Thomasa, stanowią 2 proc. społeczeństwa. W Etiopii jest dużo chrześcijan (ok. 63 proc.), jednak katolicyzm wyznaje niecały 1 proc. ludności, a dominującą grupę religijną stanowią wyznawcy autokefalicznego Ortodoksyjnego Kościoła Etiopskiego, posługujący się w liturgii starożytnym rytmem aleksandryjskim. W niektórych państwach, z których pochodzą nasi goście, na przykład w Nigerii, cały czas rośnie liczba wyznawców islamu. W Ugandzie i Kamerunie można spotkać wyznawców religii ple-

miennych. Kościół w Ugandzie i Kamerunie ma tylko nieco ponad 130 lat ciągłości instytucjonalnej, a Kościół etiopski pamięta czasy pierwszych chrześcijan.

Taki punkt wyjścia powoduje, że księża z Afryki mogą sypać jak z rękawa przykładami różnic religijnych między swoimi wspólnotami a Polską. Ks. Marcel z Kamerunu z zadowoleniem opowiada, że w jego kraju rośnie liczba chrześcijan, jest też dużo powołań do kapłaństwa i życia zakonnego. Młody Kościół kameruński cały czas jest w pewnym sensie „na dorobku”. Para-

fie w niektórych regionach, zwłaszcza wiejskich, mają jeden główny kościół oraz kilka punktów misyjnych, do których dojeżdżają księża z posługą. Przed przyjazdem do Polski ks. Marcel pracował w parafii mającej aż 27 stacji misyjnych. Trzeba było pokonywać kawał drogi – mówi kameruński duchowny. Duże odległości między parafiami katolickimi występują także w Ugandzie czy Nigerii. Według ks. Polycarpa rekordowe pod tym względem parafie w Ugandzie mają od 50 do 80 stacji misyjnych. Z tego też powodu dla niektórych mieszkańców Czarnego Łądu Msza jest wyjątkowym przeżyciem. W niedziele czy święta, jak podkreślają prawie wszyscy księża studenci, ludzie gromadzący się na Eucharystii pokonują nierzadko pieszo duże odległości. Co zrozumiałe, oczekują wtedy porządnej katechezy przed Mszą lub podczas niej. Aktywnie uczestniczą też w obrzędach. Jest to chyba największa różnica między Afryką a Europą. Niedzielną Mszą może tam trwać nawet trzy godziny, a dwie godziny to prawie norma. Wszyscy angażują się w śpiew, w procesje z darami, w służbę liturgiczną, a nawet zbieranie tacy, które może wyglądać inaczej niż w Polsce. Nierzadko ludzie przynoszą dary materialne zamiast pieniędzy.

BĄDŹCIE SILNI

Kiedy pytam księży zamieszkujących warszawsko-praskie seminarium, co chcieliby przekazać czytelnikom „Idziemy”, prawie wszyscy odpowiadają: „Polska powinna dalej kochać swoją chrześcijańską tradycję oraz nie pozwolić, aby sekularyzm doprowadził do erozji pięknych i ważnych zwyczajów związanych z wiarą, która buduje Waszą tożsamość”. Księża z Kamerunu, Ugandy, Etiopii, Nigerii i Indii widzą naszą wiarę jako ciągle jeszcze silną i zdolną do misyjności. Chcieliby zabrać część tej siły do swoich krajów. Choć można zadać pytanie, czy niedługo to nie oni będą stanowić o sile Kościoła powszechnego.

W krajach afrykańskich ludzie nieraz pokonują pieszo duże odległości, by dojść na Mszę świętą. Niedzielną Eucharystia może tam trwać nawet trzy godziny.

Marek Jurek

Punkty oparcia i dojścia

Ugrupowanie polityczne, jeśli ma prowadzić rzeczywistą, powodującą skutki społeczne politykę, potrzebuje dwóch rzeczy: punktów oparcia i punktów dojścia. Pierwsze to zasady, na których się opiera. Pewność, że niezależnie od konieczności uwzględniania okoliczności, realizowania celów w czasie, włączania dodatkowych priorytetów narzucanych przez wydarzenia – ruch polityczny stale, nawet jeśli niekiedy wolniej, nawet jeśli z przerwami, zmierza do realizacji zasadniczych celów lub chroni instytucje kluczowe dla jego ideałów.

Rzecz druga to punkty orientacyjne. Praktyczne postulaty, wynikające z wyznawanych zasad i obranych celów. Bez nich, bez dążenia do ich rzeczywistego osiągnięcia, polityka zamienia się w iluzjonistykę, spektakl, który ma przekonać zwolenników, że dzieje się coś, co nie dzieje się naprawdę.

Prawo i Sprawiedliwość miało zawsze dwa zasadnicze punkty oparcia: walkę z Rosją i dążenie do opanowania wymiaru sprawiedliwości. Za nimi szły konkretne postulaty i przedsięwzięcia. Wyposażenie Polski w tarczę antyrakietową, wspieranie wszystkich zmian na Ukrainie i opozycji na Białorusi, a ostatnio dostarczanie Ukrainie uzbrojenia. Podobnie w sprawach wymiaru sprawiedliwości: zmiany w Trybunale Konstytucyjnym i w Krajowej Radzie Sądownictwa, wielka demonstracja uliczna w 2015 r. i kampanie plakatowe, kampanie w telewizji publicznej. Tragiczny los włączył jeszcze do tych spraw pamięć smoleńską. Można tę politykę popierać lub krytykować, można robić

po części jedno, po części drugie, ale nie sposób odmówić jej konsekwencji. Jej cele wynikały z przekonań, były ważniejsze nawet od poparcia wyborczego. Tego drugiego szukano gdzie indziej, a na tych zasadniczych polach realizowano właściwą politykę.

Prawicę katolicką jej przeciwnicy lubili przedstawiać jako „partię jednej sprawy”. Tylko dlatego, że nigdy nie odstąpiła od realizacji prawnej ochrony życia od poczęcia – rozwiązania prawnego, które zawiera w sobie zarówno gwarancje, które Rzeczpospolita jest winna każdej osobie żyjącej pod jej władzą, cywilizację życia jako wybór ustrojowy, jak i społeczeństwo zbudowane na naturalnych obowiązkach każdego człowieka, wreszcie – budowę opinii chrześcijańskiej w Europie.

Ale przecież nigdy nie była to jedyna sprawa, na rzecz której prawica katolicka prowadziła politykę w ramach Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego, Prawicy Rzeczypospolitej (czy w międzyczasie wewnątrz Prawa i Sprawiedliwości). Walczyliśmy przede wszystkim w obronie suwerenności Rzeczypospolitej, przeciw przenoszeniu jej kompetencji na organizacje międzynarodowe, szczególnie (choć nie tylko) Unię Europejską. Z tego wynikało nasze stanowisko w referendum akcesyjnym, krytyka traktatu lizbońskiego, obrona (konstytucyjnej) nienaruszalności waluty narodowej. A także postulaty konkretne, jak Międzynarodowa Konwencja Praw Rodziny czy środkowoeuropejski układ międzypaństwowy, analogiczny do traktatu akwizgrańskiego między Niemcami a Francją, oraz wiele innych postulatów.

Polityka bez zasad popada w nihilizm. Bez praktycznych postulatów, gdy zadawała się deklamacją o „wartościach” – również.

Prostota, ale nie banalność

Franciszek przestrzegł przed spływaniem chrześcijańskiej wymowy świąt Bożego Narodzenia. Mówił o tym już teraz, w połowie października, ponieważ przyjął w Watykanie młodych artystów, którzy uczestniczą w konkursie na nowe utwory odwołujące się do tematyki tych właśnie świąt.

Franciszek dał im za wzór kolędy napisane przez św. Alfonsa Liguoriego. Są one proste, ale nie sentymentalne. Stąd ich piękno i wymowa nadal nas wzruszają i karmią wiarę ludu Bożego – mówił papież.

– Nie usiłujcie naśladować wielkich gwiazd show-biznesu. Nie idźcie za modą i nie powielajcie wytartych dróg sukcesu. Nie powtarzajcie tych banałów słodkiego i fałszywego Bożego Narodzenia, które nie ma nic wspólnego z rodzinami Jezusa w Betlejem i ich znaczeniem dla współczesnej ludzkości. Nie bójcie się natomiast być sobą. Będą was krytykować? Tak, ale bądźcie sobą, oryginalni i kreatywni. Miejcie własną osobowość w sztuce. A przede wszystkim starajcie się, aby u podstaw

waszej twórczości było zdumienie. My zatraciliśmy poczucie zdumienia i musimy je na nowo odzyskać. Niech u podstaw będzie więc zdumienie, zdumienie wobec tego, co niewyobrażalne: Bóg staje się ciałem, bezbronnym dzieckiem, urodzonym z Dziewicy, w grocie, a za kołyskę ma bydłęcy żłób. Zdumienie. Jeśli nie odczuwa się zdumienia, pieśń nie dociera do serca, nie przemawia. Obok zdumienia innym niezbędnym elementem jest prostota. Ale uwaga: prostota, a nie banalność. Prostota to coś całkiem innego. Żłóbek jest prosty, ale nie banalny – wyjaśnił Ojciec Święty.

Zwracając się do młodych artystów uczestniczących w konkursie Christmas Contest, Franciszek zachęcał ich również, by poprzez własną twórczość byli budowniczymi pokoju. Jest to szczególnie ważne, gdy w Europie i w świecie narasta dziś zgiełk wojny. Papież przestrzegał słuchaczy, by nie wpadli w tę pułapkę. – Nadal marzmy o pokoju i starajmy się go zaprowadzić – zachęcił./wś

Zwierzęta zamiast dzieci

Ordynariusz portugalskiej diecezji Porto bp Manuel Linda skrytykował młode małżeństwa w Portugalii za preferowanie posiadania zwierząt domowych kosztem dzieci. Nazwał unikanie posiadania dzieci przejawem współczesnego schyłku społeczeństw. Hierarcha napisał, że nie da się zastąpić więzi międzypokoleniowych relacjami z domowymi pupilami. „Wszystkie kontakty i relacje tworzą specjalne więzy przyjaźni. Ale więzy krwi pomiędzy rodzicami i dziećmi posiadają taką siłę, że nic ich nie zniszczy. Nigdy ich nie zastąpi sympatia do jakiegoś zwierzęcia domowego” – napisał biskup Linda.

Portugalski hierarcha wyjaśnił, że w przeszłości widział już dziwne zachowania osób młodych, które mogły mieć dzieci, ale wołały posiadać czworonożnych pupilów. Przyznał, że widział m.in. parę trzydziestolatków, która spacerowała z wózkami dziecięcymi, w których znajdowały się psy. „To nieszczęście tych, którzy zamieniają człowieczeństwo na zwierzęcość” – podsumował biskup Linda.

Portugalia od kilkudziesięciu lat notuje systematyczny spadek liczby narodzin dzieci. Od 2011 r. poziom urodzeń nie przekracza 100 tys. rocznie. W 2021 r. w Portugalii urodziło się zaledwie 79,2 tys. dzieci./wś

Miłość w wolności

ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski

Każdy z was, młodzi przyjaciele, znajduje też w życiu jakieś swoje „Westerplatte”. Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić. (...) Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości, które trzeba „utrzymać” i „obronić”.

Jan Paweł II

Czy zawsze sprawdza się przysłowie „Stara miłość nie rdzewieje”? Faktycznie, są miłości, które trwają same z siebie.

Na przykład przywiązanie do miasta, w którym się urodziliśmy, czy miłość do własnych dzieci. Podobnie może być z miłością do ulubionej drużyny piłkarskiej czy do konkretnej potrawy z dzieciństwa. Inne miłości mogą zwiędnąć lub nawet zniknąć, jak miłość do własnego zawodu, uczucie do współmałżonka czy do Boga. Ogólnie mówiąc: im cenniejsza miłość, tym bardziej trzeba ją pielęgnować.

Każda miłość z początku olśniewa – na przykład: zakochanie, znalezienie dobrej pracy, nawrócenie – ale z czasem entuzjazm słabnie i zaczynamy coraz bardziej skupiać się na negatywnych

Im cenniejsza miłość, tym bardziej trzeba ją pielęgnować.

aspektach. Jeśli nie podejmuje się wysiłku, by utrzymać miłość, nie walczy się o to, by być „wolnym w miłości” – do czego trzeba angażować, oprócz uczuć, także rozum i wolę – istnieje wielkie prawdopodobieństwo, że negatywne uczucia w końcu miłość zabiją. Dzieje się tak zarówno w sferze zawodowej, gdy skupiamy się na tym, co nie działa, jak i w sferze osobistej, gdy wady innych przemawiają do nas głośniejsze niż ich zalety.

Wbrew obiegowej opinii wolność wzrasta, gdy uczucia są pod kontrolą. Wtedy jest się zdolnym do odkrywania pozytywnych aspektów własnego życia zawodowego czy relacji z bliznim i z Bogiem. W każdej miłości są okresy, kiedy trzeba podejmować walkę z tyranią uczuć. Takie jest prawdziwe życie! Bycie niewolnikiem uczuć nie generuje samomotywacji.

Miłość dojrzewa, gdy dostarcza się argumentów rozumowi i umacnia wolę, podporządkowując jej uczucia. Na tym polega każde wychowanie. Upływ czasu sam w sobie nie ma skutków wychowawczych, wręcz przeciwnie – wtedy „miłość rdzewieje”. To pielęgnowanie miłości można ująć w formacyjnych obszarach: doskonalenia się jako człowieka, zdobywania umiejętności działania, czyli cnoty; zgłębiania w poznawaniu świata i sprawach własnego zawodu; wzmacniania relacji z bliznimi w rodzinie oraz innych środowiskach; umacniania więzi z Bogiem poprzez solidną pobożność i poznawanie nauczania Kościoła.

Autor jest duchownym Prałatury Opus Dei w Warszawie

Menedżer domu

Anna Wardak

Co teraz robisz? Nic, siedzę w domu – odpowiada mama trójki dzieci. – Twoja żona pracuje? Nie pracuje, siedzi z dziećmi – rozmawiają mężowie. Mimo przemian społecznych ostatnich lat i polityki promującej rodzicielstwo wciąż jeszcze praca w domu uważana jest za zajęcie mniej wartościowe lub przeznaczone dla kobiet niemających lepszego pomysłu na życie. Ta ciężka praca krzywdząco nazywana bywa „nienierobieniem” bądź utożsamiana jest z przymusową przerwą w życiorysie. No cóż, trzeba się uodpornić na ko-

mentarze o marnowaniu życia i zaniku ambicji. Warto też uświadomić sobie, ile kompetencji wymaga praca w domu. Wiele osób będzie tu chyba zaskoczonych, bo jest ich tak wiele, że trudno znaleźć podobne przykłady w pracy na zewnątrz. Wciąż jednak uważa się, że kobieta realizuje się w pełni tylko w pracy „dla innych”, a opieka nad własną rodziną ogranicza ją czy wręcz ogłupia. Widać tu wpływ tzw. „ekonomizmu”, który za wartościowe uważa tylko te zajęcia, za które przysługuje wynagrodzenie, niepłatne zaś uznaje za stojące nisko w hierarchii.

Warto tu pamiętać, że troska o rodzinę i wychowanie dzieci to kształtowanie już dziś oblicza przyszłego świata, który będzie taki, jakim uczynią go nasze dzieci i ich rodziny. Wów-

czas odpowiedź na pytanie, czy jest to praca ważna, chociażby ze społecznego punktu widzenia, wydaje się oczywista. Kobieta pracująca w domu to jednocześnie menedżer, psycholog, mediator, negocjator, lekarz, pielęgniarka, dyrektor finansowy, szef kuchni, krawcowa, zaopatrze-

Troska o rodzinę i wychowanie dzieci to kształtowanie już dziś oblicza przyszłego świata.

niowiec, mistrz kierownicy, logistyk, ogrodnik, dekoratorka wnętrz, pracownik kulturalno-oświatowy, specjalista od kreowania wizerunku „firmy”, korepetytorka... Wystarczy? Ta lista chyba robi na nas spore wrażenie!

Nie zapominajmy też, że w swojej roli matka jest po prostu niezastąpiona. Mimo że inne instytucje,

takie jak placówki oświatowe czy Kościół, mogą wspierać rodziców w wychowaniu dzieci, to właśnie ona na zawsze pozostanie dla nich ich mamą, której miłości, czułości i wpływu nikt i nic nie będzie w stanie zastąpić ani zrekompensować przez całe życie. Warto więc, by kobiety, które z poczucia lojalności wobec pracodawcy pozostawiają swoje domy i wychowanie dzieci w rękach innych osób, pamiętały, że po ich odejściu z firmy na ich miejsce przyjdą inni, a za jakiś czas nikt nie będzie pamiętał, że one tak bardzo spalały się dla tej czy innej instytucji, poświęcając na to swój cenny czas (który, jak mówią niektórzy, jest zasobem nieodnawialnym), odbierany najbliższemu – jednemu ludziorom, w których życiu są one niezastąpione.

Autorka jest doradcą rodzinnym, moderatorką Akademii Familijnej, mamą dziesięciorga dzieci

Kiedy nie można mieć dzieci

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Jesteśmy nieplodni. Od dziesięciu lat podejmowane starania kończą się niepowodzeniem, choć na pewno nasz związek pogłębił się przez te lata. Czujemy się jednak poniżeni przez nieplodność, potem przez nieudaną adopcję. Ja pracuję w szkole jako pedagog i czasem mam wątpliwości, czy mogę mówić innym o wychowaniu dzieci. Opatrzność pozbawia nas tego, co większa część ludzkości ma, nawet się nad tym nie zastanawiając. Czujemy, jakbyśmy znaleźli się w sytuacji bez wyjścia. Trudno jest ufać Bogu, kiedy tyle modlitw nie przyniosło efektu w postaci dziecka.

Ważne, że jesteście razem z mężem, że macie siebie. Ewangelia pokazuje, że bezpłodność fizyczna nie musi być złą. Stanowi dla małżeństwa rodzaj próby, którą trzeba złączyć z Krzyżem Jezusa. Do jej przejścia nie wystarczy zrozumienie. Potrzebna jest wiara i łaska. Cierpienie zostaje uleczone przez miłość Ukrzyżowanego.

Wobec tak trudnej sytuacji, w jakiej Państwo się znaleźli, pomocne będzie wyjście poza więzy ciała i krwi i uznanie ważności więzów duchowych z innymi ludźmi. Chodzi o postawę rezygnacji z poczucia „to moje dziecko”, chodzi o altruizm i rozszerzanie serca na „więcej”. Pary bezdzietne okazują miłość Bogu, ludziom i sobie nawzajem. W coraz bardziej egoistycznym świecie poruszają sumienia innych. Przypominają, że ludzkie powode-

nie nie mierzy się liczbą wytworzonych dzieł czy liczbą dzieci, ale jakością miłości, z jaką wszystko się wypełnia. Pismo Święte pokazuje, że Bóg inaczej niż ludzie widzi sytuację osób bezdzietnych: „Błogosławiona nieplodna, ale nieskalana (...). Lepsza bezdzietność połączona z cnotą, nieśmiertelna jest bowiem jej pamięć, bo ma uznanie u Boga i ludzi” (Mdr 3, 13; 4, 1); „Więcej bowiem może znać jeden niż tysiąc i lepiej umrzeć bezdzietnym, niż mieć dzieci bezbożne” (Syr 16, 3).

W historii i współczesności Kościoła ludzie bezdzietni czy nawet bezzenni mają do odegrania wielką rolę. Co ciekawe, często są oni autorytetami w sprawach wychowania, np. św. Aniela Merici, św. Jan Bosko, bł. Edmund Bojanowski. Wśród znanych bezdzietnych małżeństw wspomnę belgijską parę królewską Baldwina i Fabiolę, znanych z zaangażowania społecznego. Jak sami mówili: „Przez długi czas zastanawialiśmy się nad sensem tego cierpienia. Stopniowo doszliśmy do tego, że serca nasze były bardziej wolne, by kochać wszystkie, naprawdę wszystkie dzieci”.

Wielkimi opiekunami trędowatych stali się bezdzietni Raoul i Madeleine Follereau. Jest to duchowa płodność. Przyszły papież Jan Paweł II jeszcze jako wykładowca KUL pisał: „Rodzenie duchowe jest symptomem dojrzałości osoby i jakiejś pełni, która chce się rozdać innym. Szuka więc «dzieci», tj. innych ludzi, zwłaszcza młodszych, którzy wezmą to, co chce dać. A ci, którzy biorą, stają się przedmiotem szczególnej miłości – podobnej jak miłość rodziców do dzieci – ponieważ znów dlatego, że w nich będzie dalej żyło to, co dojrzało w duchowym ojcu lub matce”.

xmarekk@o2.pl

Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

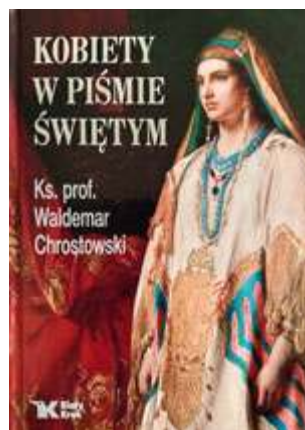
Biblijne bohaterki

Stary Testament odnotowuje imiona kobiet, które zapisały się w dziejach zbawienia. W czasie kiedy kultura i tradycja Bliskiego Wschodu sprowadzała rolę niewiasty do życia w cieniu męża, te przedstawione w Biblii musiały być postaciami wyjątkowymi. Ks. prof. Waldemar Chrostowski opisuje szesnaście najważniejszych z nich, poczynając od pierwszej stworzonej przez Boga kobiety – Ewy. Nie są to biografie wąsko traktujące życie bohaterek, ale pokazujące kontekst historyczny wydarzeń z ich udziałem, z objaśnieniem biblijnego przekazu, który dla czytelnika bez odpowiedniego przygotowania jest w dużej mierze niezrozumiały. Rozdział o pramatce ludzkości Ewie jest jednocześnie wspaniałym wykładem odkrywającym dzieło stworzenia, w którym ludzkie

ciało staje się obrazem Boga.

Obok pierwszej kobiety w książce są inne postaci, o których słyszymy choćby w czytaniach biblijnych w ciągu roku liturgicznego, jak żona Abrahama Sara, Dalila, Rut i Noemi, Batszeba, Judyta czy Estera. Są też te mniej znane postaci, jak roztropna Abigail, która zapobiegła konfliktowi między mężem, królem Nabalem, i Dawidem, czy Miriam siostra Mojżesza, której prorok zawdzięcza uratowanie życia. Wśród wzorów wierności, zaradności, spokoju są przykłady niewiast uosabiających kobiecą przebiegłość, wykorzystaną ostatecznie w dobrym celu. Nierządnicą Rachab uratowała zwiadowców następcy Mojżesza Jozuego, który wprowadzał Izraelitów do ziemi obiecanej.

Ta książka odpowie na wiele nurtujących pytań, jak choć-

by to, dlaczego w rodowodzie Jezusa znalazła się Tamar, którą po śmierci męża pragnienie posiadania dziecka doprowadziło do uwiedzenia swojego teścia Jozuego.

Może nieraz dziwić, dlaczego na kartach Biblii znajdują się postaci, których życie nie było piękną, czystą kartą, ale często budziło moralne wątpliwości. Ks. prof. Chrostowski wyjaśnia to w książce. Biblia jest Księgą życia, bo objawia nam Boga i Jego wolę, a ponadto ukazuje życie

w całym jego bogactwie, złożoności, ze wszystkimi problemami, radościami i smutkami. „Nie jest literaturą hagiograficzną, bo nie są to księgi o świętych, lecz takie, które mają tworzyć świętych. Jest Księgą dla ludzi dojrzałych i mądrych, którzy rozumieją, że przez jej czytanie i rozważanie wchodzi w dialog z Bogiem, a zarazem z ludźmi, których życie i zmagania zostały w niej utrwalone”.

Dodatkową wartością publikacji jest piękne wydanie ze 115 ilustracjami – obrazami pędzla uznanych artystów, grafikami czy drzeworytami. Okładkę zdobi postać królowej Estery, która ocaliła naród izraelski przed wymordowaniem za czasów rządów króla Persji Aswerausa.

Irena Świerdzewska

„Kobiety w Piśmie Świętym”
ks. prof. Waldemar Chrostowski
Biały Kruk
Kraków 2022

Białoruscy katolicy mają w Warszawie miejsce, które jest dla nich namiastką rodzinnego kraju i oazą wolności.

fot. arch. ks. Wacław Barok

pomoc charytatywną, od początku bieżącego roku skorzystało z niego ok. 15 tys. ludzi.

DUCHA NIE GASZA

Członek duszpasterstwa Artiom Tkaczuk wyjaśnia, że kościół św. Aleksandra to również miejsce propagujące białoruski patriotyzm. Gdy 3 maja 2022 r. zmarł Stanisław Szuszkiewicz, przewodniczący Rady Najwyższej Republiki Białorusi, który w 1991 r. podpisywał porozumienie białowieskie [o likwidacji ZSRR i utworzeniu Wspólnoty Niepodległych Państw – przyp. red.], do świątyni przyszli wspierający demokrację białoruscy działacze społeczni i polityczni – opowiada

Skrawek wolnej ojczyzny

**Patryk
Lubryczyński**

W ostatnich dwudziestu latach w warszawskich kościołach tylko okolicznościowo sprawowano Eucharystię w języku białoruskim. Jesienią 2021 r. kard. Kazimierz Nycz pozytywnie odniósł się do prośby środowiska białoruskich katolików w Warszawie o zorganizowanie duszpasterstwa białoruskojęzycznego. Od tego czasu Msze święte w niedziele i święta celebrowane są w dolnym kościele św. Aleksandra na placu Trzech Krzyży w Warszawie.

KOŚCIÓŁ PRZEŚLADOWANY

W duszpasterstwo zaangażowanych jest dwóch białoruskich kapłanów: ks. Eugeniusz Wintow, doktorant na UKSW, oraz ks. Wacław Barok, który przyjechał do Warszawy w lipcu ubiegłego roku z powodu prześladowań politycznych. W swoim kraju był proboszczem parafii w Rossonach, na wschodzie Białorusi. Represje spotkały go za opublikowanie w Internecie posta, w którym sprzeciwiał się totalitaryzmowi. – Nawiązałem do nauczania społecznego Kościoła katolickiego, które potępia faszyzm i komunizm. Napisałem również, że uważam reżim Łukaszenki za autorytarny. Władza zarzuciła mi, że propaguję nauczanie nazistowskie, za co trafiłem na dziesięć dni do więzienia – opowiada ks. Barok. Po powrocie z aresztowania nadal był nękany przez służby. Pewnego dnia pojawili się funkcjonariusze, którzy chcieli zrewidować jego urządzenia elektroniczne. – W nakazie przeszukania pomylili się i wpisali nieistniejący adres, co uniemożliwiało odebranie mi sprzętu komputerowego. Ze względu na groźbę utraty urządzeń i pozbawienia mnie możliwości głoszenia Ewangelii w mediach społecznościowych wyjechałem do Polski – relacjonuje ks. Wacław Barok.

fot. arch. ks. Wacław Barok

nościowych. Dzięki temu informacja o duszpasterstwie białoruskojęzycznym rozeszła się błyskawicznie. Ks. Barok wyjaśnia, że od początku jego pobytu w Polsce katolicy z Białorusi sami odnajdywali go, prosząc o spowiedź w języku białoruskim. Na niedzielne Eucharystie przychodzi od 50 do 100 osób, po Mszach świętych jest czas na integrujące rozmowy. Ludzie, którzy przekroczyli białoruską granicę, nierzadko chcą podzielić się traumatycznymi przeżyciami. – Podczas rozmów z moimi rodakami staram się podtrzymywać ich na duchu. Pytają mnie, dlaczego w większości demokratyczny świat przechodzi obojętnie wobec sytuacji społecznej na Białorusi. Część osób ma żal do papieża Franciszka o niewystarczające zabieranie głosu w sprawie więźniów politycznych w naszym kraju – zaznacza duszpasterz wspólnoty.

Duszpasterze wspólnie ze społecznością białoruską z myślą o rodakach i emigrujących Ukraińcach prowadzą punkt pomocy w pomieszczeniu udostępnionym przez miejscowego proboszcza ks. Mirosława Jaworskiego. W punkcie można otrzymać podstawową

fot. arch. ks. Wacław Barok

Tkaczuk. Wspomina, że w czasie analogicznych uroczystości patriotycznych wierni śpiewają hymn religijny „Mahutny Boża” (Boże Wszechmogący), który towarzyszy także protestom przeciwko rządowi Aleksandra Łukaszenki. Tłumaczy, że gdy odwiedzają go znajomi z Białorusi, płaczą, słysząc tę pieśń.

W lipcu bieżącego roku wspólnota zorganizowała siedmiodniową pielgrzymkę o pokój na Białorusi i w całym regionie. Pielgrzymi wyruszyli z Warszawy do sanktuarium Matki Bożej Kodeńskiej oraz do parafii Unitów Podlaskich w Kostomłotach. Pątniczy trud podjęło ponad 20 osób, które przeszły ok. 200 km. – Na trasie byliśmy dobrze przyjmowani przez Polaków, co pokazuje jedność całego Kościoła – zauważa ks. Barok.

Białoruscy katolicy z Warszawy wspierają wysiłki Białorusinów z innych polskich miast na rzecz powstawania duszpasterstw białoruskojęzycznych. W przyszłości chcą stworzyć centralny portal, który informowałby o posłudze sakramentalnej w języku białoruskim na terenie Polski.

SIŁA INTERNETU

Społeczność białoruska sprawnie komunikuje się za pośrednictwem mediów społecz-

Msze święte w języku białoruskim są sprawowane w niedziele o godz. 11.30 i 18.00 oraz w poniedziałki i czwartki o godz. 18.00.

Czat dla katolików z Białorusi, którzy mieszkają w Warszawie:
t.me/catholicBelarusWwa. Informacje o działalności duszpasterstwa:
www.catholicby.pl i www.archwwa.pl/by lub e-mail: barokslava@gmail.com.

W SKRÓCIE

■ **Odpust w sanktuarium św. Jana Pawła II.** Sanktuarium św. Jana Pawła II przy ul. Juliusza Słowackiego 58 w Radzyminie zaprasza na uroczystości odpustowe, które odbędą się 22 października o godz. 13.00. Sumę odpustową odprawi o. Michał Lorenc OSPPE. Po Mszy świętej litania z modlitwą o uzdrowienie duchowe i fizyczne. Wieczorem o godz. 20.00 koncert okolicznościowy.

■ **Świecenia diakonatu.** W archikatedrze warszawskiej kard. Kazimierz Nycz udzieli 24 października o godz. 16.30 święceń diakonatu alumnom Archidiecezjalnego Seminarium Misyjnego „Redemptoris Mater” w Warszawie.

■ **Relikwie bł. Stefana Wyszyńskiego.** Kard. Kazimierz Nycz będzie przewodniczył 30 października o godz. 12.00 Mszy świętej z wprowadzeniem relikwii bł. Stefana Wyszyńskiego w parafii Świętej Rodziny przy ul. Świętej Rodziny 1 w Warszawie.

■ **Na podstawie „Dzienniczka” św. Faustyny.** Spektakl „Jestem z Tobą” w reż. Adama Woronowicza, powstały na podstawie „Dzienniczka” św. Faustyny Kowalskiej, obejrzyć można w sali widowiskowej w podziemiach kościoła Wszystkich Świętych na pl. Grzybowskim w Warszawie w dn. 22 października o godz. 19.00 oraz 23 października o godz. 15.00. Wstęp wolny.

■ **Korowód Wszystkich Świętych.** Stowarzyszenie Rodzin Katolickich „Skarb serca” organizuje 31 października Bal i Korowód Wszystkich Świętych w parafii Świętych Apostołów Piotra i Pawła przy ul. Kościelnej 2 w Dębem Wielkim. Zaprasza do udziału rodziny z dziećmi i zachęca do przebrania się za wybranego świętego lub błogosławionego. Rozpoczęcie Mszą świętą o godz. 15.00; korowód przejdzie do sali multimedialnej OSP na bal, prowadzony przez Duet Bajkowych Animacji.

■ **Uchylony zakaz.** Furgonetka Fundacji Pro-Prawo do życia z antyaborcyjnymi plakatami znów pojawi się na ulicach stolicy. Prezydent Warszawy wydał zakaz organizacji zgromadzeń publicznych przez przedstawicieli Fundacji Pro-Prawo do życia w wyznaczonych terminach. Fundacja odwołała się od tej decyzji do sądu, który uchylił zakaz prezydenta.

■ **Debate o soborze.** Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego przy ul. Prymasa Augusta Hlonda 1 (pod kopułą Świątyni Opatrzności Bożej) w Warszawie zaprasza 27 października o godz. 18.00 na debatę „Jaki obraz Boga odsonił sobór?”. W programie wykład o. dr. hab. Jana Strumiłowskiego OCist. W debacie wezmą udział: ks. dr hab. Robert Woźniak, dr Paweł Milcarek, ks. dr Tomasz Jaklewicz.

fot. www.facebook.com

RÓŻAŃCOWA ZA POLSKĘ

W wielu polskich miastach, m.in. w Warszawie, 16 października odbyły się pokutno-błagalne procesje różańcowe za Polskę z intencją pokuty za grzechy własne oraz te popełniane przez dzieci i młodzież, w sposób szczególnie za grzech apostazji. Uczestnicy warszawskiej procesji wzięli udział w Mszy

świętej sprawowanej przez bp. Romualda Kamińskiego w bazylice Najświętszego Serca Jezusowego. Po niej wyruszyli w procesję ulicami miasta. Modlitwę zakończyli na pl. Zamkowym. Procesję zorganizowała Inicjatywa Zjednoczeni 2022, w której skład wchodzi wiele wspólnot katolickich.

CZEK DLA UKSW

Rektor UKSW ks. prof. dr hab. Ryszard Czekalski odebrał 14 października od ministra zdrowia Adama Niedzielskiego czek w wysokości 30 mln zł na działania związane z prowadzeniem studiów na kierunku lekarskim. – Wsparcie nauk medycznych to kluczowa sprawa dla uniwersytetu i społeczeństwa polskiego. Wspólnie realizujemy zadania istotne z perspektywy polityki naukowej państwa – powiedział ks. prof. Czekalski.

fot. www.facebook.com/UKSW

JUBILEUSZ KATEDRY

15 października 1922 r. bp Wincenty Tymieniecki dokonał konsekracji katedry św. Stanisława Kostki w Łodzi. W setną rocznicę tamtych wydarzeń, w samo południe, odbyła się uroczysta Msza święta dziękczynna za dar konsekracji matki wszystkich świątyń archidiecezji łódzkiej.

– Usłyszmy ten krzyk łódzkiej katedry! Tak pięknej, tak cudownej, tak niezwyklej katedry. Ona dzisiaj każdego z nas pyta: „Żyjesz swoim chrztem? Słowo przebiło ci się przez uszy, wezwało do oczyszczenia? Poddajesz się mocy krzyżma? – pytał abp Grzegorz Ryś./ks. Paweł Kłys

fot. ks. Paweł Kłys

fot. ks. Paweł Kłys

Już po raz drugi w dawnym łódzkim kompleksie pofabrycznym „Monopolis” odbyła się uroczysta gala Nagrody Papieża Franciszka, w której wzięli udział uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych z nauczycielami i wychowawcami. W kon-

kursie oceniana była działalność wolontaryjna w obszarze charytatywnym, ekumenicznym lub ewangelizacyjnym. W tym roku nagrodę przyznano 137 uczniom w dwóch kategoriach: charytatywnej i ewangelizacyjnej./**ks. Paweł Kłys**

KONIEC BYCIA SINGLEM

fot. Patryk Lubrzyński

W kawiarni Agere Contra przy ul. Chłodnej 2/18 w Warszawie odbyło się 11 października szkolenie „Koniec bycia singlem vol. 1”. Prelekcję wygłosił właściciel kawiarni Tomasz Sztreker. Powiedział m.in., że miłość małżeńska nie ogranicza się do przeżywania pozytywnych uczuć, ale jest decyzją podjętą na całe życie, którą podtrzymuje się także podczas trudności w związku. Uczestniczka szkolenia Katarzyna Czyż podkreśliła, że dzięki szkoleniu ma nowe spojrzenie na to, czym się kierować w szukaniu współmałżonka./**Patryk Lubrzyński**

Z PAPIESKĄ HOMILIĄ

Z okazji Dnia Papieskiego 16 października w parafii MB Częstochowskiej w Józefowie, gdzie proboszczem jest ks. prał. Kazimierz Gniedziejko, odbyła się wieczorna modlitwa przy pomniku św. Jana Pawła II. Wierni mieli okazję odsłuchać krótką homilię papieża Polaka i przez chwilę podjąć

refleksję nad duchową spuścizną, jaką pozostawił. Nie zabrakło młodzieży. Wiele osób przyszło także, by – w sytuacji, gdy próbuje się niszczyć autorytet papieża – dać wyraz przywiązania do Kościoła i do następcy św. Piotra. Modlitwa zakończyła się odśpiewaniem „Barki”.

fot. arch. parafii w Józefowie

■ **Czwartkowe spotkania młodych.** Duszpasterstwo Młodzieży Diecezji Warszawsko-Praskiej przy ul. Floriańskiej 3 w Warszawie zaprasza 27 października na spotkanie pt. Kim jestem? Dokąd zmierzam? Pytania o tożsamość”. Spotkanie rozpocznie się Eucharystią w kaplicy kurialnej o godz. 18.00. Po Mszy świętej uczestnicy przejdą do siedziby duszpasterstwa.

■ **Więcej in vitro.** Stołeczni radni zwiększyli budżet na in vitro w latach 2023–2025. Rocznie na in vitro miasto będzie wydawać 13,4 mln zł.

■ **Akademia dla Rodziców.** Parafia Matki Bożej Wspomożenia Wiernych przy ul. Conrada 7 w Warszawie zaprasza na Akademię dla Rodziców. To otwarte spotkania z ekspertami z dziedziny wychowania. Najbliższe, z udziałem medioznawcy prof. Moniki Przybysz z UKSW, odbędzie się 25 października o godz. 18.00 w sali Matki Bożej. Temat: „Czy smartphone rzeczywiście jest taki groźny?”.

■ **Jubileusz sądu.** Kard. Kazimierz Nycz odprawi 25 października o godz. 9.00 w archikatedrze warszawskiej Mszę świętą w intencji Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z okazji jubileuszu stulecia sądownictwa administracyjnego w Polsce.

■ **Uczcą Niezłomnych.** 23 października o godz. 11.00, z okazji obchodów Narodowego Dnia Pamięci Duchownych Niezłomnych, odbędzie się spotkanie motocyklistów i kierowców przy grobie bł. ks. Jerzego Popiełuszki (na terenie parafii św. Stanisława Kostki, ul. kard. Stanisława Hozjusza). Potem nastąpi przejazd do Niepokalanowa, gdzie o godz. 13.00 w bazylice Niepokalanej Wszechpośredniczki Łask sprawowana będzie Msza święta w intencji ojczyzny, odbędzie się też złożenie kwiatów przy pomniku św. Maksymiliana oraz na grobie kapelana V Wileńskiej Brygady AK ks. Aleksandra Grabowskiego. O godz. 15.00 w kompleksie klasztorным franciszkanów w sali św. Bonawentury rozpocznie się prelekcja historyka dr. Roberta Zadury o bł. ks. Wincentym Frelichowskim, męczenniku. Po wykładzie, o godz. 16.30, w tej samej sali odbędzie się pokaz autorski filmu „Jan Paweł II – znak sprzeciwu” oraz dyskusja z udziałem Krzysztofa Nowaka – reżysera i autora scenariusza.

■ **Centrum badawcze UKSW.**

Kard. Kazimierz Nycz będzie uczestniczył 26 października o godz. 12.00 w otwarciu Centrum Badawczego UKSW przy ul. Marii Konopnickiej 1 w Dziekanowie Leśnym. Nowe centrum badawcze, stanowiące załączek trzeciego kampusu UKSW, zastąpiło działające na kampusie przy ul. Wójcickiego Centrum Nauki i Technologii.

Podbija serca

We wspomnienie bł. Carla Acutisa, 12 października, w parafii św. Hieronima w Warszawie-Starej Miłośnie modlono się w intencji dzieci, młodzieży i rodzin diecezji warszawsko-praskiej. Mszy świętej przewodniczył abp Salvatore Pennacchio, nuncjusz apostolski w Polsce. Uroczystość poprzedziła nowenna do błogosławionego, odmawiana codziennie w parafii św. Hieronima przed wieczorną Mszą świętą. W homilii abp. Pennacchio przypomniał słowa Ojca Świętego. – Papież Franciszek powiedział kiedyś do młodych ludzi, że wiara bez zadziwienia pozostaje szara oraz pełna rutyny, gaśnie i pozostaje tylko przyzwyczajeniem. Cieszę się, że właśnie dziś wspominamy razem bł. Carla Acutisa. Ten młody chłopiec z Mediolanu w ostatnich latach podbija serca dzieci i młodzieży na całym świecie. To współczesny błogosławiony, który wśród ha-

fot. Biuro Prasowe DW-P/Karolina Błażejczyk

łasu dzisiejszego świata potrafił usłyszeć głos Jezusa, skupić się na Słowie Bożym, żeby wędrować za Zbawicielem – mówił nuncjusz apostolski. Po zakończeniu Eucharystii odprawione zostało nabożeństwo z prośbami o łaski za wstawiennictwem bł. Carla. Abp Salvatore Pennacchio wręczył także nagrody dzieciom, które wygrały konkurs zwią-

zany z nabożeństwami październikovymi i własnoręcznie przygotowały różańce. Msza święta była pierwszym diecezjalnym spotkaniem wokół patronów młodzieży – bł. Carla Acutisa, bł. Karoliny Kózkówny i św. Stanisława Kostki. Kolejne uroczystości odbywać się będą w parafiach, które posiadają relikwie tych świętych. **I**

Korona dla Fatimskiej Pani

W parafii Przemienienia Pańskiego w Sulejówku-Miłośnie bp Romuald Kamiński 13 października podczas Mszy świętej dokonał koronacji figury Matki Bożej Fatimskiej.

Parafianie przygotowywali się do tej uroczystości poprzez codzienny różaniec i dziewięciodniową nowennę do MB Fatimskiej. W procesji do ołtarza koronę, której fundator pragnie pozostać anonimowy, poniosła Anna Więch.

Ks. Antoni Czajkowski, proboszcz parafii, witając ordynariusza diecezji warszawsko-praskiej, nawiązał do wydarzeń fatimskich sprzed 105 lat.

W homilii podczas Eucharystii bp Kamiński powiedział: – Uroczysta koronacja figury Matki Bożej Fatimskiej dla wspólnoty i przez wspólnotę to wyraz dojrzałej wiary, a wiara – jak najprościej możemy określić – to jest nasza serdeczna relacja z Bogiem i zaufanie Bogu. W życiu codziennym doświadczamy też ludzkiej serdeczności, takiej ich obecności, która pomaga nam w kroczeniu ku zbawieniu.

Po Mszy świętej wyruszyła procesja z figurą Matki Bożej Fatimskiej. Przeszła ona ulicami: ks. Skorupki, Armii Krajowej, Konarskiego, Kopernika, Głowackiego, Armii Krajowej, a podczas niej wierni

fot. Robert Śliwiński

odmawiali tajemnice światła różańca świętego.

Robert Śliwiński

Różańcowi pielgrzymi

157 osób uczestniczyło z 14 na 15 października w Nocnej Drodze Różańcowej, którą rozpoczęła w kolegiacie Przemienienia Pańskiego w Radzyminie Eucharystia pod przewodnictwem bp. Jacka Grzybowskiego.

W homilii biskup podkreślił duchowe orędownictwo Maryi: – Dziękujemy dobremu Bogu, że zaprosił nas na szóstą drogę różańcową – nocną, ekstremalną. Każdy doskonale wie, że jest to też droga wyciszenia, modlitwy, medytacji, bez zgiełku. Moi drodzy, potrzeba czujności, ale też wysiłku, trudu, żeby podjąć właśnie tę drogę. Jest to też droga odwagi. Coś pięknego rodzi się w trudzie. Wiele mo-

żemy wymodlić za wstawiennictwem naszej ukochanej Matki – powiedział. Przed północą pielgrzymi ruszyli w trasę, która wiodła przez parafie Matki Bożej Fatimskiej w Słupnie, św. Andrzeja Boboli i św. Izydora w Markach,

fot. Paweł Ziłowski

św. Mateusza Apostoła i Ewangelistę na Białołęce. Główną intencją było dziękczynienie za trzydziestolecie diecezji warszawsko-praskiej, modlitwa o nowe powołania kapłańskie i zakonne oraz o potrzebne łaski dla ojczyzny. W pielgrzymce uczestniczyli świeccy, alumni obu warszawskich seminariów diecezjalnych, osoby konsekrowane i kapłani. Tuż przed godziną ósmą rano 15 października dotarli do parafii Matki Bożej Pompejańskiej w Warszawie. Tu uczestniczyli we Mszy świętej pod przewodnictwem ks. Romana Kota, miejscowego proboszcza.

Nocna Droga Różańcowa jest inicjatywą osób świeckich. W tym roku za organizację odpowiadali m.in. członkowie Zakonu Rycerzy św. Jana Pawła II i Żołnierzy Chrystusa. Patronat medialny sprawował tygodnik „Idziemy”.

Paweł Ziłowski

fot. Robert Śliwiński

Promocja lektorska

W sobotę 15 października w parafii wojaskowo-cywilnej św. Michała Archanioła w Mińsku Mazowieckim bp Romuald Kamiński przewodniczył Mszy świętej, podczas której udzielił promocji 22 lektorom z dekanatu Mińsk Mazowiecki i okolicz-

nych parafii. Promocja była poprzedzona udziałem kandydatów w kursie lektorskim od września 2021 r. do października 2022 r., który prowadził ks. kan. Dariusz Cempura. W trakcie kursu przyszli lektorzy zapoznawali się z tajnikami liturgiki.

Przybyłego na uroczystości ordynariusza diecezji warszawsko-praskiej powitał proboszcz parafii ks. prał. kan. płk Adam Prus.

W homilii bp Kamiński powiedział: – Dzisiejsze wydarzenie – promocja lektorska – niech też uświadomi naszym młodym przyjaciółom, że wy także staniecie na drogach bardzo wielu ludzi, a szczególnie młodych. Poprzez przykład swego życia, poprzez zaangażowanie w sprawy życia parafii, poprzez ambitniejszy sposób bycia w środowisku szkolnym będziecie w jakiś sposób oddziaływać na innych. Oczywiście każdy z nas w tym momencie myśli o dobrym oddziaływaniu, nie takim, które by sprowadzało ludzi na złe drogi. Dlaczego od Was się będzie więcej wymagać? Z prostej przyczyny: komu więcej dano, od tego wymaga się więcej – podkreślił kaznodzieja.

Po homilii nastąpił obrzęd promocji lektorskiej, a po zakończeniu nabożeństwa gospodarz miejsca zaprosił wszystkich uczestników na wojskową grochówkę.

Robert Śliwiński

Żegnamy kapłanów

fot. www.diecezja.waw.pl

16 października w godzinach wieczornych na plebanii parafialnej, w wieku 94 lat, w 69. roku kapłaństwa, zmarł ks. prał. Mieczysław Mosak, rezydent i wieloletni proboszcz parafii Matki Bożej Różańcowej na warszawskim Bródnie. Ks. Mosak urodził się 8 listopada 1927 r. w Korytnicy k. Węgrowa. Pochodził z parafii św. Wawrzyńca w Korytnicy (diecezja drohiczyńska). Święcenia kapłańskie przyjął z rąk bp. Wacława Majewskiego 8 sierpnia 1954 r.

W czerwcu 1970 r. został mianowany proboszczem parafii Świętej Rodziny w Jaktorowie (1970–1981), skąd z końcem maja 1981 r. przeszedł na Bródno. W parafii Matki Bożej Różańcowej przy ul. Wysockiego 8 spędził 41 lat. Jako proboszcz pracował w tej wspólnotie w latach 1981–2002, a od roku 2002 był rezydentem. Pełnił funkcje: wicedziekana dekanatu grodzkiego (1979–1981), dziekana dekanatu Praga-Północ (1981–1987) i – po jego powstaniu – dziekana dekanatu bródnowskiego (1987–2004). W 1974 r. został odznaczony przez kard. Stefana Wyszyńskiego przywilejem rokiety i mantoletu, a w 1976 r. uzyskał godność kapelana honorowego Jego Świątobliwości. Po powstaniu diecezji war-

szawsko-praskiej bp Kazimierz Romaniuk powołał go 24 grudnia 1992 r. w skład kapituły katedralnej, której był prałatem (od 8 listopada 2002 r. prałatem emerytowanym). Gdy oddawaliśmy numer tygodnika do druku, nie były jeszcze znane szczegóły uroczystości pogrzebowej.

fot. www.lipce.reymontowskie.pl

W wieku 82 lat, w 58. roku kapłaństwa, 7 października zmarł ks. Franciszek Urbaniak. Był kanonikiem Archikolegiackiej Kapituły Łęczyckiej i pensjonariuszem Domu Kapłana Seniora w Sochaczewie, wcześniej – proboszczem parafii Lipce Reymontowskie. Na terenie obecnej diecezji warszawsko-praskiej ks. Urbaniak pracował w parafiach: Świętej Trójcy w Zabkach (1968–1969), Najświętszego Serca Pana Jezusa w Warszawie-Falenicy (1969–1971), Matki Bożej Częstochowskiej w Wołominie (1976–1977), Niepokalanego Poczę-

cia NMP w Nieporęcie (1978–1980) oraz św. Feliksa z Kantalicjo w Warszawie na Marysinie Wawerskim (1980–1981). Uroczystości pogrzebowe odbyły się 14 października w parafii Niepokalanego Poczęcia NMP przy ul. 3 Maja 124 w Pruszkowie-Zbikowie. Po Eucharystii ciało Zmarłego złożono na miejscowym cmentarzu parafialnym.

fot. www.youtube.com/Idziecie się!

15 października w parafii Wniebowzięcia NMP w Kamieńczku n. Bugiem w diecezji warszawsko-praskiej odbyły się uroczystości pogrzebowe ks. Krzysztofa Małachowskiego, kapłana archidie-

cezji szczecińsko-kamieńskiej. Eucharystii przewodniczył abp Andrzej Dzięga. Ciało Zmarłego złożono na cmentarzu parafialnym w Gwizdałach. Ks. Małachowski zmarł 28 września w wieku 92 lat, w 65. roku kapłaństwa. W 1989 r. w Warszawie otworzył Fundację Dzieci – Dzieciom, która od 1994 r. ma siedzibę w Nadliwie w gminie Jadów. W 2015 r. za zgodą abp. Henryka Hosera założył wspólnotę życia konsekrowanego Kongregacja Ordo Dei Najświętszych Serc Jezusa i Maryi.

Czytali encyklikę

Parafia Wszystkich Świętych nietuzinkowo świętowała tegoroczny Dzień Papieski. Zaproszeni aktorzy w niedzielę 16 października po Mszach świętych czytali w kościele encyklikę św. Jana Pawła II „Veritatis splendor”. – Nie zagłębialiśmy się w nauczanie papieża, chociaż dokumenty, które wydawał, nie tracą na aktualności. W Niedzielę Miłosierdzia Bożego czytaliśmy encyklikę „Dives in misericordia”, co pokazało nam, że warto posługiwać się taką formą przybliżania papieskiego nauczania. Parafianie zostają, a może

się zdarzyć, że ktoś przypadkowo wejdzie i usłyszy ważne dla siebie przesłanie – mówi ks. dr Piotr Waleńdzik, proboszcz miejscowej parafii.

Aktor Piotr Cyrwus podkreśla: – Św. Jan Paweł II zadawał wielkie pytania, pouczał i uczył miłości. Powinniśmy zwrócić uwagę na jego spuściznę intelektualną i duchową, to jest nasza ewangelizacja.

– Jan Paweł II jest dla mnie bardzo ważną osobą. Jestem z Podhala, udzielam mi błogosławieństwa jako lektorowi – dodaje Piotr Cyrwus./is

Parafia ks. Jerzego

W Mysiadle w archidiecezji warszawskiej powstanie parafia, której patronem będzie bł. ks. Jerzy Popiełuszko. Miejscowość liczy 4,2 tys. mieszkańców. Archidiecezja warszawska na początku tego roku nabyła od gminy Lesznówola grunt pod budowę kościoła, na terenie dawnego Państwowego Gospodarstwa Ogrodniczego. W październiku br. kard. Kazimierz Nycz przy powstającej

kaplicy przy ul. Osiedlowej 2 w Mysiadle poświęcił modrzewiowy krzyż i poprowadził pierwszą modlitwę. Uczestniczyło w niej kilkaset osób. – Dziękuję wam za tak liczną obecność. To dowód na to, że świątynia w tym miejscu jest bardzo oczekiwana. Już piętnaście lat temu wskazywano, że te tereny będą się szybko zaludniać, a okoliczne świątynie, w Iwicznej, w Piasecznie czy w Józefosła-

wiu, nie należą do ogromnych – powiedział kard. Nycz.

Do tworzenia ośrodka duszpasterskiego skierowany został ks. Leszek Kwiatkowski, który dotychczas pracował w Wyższym Metropolitalnym Seminarium Duchownym Archidiecezji Warszawskiej, odpowiedzialny był także za remont barokowego kościoła seminaryjnego przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie. Kard. Nycz zapowiedział, że od czerwca do pracy duszpasterskiej w powstającej parafii skierowany będzie także wikariusz.

REKLAMA

Wychowywać, ale jak?

Ewa Pietrzak

poniedziałek - piątek, godz. 10.40

Radio 106.2
Warszawa

dobrze słuchać

Prymas Tysiąclecia podczas poświęcenia kamienia węgielnego (16.10.1979)

1979 r. sprawował Eucharystię na pl. Zwycięstwa w Warszawie.

Prymas Stefan Wyszyński do końca życia był żywo zainteresowany postępowaniem prac. Nie doczekał otwarcia nowego gmachu, ale na jego cześć przemianowano fragment ul. Wroniej na skwer kard. Wyszyńskiego. Ostatecznie kard. Józef Glemp 16 października 1981 r. poświęcił dwa główne bloki sekretariatu KEP. Rok później, 15 października – we wspomnienie św. Teresy z Ávili – rozpoczęto regularną pracę w nowej siedzibie,

Tajemnice Sekretariatu KEP

Patryk
Lubryczyński

15 października minęło czterdzieści lat funkcjonowania gmachu Sekretariatu Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie. Jaką historię skrywa budynek?

W lipcu 1977 r. władze PRL wydały pozwolenie na budowę nowej siedziby Sekretariatu KEP na warszawskiej Woli, przy ul. Żytniej – obecnie skwer kard. S. Wyszyńskiego 6. Wybór miejsca, dokonany przez Prymasa Tysiąclecia, nie był przypadkowy. Między ulicami Żelazną, Żytnią i Wronią istniał swisty kompleks religijny. W połowie XIX w. św. abp Zygmunt Szczęśny Feliński, ówczesny metropolita warszawski, osadził na tym terenie dwa zakony żeńskie: Franciszkańki Rodziny Maryi i Siostry Matki Bożej Miłosierdzia. Właśnie tu, do furty klasztornej przy ul. Żytniej, 1 sierpnia 1925 r. zapukała dwudziestoletnia Helena Kowalska, późniejsza św. Faustyna.

TRUDNE POCZĄTKI

Sekretarz Prymasa Tysiąclecia ks. prał. Bronisław Piasecki wspominał, że rządzący zgodzili się na budowę gmachu, licząc, że lokalizacja Sekretariatu KEP w jednym miejscu umożliwi większą kontrolę nad episkopatem. Jeszcze w grudniu 1977 r. rozpoczęły się pierwsze prace budowlane. Plac budowy poświęcił 2 sierpnia 1978 r. ówczesny sekretarz generalny KEP bp Bronisław Dąbrowski. Projekt nadzorował dyrektor Biura Prasowego KEP ks. Alojzy Orszulik. Kierownikiem budowy został ks. Jan Marczan, który do składów budowlanych jeździł w sutannie, co często zjednywa-

ło mu życzliwość ludzi, którzy nie popierali autorytarnego reżimu. W kieszeni na wszelki wypadek nosił czekoladę i 100 złotych, dzięki czemu załatwiał sprawy z pozoru niemożliwe. Po latach opowiadał, że po cegłę klinkierową pojechał aż za Wrocław, ponieważ w Warszawie odmawiano mu przydziału. Wydział Wyznań MSW przesyłał do składów budowlanych wskazówkę, aby nie ułatwiać powstania gmachu. Wiele pracy wymagało także wywiezienie z placu budowy gruzu po bombardowaniach z okresu II wojny światowej. W najbardziej intensywnym okresie przy powstawaniu budynku pracowało nawet stu robotników.

W pierwszą rocznicę wyboru Jana Pawła II na papieża, 16 października 1979 r., bł. kard. Stefan Wyszyński poświęcił kamień węgielny i wmurował akt erekcyjny pod siedzibę Sekretariatu KEP. Podczas uroczystości prymas Polski powiedział do biskupów: „Dotychczas pracowaliśmy w różnych, niekiedy bardzo trudnych warunkach, rozrzucony niemal po całej Polsce, jednak rozwój prac sekretariatu episkopatu wskazuje na konieczność ustabilizowania tej instytucji w jednym miejscu i jednym domu”. Kamień węgielny pochodził ze szczególnego miejsca – płyty spod ołtarza, przy którym Jan Paweł II w czasie pierwszej pielgrzymki do Polski w czerwcu

a w listopadzie 1982 r. po raz pierwszy do gmachu przyjechali biskupi. Większość pomieszczeń była już dostępna, ale trwały prace na sali plenarnej, którą ukończono w 1984 r. Jest ona reprezentacyjną częścią sekretariatu, a układem miejsc przypomina austriacki parlament. Kształt zawdzięcza bp. Alojzemu Orszulikowi oraz architektowi prof. Władysławowi Jodkiewiczowi. Obrotowe fotele pozwalają swobodnie kierować wzrok ku zasiadającym biskupom i prezydium KEP.

Kard. Glemp wspominał, że w okresie stanu wojennego w budowanym gmachu odkryto podsłuchy założone przez komunistów. Biskupi zanieśli je do gen. Czesława Kiszczaka, ówczesnego ministra spraw wewnętrznych, który sprawiał wrażenie bardzo zainteresowanego informacją. Odpowiedział, że musi pilnie zbadać tę sprawę, a hierarchom tłumaczył, że to zapewne działanie wywiadu amerykańskiego. Kiszczak chciał nawet przysłać ekspertów, aby odnaleźli resztę ewentualnych podsłuchów, ale bp Dąbrowski podziękował za pomoc. Obecnie trwa remont siedziby, podczas którego w ścianach odnajdywane są kolejne kable do podsłuchów.

Jednym z najważniejszych wydarzeń w historii sekretariatu były odwiedziny św. Jana Pawła II. Papież gościł w budynku w 1987 oraz 1991 r. Podczas drugiej wizyty w siedzibie KEP został zaproszony do ogrodu, gdzie wziął udział w programie katolickim dla dzieci „Ziarno”. W czasie emisji najmłodsi zadawali mu różne pytania, a spotkanie przebiegło wśród śmiechów i żartów. W kaplicy sekretariatu od dziesięciu lat znajdują się relikwie papieża Polaka oraz pamiątki związane z jego pobytem w gmachu. W budynku gościli również inni wyjątkowi goście, m.in. św. Matka Teresa z Kalkuty czy służebnica Boża Chiara Lubich.

Poświęcenie budynku (16.10.1981)

Rzeźby Auguste'a Rodina, wybitnego francuskiego artysty, prekursora nowoczesnego rzeźbiarstwa, do 15 listopada można oglądać w pałacu Na Wyspie (Łazienki Królewskie). Dzieła pochodzą z Państwowych Zbiorów Sztuki w Dreźnie.

Twórczość Auguste'a Rodina (1840–1917) zwiastowała upadek akademickiej definicji sztuki i otworzyła rzeźbę europejską na nowe kierunki rozwoju. Wystawa przybliża filozofię, zgodnie z którą powstawały prace artysty, oraz jego podejście do sztuki. Podczas gdy rzeźbiarze akademicy kładli nacisk na idealizację przedsta-

fot. Łazienki Królewskie

Rodin w Łazienkach Królewskich

wianych postaci, Rodin sądził, że sztuka zbyt daleko odeszła od prawdziwego życia i wyzwań nowej epoki. Na potrzeby rzeźby zaadaptował więc formalne i stylistyczne zasady impresjonizmu, a jego twórczość zwiastowała modernizm.

W pałacu Na Wodzie zaprezentowane zostały trzy dzieła Rodina ze zbiorów Staatliche Kunstsammlungen Dresden: „Jean d'Aire”, „Ewa” oraz „Mały tors

męski”. Rzeźby pozwolą zapoznać się z takimi aspektami jego twórczości, jak materiał, ruch czy stany emocjonalne człowieka, które były niezwykle istotne dla artysty. Redukował on elementy swoich prac do tych, które stanowią o istocie rzeczy. Celowo pozostawiał niedopracowane części kamiennego bloku, aby nadać swoim rzeźbom napięcie, a pozostawić pole do działania wyobraźni odbiorcy.

Zamiłowanie do techniki non finito Rodin dzielił z twórcą ponad trzy wieki wcześniej Michałem Aniołem. Złożone eksperymenty oraz łączenie tradycji z innowacyjnością sprawiły, że francuski rzeźbiarz był jednym z najbardziej zaawansowanych artystów pod względem techniki./dg

fot. Muzeum Ziemi

Pamięci bohaterów

Izba Pamięci na Woli została otwarta dla publiczności. Znajduje się przy Cmentarzu Powstańców Warszawy i powstała z inicjatywy Wandy Traczyk-Stawskiej, przewodniczącej Społecznego Komitetu ds. Cmentarza Powstańców Warszawy.

Miejsce poświęcone ofiarom Powstania Warszawskiego składa się z dwóch pawilonów i Muru Pamięci, na którym znajduje się 93 240 mosiężnych tabliczek z nazwiskami 62 tysięcy zidentyfikowanych osób. Na pozostałych sukcesywnie dopisywane będą nazwiska poległych. Każdy może

wesprzeć proces identyfikacji ofiar i uzupełniania brakujących nazwisk.

Zwiedzający, poza Murem Pamięci, mogą zobaczyć wystawę stałą, która przedstawia losy Cmentarza Powstańców Warszawy od 1945 r. do dzisiaj, i czasową, na której prezentowana jest mapa lewobrzeżnej Warszawy z lotu ptaka, ukazująca skalę zniszczenia miasta.

Inwestycja kosztowała 23 mln zł. Decyzją Rady Miasta Izba Pamięci stała się oddziałem Muzeum Warszawy.

Więcej informacji na stronie: izbapamieci.muzeumwarszawy.pl/dg

Nasza ziemia

Polska Akademia Nauk Muzeum Ziemi w Warszawie zaprasza na wystawę „Ziemia w Układzie Słonecznym” pokazując miejsce i osobliwości naszej planety na tle innych ciał wchodzących w skład Układu Słonecznego. Kosmiczny aspekt wystawy prezentują dwa stanowiska: duży, barwny baner przedstawiający poszczególne elementy naszego układu planetarnego i dział poświęcony astroblemom, czyli kraterom uderzeniowym (impaktowym), a więc wyjątkowym strukturom geologicznym, powstałym podczas zderzenia Ziemi z meteorytami, kometami lub planetoidami. Problematykę „ziemską” charakteryzują plansze i okazy pogrupowane w tematy dotyczące atmosfery, biosfery, hydrosfery i litosfery, bogato ilustrowane zdjęciami wykonanymi z przestrzeni (głównie przez satelity), co również podkreśla kosmiczny wymiar zjawisk zachodzących na naszej planecie./dg

fot. PAP/Mateusz Marek

fol. www.m2films.pl

Prześwietlanie Diany

Mirosław Winiarczyk

Świetnie zrealizowany pełnometrażowy dokument „Diana” rzuca ciekawe światło na losy brytyjskiej monarchii ostatnich dziesięcioleci. Po śmierci Elżbiety II w mediach na całym świecie jak grzyby po deszczu zaczęły pojawiać się reportaże, kroniki i filmy dokumentalne o zmarłej monarchini i historii brytyjskiej rodziny królewskiej. Przy tej okazji mogliśmy poznać kawał historii Europy XX w., niestety także z licznymi aferami obyczajowymi i politycznymi, które trawiły monarchię, jak np. niejasne do dziś tło abdykacji w latach 30. króla Edwarda po poślubieniu rozwódki pani Simpson i ich burzliwy powojenny pobyt w Paryżu.

Ważne były także rozwody i inne dworskie afery – siostry, córki i synów królowej. Wszystko to odbywało się przy wścibskim zainteresowaniu coraz bardziej natrętnych mediów, które, jak się wydaje, w swojej działalności nie uznawały żadnych granic. Żartowano nawet, że rodzina królewska stała się częścią brytyjskiego przemysłu rozrywkowego.

Królowa z godnością zniosła jednak te wszystkie przeciwności losu oraz afery i tym samym uratowała ciągłość monarchii brytyjskiej. Kluczową rolę w kryzysie monarchii w latach 80. i 90. odegrała księżna Diana, małżonka następcy tronu księcia Karola, aktualnego króla Karola III.

Dramatyczne, zakończone tragiczną śmiercią losy Diany weszły na dobre do historii obyczajowej, medialnej, społecznej i politycznej XX w. Szalejące media niczego nie oszczędziły Dianie w jej zmaganiu się z kryzysami małżeńskimi, separacją, rozwodem, samotnością i walką z chorobami, w tym bulimią i depresjami.

Odwet Diany był jednak szybki. Po rozwodzie księżna zafundowała światu istny

medialny horror, wypowiadając się często w prasie i telewizjach, komentując i oskarżając postępowanie rodziny królewskiej i księcia Karola. Była to swoista zemsta na dworze Windsorów. Odbiorcom tych kolejnych rewelacji często trudno było się zorientować, po czyjej stronie są racje – Diany czy jej adwersarzy.

Reżyser filmu dokumentalnego „Diana” bardzo oryginalnie opowiedział historię księżnej. Starannie wybrał mało znane fragmenty kronik, rozmów i wywiadów z Dianą, Karolem, bliskimi królewskiej pary, dziennikarzami i napotkanymi zwykłymi ludźmi, komentującymi kolejne wydarzenia.

Autorzy obrazu postarali się w miarę obiektywnie ocenić burzliwe losy niedoszłej królowej, oddając głos wszystkim komentatorom. Zadają pytania. Kto jest winny małżeńskich zdrad, rozpadu małżeństwa, kryzysu monarchii i tragicznej śmierci księżnej? Czy fatalnie zaaranżowane przez dwór królewski małżeństwo niedojrzałej młodej pary, narzucenie Dianie sztywnych rytuałów i obowiązków dworskich, choroby i skomplikowany charakter niedoszłej królowej, co spowodowało jej bunt, niedojrzałość i zdrady Karola, szalejące media czy też zbieg tych wszystkich okoliczności?

Jak wspominałem, twórcy filmu interesując chronologicznie zmontowali mniej znane fragmenty kronik, bez własnego komentarza – pozwalając widzom na własną ocenę postępowania wszystkich bohaterów dramatycznych losów księżnej, jej tragicznej śmierci i wydarzeń przed uroczystym pogrzebem.

Film dokumentalny. „Diana” („Diana. The Princess”). Wielka Brytania, Niemcy, 2022. Reżyseria – Ed Perkins. Dystrybucja – M 2 Films

Dekalog w teatrze

Dziesięć splatających się ze sobą epizodów, związanych z dziesięcioma biblijnymi przykazaniami, prezentuje wersja „Dekalogu” wystawiana w Teatrze Narodowym w Warszawie. Spektakl powstał na podstawie napisanego 35 lat temu scenariusza słynnego już serialu filmowego autorstwa Krzysztofa Kieślowskiego i Krzysztofa Piesiewicza.

Reżyserem przedstawienia jest Wojciech Faruga. – Wydaje mi się, że rozważania, co jest dobre, co jest złe, co trzeba, a czego nie wolno, są teraz, kiedy ten świat po raz kolejny

fol. FB/Teatr Narodowy

nam się wymknął, wyjątkowo ważne. Z mocą powracają te wszystkie pytania Kieślowskiego o podstawowe zasady, w które nigdy nie można zwątpić – mówi reżyser.

Spektakl, jak zaznaczają twórcy, stanowi namysł nad moralnymi podstawami współczesności – tamtej i dzisiejszej. Stawia pytania o znaczenie biblijnych przykazań w XXI w. i o to, czym ten wiek różni się od poprzedniego.

W przedstawieniu występują m.in. Sławomira Łozińska, Edyta Olszówka, Małgorzata Kożuchowska, Karol Pocheć, Wiesław Cichy i Mateusz Kmieć. /KAI/dg

KONKURS

Każda droga prowadząca do wiary jest dobra. Dla bp. Erika Vardena OCSO, w młodości nienarzucającego się Bogu, była to symfonia „Zmartwychwstanie” Gustawa Mahlera. Pomogła mu odkryć, że nosi w sobie coś, co wykracza poza niego samego, dzięki czemu nie jest sam. W książce „Samotność przełamana” (W drodze) zaprasza nas do wędrówki po świecie literatury, muzyki i Biblii. U jej celu jest przemiana serca, której doznał sam autor i której życzy także czytelnikowi. Pozwoliła mu ona stać się mieszkańcem wszechświata – tego, do którego klucze dźwierz Biblia, Tradycja i literatura, oraz tego, który pozwala znaleźć drogę do Prawdy. Wśród czytelników, którzy 24 października między godz. 13 a 13.15 zadzwonią pod nr 22 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie: **W której Ewangelii padają słowa: „Ja nie jestem sam, bo Ojciec jest ze Mną”?** – rozdajemy 2 egzemplarze książki.

Odpowiedź na pytanie konkursowe 42: Ostatnią homilię podczas Mszy za Ojczyznę ks. Jerzy Popiełuszko wygłosił w święto Matki Bożej Częstochowskiej (26 sierpnia 1984 r.). Zwycięzcom gratulujemy!

Ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (ur. 1939 r. w Poznaniu) – profesor nauk prawnych, specjalista prawa kanonicznego, wyznaniowego i konkordatowego. Jest kapłanem diecezji płockiej. Świecenia przyjął w 1961 r.

skiej (brak świadomego i dobrowolnego aktu woli, czyli symulacja zgody małżeńskiej) lub jej określonych wad (np. zgoda wyrażona pod wpływem podstępów drugiej strony) oraz niezachowania formy kanonicznej (niewłaściwy sposób zawarcia związku). W praktyce najczęściej występuje niezdolność konsensualna oraz symulacja zgody małżeńskiej.

Jak przebiega proces kościelny?

Proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa przebiega w kilku etapach: wniesienie (na piśmie) uzasadnionej skargi o stwierdzenie nieważności małżeństwa, określenie przedmiotu sporu (wskazanie tzw. tytułu/tytułów, czyli przyczyn domniemanej nieważności), instrukcja dowodowa (zeznania stron i świadków, przyjmowanie dokumentów oraz opinii biegłych i ich przesłuchanie), opublikowanie akt sprawy stronom i ich adwokatom, ewentualne przedkładanie nowych dowodów, zamknięcie postępowania dowodowego, przedstawienie głosów obrończych i uwag przez strony oraz obrońcę węzła małżeńskiego, wydanie wyroku przez kolegium sędziowskie.

Jakie kompetencje ma adwokat i wspomniany przez Księdza obrońca węzła małżeńskiego?

Kiedy nieważne?

Z ks. prof. **Wojciechem Góralskim**, specjalistą z zakresu prawa kanonicznego, rozmawia Patryk Lubrzyński

Czasem słyszymy o „rozwodzie kościelnym” lub „unieważnieniu małżeństwa”. Jak to się ma do prawdy?

Niestety, nawet niektóre kancelarie adwokackie posługują się tymi terminami, które są nie do przyjęcia. Sugerują bowiem, że małżonkowie związani małżeństwem kościelnym (kanonicznym) mogą uzyskać rozwód albo unieważnienie swojego związku. Tymczasem, jak stwierdza kan. 1141 kodeksu prawa kanonicznego, „małżeństwo zawarte i dopełnione nie może być rozwiązane żadną władzą ludzką i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci”.

Innymi słowy: małżeństwo – z woli Jezusa Chrystusa – jest nierozzerwalne.

Są jednak okoliczności, które powodują nieważność małżeństwa...

Generalnie, nieważność małżeństwa płynie z przeszkód małżeńskich (jest ich dwanaście), niezdolności konsensualnej (brak wystarczającego używania rozumu, poważny brak rozeznania oceniającego co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich, niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej), braku zgody małżeń-

Ze wszech miar wskazane jest, aby adwokat był jednocześnie pełnomocnikiem strony, osobą pełnoletnią i cieszącą się dobrą opinią (kan. 1483 KPK). Wyjaśnię najpierw, że oprócz wymogów stawianych pełnomocnikowi adwokat kościelny powinien być ponadto katolikiem, chyba że biskup diecezjalny zezwoli inaczej, doktorem prawa kanonicznego lub przynajmniej prawdziwym ekspertem zatwierdzonym przez tegoż biskupa. Gdy chodzi o poszukiwanie adwokata, to poszczególne sądy kościelne dysponują listami adwokatów. Ich rolą jest świadczenie kwalifikowanej

pomocy prawnej małżonkowi w celu obrony jego praw (udzielanie rady, przygotowywanie stosownych pism, przedkładanie środków dowodowych, opracowanie obrony). Obligatoryjnym uczestnikiem procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa jest też obrońca węzła małżeńskiego, którego zadaniem jest obrona ważności małżeństwa. Ma obowiązek wnoszenia i przedstawiania, na każdym etapie procesu, tego wszystkiego, co w sposób rozumny może przemawiać przeciwko orzeczeniu nieważności małżeństwa, może uczestniczyć w przesłuchaniach stron, świadków i biegłych, przeglądać akta sprawy, jak również złożyć apelację od wyroku stwierdzającego nieważność małżeństwa.

Ile czasu średnio trwają sprawy w polskich sądach kościelnych?

Niestety, sprawy, o których mówimy, trwają dość długo, niejednokrotnie ponad rok (od rozpoczęcia postępowania); wiele zależy od dyscypliny stron i świadków. Z uwagi jednak na dużą ilość zgłoszeń oczekiwanie na wejście sprawy na wokedę trwa nierzadko rok, a niekiedy i dłużej. W znacznej mierze zależy to od sprawności personelu sądowego oraz jego liczby (szczególnie sędziów).

Z czego wynika rosnąca liczba spraw o nieważność małżeństwa prowadzonych w sądach kościelnych?

Jako długoletni sędzia kościelny zdecydowanie stwierdzam, że powodem coraz częstszego rozpadania się małżeństw jest niewystarczająca znajomość przedślubna oraz brak umiejętności lub woli budowania wspólnoty małżeńskiej; nie wspomnę o braku wiary czy traktowaniu małżeństwa jako związku rozwiązywalnego. Statystycznie ok. 65 proc. spraw kończy się wyrokiem stwierdzającym nieważność małżeństwa, a ok. 35 proc. – wyrokiem negatywnym. Jeśli chodzi o małe dzieci urodzone w małżeństwie uznanym za nieważne: sąd kościelny tą kwestią się nie zajmuje, jest ona przedmiotem rozstrzygnięcia sądu powszechnego (państwowego).

Jakie są koszty postępowania kanonicznego?

Koszty procesu małżeńskiego są różnicowane i wynoszą zazwyczaj od 2000 zł do 2500 zł.

Jedna ze stron może nie zgodzić się na stwierdzenie nieważności małżeństwa?

Bywa tak, choć rzadko. Zdarza się wówczas, że strona uznająca, że małżeństwo było ważne, nie stawia się na wezwania. Wtedy sędzia uznaje ją za „nieobecną w sądzie” i sprawa toczy się bez jej udziału. Brak zgody danej strony na stwierdzenie nieważności małżeństwa nie ma jednak żadnego znaczenia; trybunał postępuje zwykłym trybem i jeśli dysponuje wystarczającymi dowodami na rzecz nieważności związku, wydaje wyrok *pro nullitate* (za nieważnością). Strona przeciwna takiemu orzeczeniu często składa apelację do drugiej instancji (sądu metropolitalnego albo bezpośrednio do Roty Rzymskiej). Jest ona możliwa zarówno od wyroku stwierdzającego nieważność małżeństwa, inaczej pozytywnego, jak i od niestwierdzającego (negatywnego).

Na czym polega reforma Franciszka zawarta w motu proprio „Mitis iudex Dominus Iesus”?

Wspomnianym dokumentem z 15 sierpnia 2015 r. Franciszek wprowadził kilka znaczących zmian w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Tak więc zniósł obowiązującą od 1741 r. zasadę dwuinstancyjności, co oznacza, że jeden wyrok za nieważnością małżeństwa staje się prawomocny, czyli wiążący (chyba że została wniesiona od niego apelacja); dotychczas wymagane były dwa takie wyroki odrębnych sądów. Drugą znaczącą zmianą jest wprowadzenie procesu skróconego przed biskupem: biskup diecezjalny, z pominięciem zwykłej procedury, może stwierdzić nieważność małżeństwa, gdy prosią o to oboje małżonkowie (lub jedno za zgodą drugiego), a okoliczności, poparte zeznaniami lub dokumentami, wskazują w sposób oczywisty na nieważność związku. Poza tym Franciszek poszerzył właściwość sądu do rozpoznania spraw o nieważność małżeństwa o trybunał miejsca stałego lub tymczasowego zamieszkania każdej ze stron (a nie tylko strony pozwanej, jak było wcześniej).

Czy zmiana wprowadzona przez Ojca Świętego realnie wpłynęła na działanie sądów kościelnych?

Trudno powiedzieć. Wiadomo, że proces skrócony przed biskupem znajduje w Polsce swoje zastosowanie. Gdy zaś

chodzi o inne obszary, to wydaje się, że bolączką wielu naszych trybunałów jest „nienadążanie za sprawami”, które wciąż wpływają. Ważne wydaje się systematyczne kształcenie kanonistów (tak duchownych, jak świeckich), którzy by powiększali kadry sędziów, obrońców węzła małżeńskiego itd.

Co daje osobie wierzącej stwierdzenie nieważności małżeństwa?

Dla katolika rozwiedzionego i z reguły trwającego w nowym związku (cywilnym) uzyskanie wyroku sądu kościelnego (lub biskupa diecezjalnego) stwierdzającego nieważność małżeństwa staje się prawdziwym dobrodziejstwem. Mając uregulowany na forum kościelnym swój status, może zawrzeć sakramentalne małżeństwo, ma otwartą drogę do stołu Pańskiego. To wielka satysfakcja. Wymownie pisał o tym śp. ks. Mirosław Pacuszkiewicz SJ w książce „Tęsknota i głód”. Należy dziękować Bogu, że tyle osób wciąż puka do sądów kościelnych. Warto w tym miejscu dodać, że tych, którym nie udało się otrzymać korzystnego wyroku trybunału kościelnego, należałoby otoczyć szczególną troską duszpasterską. Niewątpliwie niezwykle ważne jest solidne przygotowanie do zawarcia małżeństwa sakramentalnego.

Niekiedy sąd kościelny może dołączyć do wyroku klauzulę zakazującą zawarcia następnego małżeństwa...

Tego rodzaju zakaz dołączany jest do wyroku stwierdzającego nieważność małżeństwa, gdy powodem tej nieważności było zaburzenie natury psychicznej albo świadome i naganne działanie jednej ze stron: podstępne wprowadzenie drugiej strony w błąd co do znaczącego dla wspólnoty małżeńskiej przymiotu osoby albo symulacja zgody małżeńskiej, czyli wykluczenie samego małżeństwa lub jego wierności, nierozzerwalności, dobra potomstwa, godności sakramentalnej czy dobra małżonków, albo postawienie warunku.

W jaki sposób można znieść klauzulę?

Klauzulę uchyla sędzia-przewodniczący po konsultacji z ordynariuszem miejsca. W zależności od tego, co było przyczyną nieważności małżeństwa, sędzia ten zasięga opinii biegłego lub żąda od strony, która swoim działaniem spowodowała nieważność, przyrzeczenia, że zawierając nowy związek, nie powtórzy takiego działania.

XXII Dzień Papieski obchodziliśmy w niedzielę 16 października pod hasłem „Blask Prawdy”, nawiązującym do tytułu encykliki „Veritatis splendor”. W przeddzień rozdano nagrody Totus Tuus.

W liście zapowiadającym obchody biskupi napisali: „Przeżywając XXII Dzień Papieski, chcemy wrócić do orędzia, które św. Jan Paweł II zawarł w «Veritatis splendor»». Celem encykliki jest przypomnienie fundamentów moralności chrześcijańskiej. Pomimo prób jej zniekształcania lub podważania jest ona nadal dobrą propozycją, która może uczynić życie człowieka szczęśliwym”.

Już 14 października w siedzibie Kurii Metropolitalnej Warszawskiej odbyła się konferencja naukowa „Polska, Ukraina, Europa”. Spotkanie przebiegło pod znakiem m.in. dyskusji o roli Jana Pawła II w procesie pojednania polsko-ukraińskiego, konsekwencjach wizyty papieskiej w Ukrainie oraz religijnym wymiarze protestów na kijowskim Majdanie. Gospodarz miejsca kard. Kazimierz Nycz zwrócił uwagę na niedostatek refleksji na temat znaczenia osoby Jana Pawła II i aktualności jego przesłania. – Za długo byliśmy na poziomie kremówek – przyznał metropolita warszawski.

NAGRODZENI „TOTUSAMI”

W przeddzień Dnia Papieskiego tradycyjnie na Zamku Królewskim w Warszawie wręczone zostały nagrody Totus Tuus. Wyróżnienia w formie statuetek w kształcie anioła wzbijającego się do lotu są przyznawane przez Fundację „Dzieło Nowego Tysiąclecia” różnym instytucjom i osobom za propagowanie i wcielanie w życie nauczania św. Jana Pawła II.

Tegorocznym laureatem w kategorii „Osiągnięcia w dziedzinie kultury chrześcijańskiej” został teoretyk i krytyk muzyczny Stanisław Leszczyński za promocję muzyki

ka za ukazywanie orędzia chrześcijańskiego z nadzieją i otwartością potrzebną współczesnemu człowiekowi oraz inspirowanie krytycznej debaty w łonie Kościoła, w zgodzie z duchem Ewangelii.

tychczasową pomoc. Środki finansowe pozyskane w ramach Dnia Papieskiego oraz wpłacane przez cały rok darowizny od osób fizycznych pozwalają na utrzymanie programu stypendialnego na poziomie niemal

Nie tylko kremówki

Ks. Leszek Kryża SChr otrzymał nagrodę specjalną

polskiej, prezentację jej piękna i wartości w świecie.

Za „promocję godności człowieka” uhonorowano Fundację Gajusz z siedzibą w Łodzi, która zapewnia pomoc psychologiczną na pediatrycznych oddziałach onkologicznych, prowadzi hospicjum domowe, stacjonarne i perinatalne, Interwencyjny Ośrodek Preadopcyjny oraz Centrum Terapii i Pomocy Dziecku i Jego Rodzinie.

„Totusa” w kategorii „Propagowanie nauczania Świętego Jana Pawła II” przyznano inicjatywie krakowskiego środowiska akademickiego „Dni Jana Pawła II”, której celem jest upamiętnienie osoby papieża Polaka i popularyzacja jego dziedzictwa w społeczności akademickiej Krakowa i całej Małopolski.

Tygodnik „Przewodnik Katolicki” otrzymał Totus Tuus medialny im. bp. Jana Chrap-

Z kolei nagroda specjalna trafiła do ks. Leszka Kryży SChr. Doceniono jego „wieloletnią, pełną nadziei, poświęcenia i kreatywności misję pomocy Kościołowi na Wschodzie, świadczoną z pokorą oraz ewangeliczną radością w czasach pokoju oraz w warunkach wojny”. Kapłan od ponad dziesięciu lat jest dyrektorem Biura Zespołu Pomocy Kościołowi na Wschodzie, odbyła liczne podróże na tereny krajów byłego ZSRR i organizuje pomoc dla tamtejszych wiernych.

ŻYWY POMNIK

Jak co roku obchodom towarzyszyła zbiórka na rzecz Fundacji „Dzieło Nowego Tysiąclecia”, wspierającej zdolną i niezamożną młodzież. Stypendyści odwiedzali kościoły, aby dać osobiste świadectwo i wyrazić wdzięczność za do-

2000 stypendystów, zwanych żywym pomnikiem pontyfikatu Jana Pawła II.

Dzień Papieski obfitował także w wiele wydarzeń w całym kraju o charakterze duchowym i modlitewnym oraz kulturalnym i sportowym. Końcowym akcentem obchodów był koncert w pokamedulskim kościele na warszawskich Bielanych, transmitowany przez TVP 1.

Organizatorem Dni Papieskich jest Fundacja „Dzieło Nowego Tysiąclecia”, która została powołana przez Konferencję Episkopatu Polski w 2000 r. jako wyraz wdzięczności dla Ojca Świętego Jana Pawła II za jego posługę duchową na rzecz Kościoła i ojczyzny. W ciągu 22 lat swojej działalności Fundacja objęła opieką kilkanaście tysięcy młodych ludzi z całej Polski./KAI, bs

for. BP Episkopatu Polski

W Jemenie rozgrywa się jeden z najpoważniejszych konfliktów humanitarnych na świecie. Jego źródłem jest m.in. tocząca się od blisko ośmiu lat wojna, która pochłonęła już ponad 230 tys. ofiar. Byłoby ich o ponad połowę mniej, gdyby nie ubóstwo i brak opieki medycznej, dlatego Caritas Polska w swoich działaniach w tym kraju priorytetowo traktuje wsparcie ośrodków zdrowia i pomoc medyczną dla kobiet.

foto: Caritas Polska

Jemen. Pomoc medyczna dla kobiet

Statystyki są alarmujące. Blisko 80 proc. społeczeństwa w Jemenie potrzebuje pomocy humanitarnej, przy czym ponad 19 mln ludzi nie ma zapewnionego bezpieczeństwa żywnościowego. Ponadto szacuje się, że pomocy medycznej potrzebuje około 70 proc. populacji, tymczasem z ponad 3,5 tys. ośrodków zdrowia działa jedynie połowa, i to nie w pełni swoich możliwości. Funkcjonuje też jedynie połowa jemeńskich szpitali, a tylko co piąty z nich zapewnia opiekę matce i dziecku. W efekcie co godzinę jedna jemeńska kobieta umiera podczas porodu. I to z przyczyn, którym można zapobiec...

BEZCENNE WSPARCIE

Jedynym ratunkiem w tak dramatycznej sytuacji jest pomoc międzynarodowa. Niebagatelny udział w niej ma Caritas Polska, która od połowy 2019 r., wraz z Polską Akcją Humanitarną, wspiera placówki medyczne w Jemenie. W chwili obecnej z tego wsparcia korzysta pięć ośrodków zdrowia: Al-Memdara i Al-Qualua'a w mieście Aden oraz Al-Fath, Fokam i Imran w okolicy Adenu.

– Łącznie wsparcia udzielamy ponad 41 tys. osób. W mniejszych miejscowościach takie poradnie, jak nasze, naprawdę ratują ludzkie zdrowie i życie. Dzięki nim dostęp do lekarza ma kilka lub kilkanaście tysięcy osób. W samym tylko Fokam z pomocy korzysta ponad 8 tys. pacjentów. Fokam to rybacka wioska, która z racji swojego położenia stanowi bezpieczne schronienie dla uchodźców z innych re-

gionów Jemenu – mówi szef misji Caritas Polska w Jemenie Radosław Sterna.

Wsparcie, którego Caritas Polska udziela ośrodkom zdrowia, jest wszechstronne. – Dofinansujemy pensje personelu medycznego, doposażamy funkcjonujące w ośrodkach apteki w farmaceutyki i środki higieniczne, remontujemy poradnie i szkolimy personel – wylicza Radosław Sterna.

KOŁO RATUNKOWE

Szacuje się, że w Jemenie 8,1 mln kobiet potrzebuje pomocy ginekologa, w tym opieki położniczej. Wśród nich jest ok. 200 tys. kobiet rodzących wymagających pomocy ratującej życie. Z tego względu Caritas Polska zapewnia opiekę ginekologa we wspieranych przez siebie przychodniach.

– Stawiamy czoła wielu wyzwaniom i trudnościom – mówi Ghadah Muhammad Abu Bakr Bazarah, ginekolog, która pracuje w ośrodku zdrowia w Fokam. – Staramy się zapobiegać martwym urodzeniom, pomagając kobietom w naturalnym porodzie. Jest to o tyle łatwiejsze, że Caritas Polska przeszkoliła grupę położnych, które pomagają kobietom bezpiecznie rodzić w domu. Ponadto organizacja przydzieliła ciężarnym i matkom karmiącym produkty żywnościowe oraz przeprowadziła kampanie uświadamiające na temat żywienia i opieki nad dziećmi – wylicza lekarka.

Wegdan Saleh Abdullah Salem uciekła z gubernatorstwa Al-Hudaydah zajętego

przez rebeliantów i mieszka w rejonie Fokam. Ma czworo dzieci w wieku od dwóch do siedmiu lat. Nie wyobraża sobie zrezygnowania z pomocy ośrodka zdrowia, bo od trzech lat jest jego częstą pacjentką. – To wsparcie jest naszym kołem ratunkowym i musi być utrzymane. Jesteśmy za nie naprawdę wdzięczni – przekonuje Wegdan.

Poradnia w Fokam oferuje wiele usług medycznych, z których większość przeznaczona jest dla kobiet. Zapewnia m.in. monitorowanie ciąży przy użyciu ultrasonografu zakupionego przez Caritas Polska. Obecnie bada 25–30 kobiet dziennie. Wcześniej przyjmowała o połowę mniej pacjentek.

Trudno się spodziewać, by sytuacja humanitarna mieszkańców Jemenu poprawiła się w najbliższym czasie. Inflacja, bezrobocie i wzrost cen (m.in. żywności, do którego przyczyniła się wojna na Ukrainie) wpływają na kondycję społeczeństwa, dlatego tak ważna jest dalsza obecność w Jemenie misji Caritas Polska i niesiona przez organizację pomoc.

JAK POMÓC MIESZKAŃCOM JEMENU?

Wystarczy:

- dokonać wpłaty na stronie caritas.pl/jemen
- wpłacić dowolną kwotę na konto: 77 1160 2202 0000 0000 3436 4384 z dopiskiem JEMEN
- wysłać SMS pod numer 72052 o treści JEMEN (koszt 2,46 zł z VAT)

Sobór Watykański II nazywany jest „Soborem Kościoła o Kościele”. Najważniejszą wypowiedzią na ten temat jest konstytucja dogmatyczna „Lumen gentium”.

o. Jarosław Kupczak OP

Eklezjologiczny charakter Soboru Watykańskiego II wynikał z faktu, że miał on być kontynuacją przerwanej przez działania wojenne w Rzymie w 1870 r. Soboru Watykańskiego I. Skutkiem nagłego zakończenia poprzedniego soboru była pewna nierównowaga w rozumieniu Kościoła. Formułując dogmat o nieomyślności papieskiej, konstytucja „Pastor aeternus” z 1870 r. wzmocniła władzę biskupa Rzymu; zabrakło czasu na bardziej kompleksową refleksję o innych wymiarach i częściach Kościoła. Na ten brak, w zupełnie nowym kontekście historycznym XX w., po zakończeniu dwóch wojen światowych, miał odpowiedzieć Sobór Watykański II.

W swoim przemówieniu wygłoszonym w bazylice św. Piotra na otwarcie zgromadzenia papież Jan XXIII jako cel obrad soborowych wskazał pobudzenie nowej gorliwości w głoszeniu „pełnej i nieuszczerplonej nauki Kościoła”. Ta nowa gorliwość ewangelizacyjna ma się opierać na „jedności, jaka istnieje między Chrystusem a Jego Kościołem” i dlatego wymaga, aby „Kościół, oświecony światłem Soboru, wzbogacił się w skarby duchowe, zaczerpnąwszy zeń siły i nowych mocy patrzył nieustraszony w przyszłość”. Stąd też można powiedzieć, że wszystkie dokumenty soborowe: cztery konstytucje, dziewięć dekretów i trzy deklaracje mówią o Kościele. Niemniej w intencji ojców soborowych najważniejszą wypowiedzią Soboru Watykańskiego II o Kościele (i w pewien sposób najważniejszym dokumentem ostatniego Soboru) jest Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium” (łac. światło narodów).

Długa i burzliwa dyskusja nad tym dokumentem rozpoczęła się już podczas pierw-

szej sesji Soboru, w listopadzie 1962 r., i trwała przez kolejne dwa lata. Konstytucja składa się z ośmiu rozdziałów, które podejmują następujące tematy: misterium Kościoła, Lud Boży, hierarchiczny ustrój Kościoła, katolicy świeccy, powszechne powołanie do świętości, zakonnicy, eschatologiczny charakter Kościoła pielgrzymującego, błogosławiona Maryja Dziewica.

NATURA KOŚCIOŁA

Pierwszy rozdział dotyczy natury Kościoła. Już sam jego tytuł: „Misterium Kościoła” jest znaczący. Mówiąc o misterium,

znań chrześcijańskich, konstytucja podkreśla, że Kościół jest z nimi „związany w Duchu Świętym” (LG 15). Szczególna więź istnieje pomiędzy Kościołem a narodem żydowskim, „szczególnie umiłowanym ze względu na praojców” (LG 16), ale także z „tymi, którzy uznają Stworzyciela”, szczególnie muzułmanami, a wreszcie „ze wszystkimi, którzy szukają nieznanego Boga”, często „bez własnej winy nie znając Ewangelii”. Dopiero takie „inkluzywne” widzenie Chrystusowego Kościoła pozwala na nazwanie Kościoła „powszechnym sakramentem zbawienia” (LG 48) i powtórzenie stwierdzenia

Światło narodów

czyli tajemnicy Kościoła, Sobór odchodzi od dawnego, scholastycznego i prawnego języka w eklezjologii, w którym Kościół jako widzialna wspólnota i instytucja społeczna określany był mianem społeczności doskonałej (*societas perfecta*). Ojcowie soborowi wybierają inny język, zakorzeniony w metaforze biblijnej i teologii patrystycznej. Dokonują refleksji nad obrazami i określeniami Kościoła w Piśmie Świętym, zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu: owczarnia, rola Boża, budowla Boża, Oblubienica, Ciało Chrystusa, Królestwo Boże.

W opisie natury Kościoła konstytucja zwraca uwagę na konieczność uwzględnienia jego dwóch wymiarów: widzialnego i niewidzialnego. Ta podwójność natury Kościoła płynie z faktu, że jest on sakramentem Chrystusa (LG 1). Tak jak w widzialnym człowieczeństwie Chrystusa objawił się niewidzialny Bóg, tak widzialna i ludzka struktura Kościoła jest narzędziem Bożego dzieła zbawienia. Co więcej, ponieważ Chrystus jest zbawicielem wszystkich ludzi, również Kościół jest sakramentem zbawienia nie tylko dla tych, którzy w widzialny sposób należą do swoich katolickich

parafii i diecezji. „Lumen gentium” podkreśla powszechność Kościoła (w języku greckim *katholikos* oznacza właśnie powszechny) i wskazuje na kręgi przynależności do niego, równocześnie wyrażnie je od siebie odróżniając.

Przed wszystkim do Chrystusowego Kościoła należą wierni katolicy, którzy uczestniczą w życiu Kościoła i uznają prymat biskupa Rzymu. Mówiąc o osobach ochrzczonych, które należą do innych wy-

św. Cypriana, biskupa Kartaginy w III w.: „Kościół jest konieczny do zbawienia” (LG 14).

PODSTAWOWA RÓWNOŚĆ

Rozdział drugi nosi znaczący tytuł „Lud Boży”. W przedsoborowej teologii wykład eklezjologiczny nierzadko rozpoczynał się od podjęcia tematu konieczności istnienia władzy i hierarchii w Kościele. Sobór Watykański II podkreśla, że dopiero ujrzenie podstawowej równości i godności wszystkich chrześcijan, która płynie z faktu bycia ochrzczonym i należenia do Ludu Bożego, pozwala następnie na refleksję dotyczącą różnych funkcji i powołań istniejących wewnątrz Ludu Bożego. Dlatego też Sobór

podkreśla, że wszyscy ochrzczeni uczestniczą w trzech funkcjach Chrystusa: królewskiej, kapłańskiej i prorockiej. Dostrzeżenie, że każdy chrześcijanin, upodobniony do Chrystusa, jest wezwany do uczestnictwa w powszechnym kapłaństwie Ludu Bożego, pozwala na właściwe ujęcie kapłaństwa hierarchicznego, spełnianego przez diakonów, księży i biskupów. Ten temat zostanie uzupełniony w rozdziale dotyczącym wiernych świeckich, gdzie zostanie włączony w wezwanie świeckich do uczestnictwa w apostołstwie Kościoła, a także w niezwykle ważnym piątym rozdziale, którego sam tytuł „Powszechne powołanie do świętości” wskazuje na jego naj-

„Lumen gentium” podkreśla, że wszyscy biskupi są „następcami Apostołów”, a nie ambasadorami papieża.

lot. xhz

istotniejsze przesłanie. Możliwość świętego życia nie jest ograniczona do celi zakonnej i życia celibatariuszy; do świętości jest wezwana każda osoba ochrzczone, także osoby żyjące w małżeństwie i zajmujące się zawodowo sprawami niezwiązanymi bezpośrednio z działalnością Kościoła.

NASTĘPCY APOSTOŁÓW

Kolejnym tematem podjętym przez konstytucję „Lumen gentium”, który w istotny sposób wpłynął na strukturę Kościoła powszechnego po Soborze Watykańskim II, było pytanie o to, kim są biskupi w Kościele, jaka jest ich rola oraz ich relacja do siebie nawzajem, jak również do biskupa Rzymu. W ciągu dwóch stuleci poprze-

dzających Sobór Watykański II Kościół katolicki w niektórych krajach europejskich (Austria, Niemcy, Rosja) poddany był znaczącym naciskom politycznym ze strony struktur państwowych, które miały na celu ograniczenie jego niezależności i podporządkowanie go rządzącym bądź też atakom ze strony wrogich, antykatolickich ruchów społecznych i rewolucyjnych (Francja, Włochy). Sposobem obrony stało

się bezwarunkowe podkreślanie wierności wobec papieża i centralizacja Kościoła; nazywamy ten ruch ultramontanizmem (łacińskie słowo *ultramontanus* to tyle, co „znajdujący się za górami”). Mający więc swoje uzasadnienie i pozytywne znaczenie, ale odbierający autonomię Kościołom lokalnym, katolicki ultramontanizm został wzmocniony w sposób niezamierzony, jak napisaliśmy powyżej, przez Sobór Watykański I, który w swojej refleksji o Kościele ograniczył się do sformułowania dogmatu o nieomyślności papieża.

Ważnym elementem korekty takiego fałszywego ultramontanistycznego rozumienia Kościoła była podczas Soboru Watykańskiego II właśnie refleksja nad posługą biskupów. O ile w przedsoborowej eklezjologii biskupi często byli postrzegani jako ambasadorzy papieża i urzędnicy kurii watykańskiej sprawujący swoje funkcje w różnych częściach świata, „Lumen gentium” podkreśla, że wszyscy biskupi ze względu na swoją godność są „następcami Apostołów” (LG 20). Pastorska władza biskupa w swojej diecezji nie jest więc władzą delegowaną z Watykanu, ale jest posługą i powołaniem otrzymanym od Chrystusa. Równocześnie konstytucja podkreśla, że posługa biskupów w różnych zakątkach świata powinna być sprawowana przy zachowaniu „kolegialnej jedności” (LG 23); tak jak wśród dwunastu Apostołów szanowane było pierwszeństwo Piotra, tak biskupi powinni szanować prymat biskupa Rzymu i dbać o jedność pomiędzy sobą. To właśnie wezwanie Soboru Watykańskiego II do budowania kolegialności biskupów w trosce o Kościół doprowadziło po Soborze do powstania takich nowych struktur, jak Synod Biskupów i krajowe konferencje episkopatów.

SPORY O MARIOLOGIE

Ostatnim tematem jest obecność Matki Bożej w konstytucji o Kościele. Podczas drugiej sesji Soboru, jesienią 1963 r., obok pierwszej wersji dokumentu o Kościele ojcowie soborowi otrzymali od komisji przygotowawczych także tekst o Maryi. Sam

fakt istnienia tych dwóch odrębnych dokumentów postawił przed nimi trudne i bynajmniej nie tylko techniczne pytanie: czy Sobór powinien opublikować odrębny dokument o Maryi czy poświęcić Jej część dokumentu o Kościele? Ojcowie soborowi byli w tej kwestii mocno podzieleni. Część uważała, że Sobór powinien w odrębnym dokumencie rozwinąć katolicką mariologię, korzystając z ostatnich objawień maryjnych, m.in. w Lourdes i Fatimie, oraz dwóch ogłoszonych w ostatnich dekadach dogmatów maryjnych: o niepokalanym poczęciu z 1854 i wniebowzięciu z 1950 r. Pozostali byli zdania, że włączenie tekstu o Maryi do konstytucji o Kościele pozwoli stworzyć teologiczne ramy dla kultu maryjnego, który często wydawał się żyć własnym życiem, z dala od Pisma Świętego, liturgii i głównego nurtu katolickiej teologii.

To właśnie ta druga opinia nieznacznie zwyciężyła podczas głosowania w auli soborowej. W rezultacie Maryi został poświęcony ostatni rozdział konstytucji o Kościele (krakowski arcybiskup Karol Wojtyła był zresztą jednym z tych ojców soborowych, którzy uważali, że powinien to być pierwszy rozdział, bo zbyt „skromna” mariologia doprowadzi do zbyt horyzontalnej i wyłącznie „ludzkiej” wizji Kościoła). Ten mały soborowy traktat mariologiczny, używający obficie języka biblijnego i patrystycznego, osadza tradycyjną naukę Kościoła o Maryi wewnątrz całości teologii, ze szczególnym uwzględnieniem relacji Maryi wobec chrystologicznej i trynitarniej ekonomii zbawienia oraz wobec samego Kościoła, ukazując Jej macierzyńską rolę w porządku łaski.

21 listopada 1964 r. w bazylice św. Piotra, podczas zgromadzenia generalnego kończącego trzecią sesję Soboru Watykańskiego II, papież Paweł VI promulgował Konstytucję dogmatyczną o Kościele „Lumen gentium”. W swoim kończącym obrady tej jesieni przemówieniu dokonał jeszcze jednego znaczącego aktu. Całą drugą część przemówienia poświęcił tematowi Maryi, Matki Bożej, jak gdyby w pewnym kontrapunkcie do tych wszystkich, którym zależało na „skromnej” mariologii soborowej. Następnie oficjalnie nadał Maryi tytuł, którego konstytucja „Lumen gentium” nigdy nie użyła, choć go teologicznie uzasadniła: Matka Kościoła. Ta niespodziewana inicjatywa maryjna papieża, postulowana przez wiele episkopatów, m.in. przez polskich biskupów na czele z kard. Stefanem Wyszyńskim i abp. Karolem Wojtyłą, była ostatnim słowem dopisującym ważną treść do konstytucji Soboru Watykańskiego II o Kościele.

Autor jest profesorem teologii dogmatycznej, wykładowcą UPJPII w Krakowie

„Faryzeusz i celnik”, James Tissot, Brooklynmuseum.org

USPRAWIEDLIWIONA POKORA

Zanim przyjrzymy się dwóm bohaterom przypowieści z dzisiejszej Ewangelii, warto zwrócić uwagę na zdanie wprowadzenia: „Jezus opowiedział niektórym, co dufni byli w siebie, że są sprawiedliwi, a innymi gardzili, tę przypowieść”. Według słownika języka polskiego PWN dufny oznacza „zbyt pewny siebie”. Pewność siebie jest zazwyczaj pozytywną cechą. Nawet taką, którą ludzie wymieniają jako swoją zaletę i chętnie się nią chwala. Jak to jednak zazwyczaj w życiu bywa, wszędzie potrzeba umiaru. Ta cnota sprawia, że zachowujemy odpowiednie proporcje. Nadmiar, a więc zbyt duża pewność siebie, prowadzi do tego, że człowiek może tak bardzo zaufać samemu sobie, że aż wzgardzi innymi ludźmi i nie-rzadko samym Bogiem.

Pogardę wobec innych ludzie okazują także wtedy, kiedy samych siebie stawiają w miejsce Boga, wchodząc w Jego kompetencje i chcąc decydować o czyimś życiu i śmierci. Zadufani w sobie, gardzą prawem Bożym i prawem naturalnym, myśląc tylko o swoim prawie.

Porównywanie się z innymi, którego świadkami jesteśmy w dzisiejszej przypowieści, zawsze jest zdradliwe. Kiedy chcemy poprawić sobie samopoczucie, wystarczy, że pomyślimy o człowieku, który ma mniej lub gorzej radzi sobie w życiu. Znamy takie osoby także w swoim najbliższym otoczeniu. Albo inaczej: kiedy dopada nas chandra, „łapiemy doła”, szukamy w pamięci osób, którym w życiu bardziej się poszczęściło, i biczujemy się swoimi niepowodzeniami i nieszczęściami, które nas spotkały. W jednej i drugiej sytuacji tworzymy sobie fałszywy obraz rzeczywistości.

A jak wskazuje nam dziś Mistrz z Nazaretu, przed Bogiem człowiek powinien stanąć w pokorze. A pokora nie oznacza nic innego, jak zdolność do przyjęcia prawdy. Prawdy o Bogu, drugiemu człowiekowi i sobie samemu, że rzeczywistość jest taka, jaka jest, a nie taka, jaka bym chciał, żeby była.

„Boże, miej litość dla mnie, grzesznika!” to wołanie człowieka, który stając wobec świętości Boga, uświadamia sobie swoją niedoskonałość. Człowieka, który nie pokłada zbytnej ufności w samym sobie. Nie jest dufny. Tak stajemy, wzbudzając na początku każdej Mszy świętej akt pokuty. Obyśmy usłyszeli od Jezusa słowa skierowane do grzesznika: „Ten odszedł do domu usprawiedliwiony”.

ks. Julian Głowacki

Autor jest zastępcą redaktora naczelnego tygodnika „Idziemy” w diecezji włocławskiej i prefektem Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku

XXX NIEDZIELA ZWYKŁA

23 października 2022

Czytanie z Księgi Syracha

35, 12-14. 16-18

Pan jest sędzią, który nie ma względu na osoby. Nie będzie miał On względu na osobę przeciw biednemu, owszem, wysłucha prośby pokrzywdzonego. Nie zlekceważy błagania sieroty i wdowy, kiedy się skarży. Kto służy Bogu, z upodobaniem zostanie przyjęty, a błaganie jego dosięgnie obłoków.

Modlitwa pokornego przeniknie obłoki i nie dozna pociechy, zanim nie osiągnie celu. Nie odstąpi, aż wejrzy Najwyższy i ujmie się za sprawiedliwymi, i wyda słuszny wyrok.

Psalm responsoryjny

34, 2-3. 17-18. 19. 23

Refren: Biedak zawołał i Pan go wysłuchał.

Będę błogosławił Pana po wieczne czasy,
Jego chwała będzie zawsze na moich ustach.
Dusza moja chlubi się Panem,
niech słyszą to pokorni i niech się weselą.

Pan zwraca swe oblicze przeciw zło czyniącym,
by pamięć o nich wymazać z ziemi.
Pan słyszy wołających o pomoc
i ratuje ich od wszelkiej udręki.

Pan jest blisko ludzi skruszonych w sercu,
ocala upadłych na duchu.
Pan odkupi dusze sług swoich,
nie zazna kary, kto się doń ucieka.

Czytanie z Drugiego Listu św. Pawła Apostoła do Tymoteusza

4, 6-9. 16-18

Najdroższy: Krew moja już ma być wylana na ofiarę, a chwila mojej rozłąki nadeszła. W dobrych zawodach wystąpiłem, bieg ukończyłem, wiary ustrzegłem. Na ostatek odłożono dla mnie wieniec sprawiedliwości, który mi w owym dniu odda Pan, sprawiedliwy Sędzia, a nie tylko mnie, ale i wszystkim, którzy umiłowali pojawienie się Jego.

Pośpiesz się, by przybyć do mnie szybko. W pierwszej mojej obronie nikt przy mnie nie stanął, ale mnie wszyscy opuścili: niech im to nie będzie policzone! Natomiast Pan stanął przy mnie i wzmocnił mię, aby się przeze mnie dopełniło głoszenie

Ewangelii i żeby wszystkie narody je posłyszały; wyrwany też zostałem z paszczy lwa.

Wybawi mnie Pan od wszelkiego złego czynu i ocali mnie, przyjmując do swego królestwa niebieskiego; Jemu chwała na wieki wieków. Amen.

Aklamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja

W Chrystusie Bóg pojednał świat ze sobą,
nam zaś przekazał słowo jednania.

Słowa Ewangelii według św. Łukasza

18, 9-14

Jezus opowiedział niektórym, co dufni byli w sobie, że są sprawiedliwi, a innymi gardzili, tę przypowieść: „Dwóch ludzi przyszło do świątyni, żeby się modlić, jeden faryzeusz, a drugi celnik. Faryzeusz stanął i tak się w duszy modlił: «Boże, dziękuję Ci, że nie jestem jak inni ludzie, zdziercy, oszuści, cudzołężnicy, albo jak i ten celnik. Poszczę dwa razy w tygodniu, daję dziesięcinę ze wszystkiego, co nabywam». Natomiast celnik stał z daleka i nie śmiał nawet oczu wznieść ku niebu, lecz bił się w piersi i mówił: «Boże, miej litość dla mnie, grzesznika!».

Powiadam wam: Ten odszedł do domu usprawiedliwiony, nie tamten. Każdy bowiem, kto się wywyższa, będzie ponizony, a kto się uniaża, będzie wywyższony”.

KALENDARIUM LITURGICZNE

Poniedziałek, 24 października

Dzień powszedni albo wspomnienie św. Antoniego Marii Claretta, biskupa, albo wspomnienie bł. Jana Wojciecha Balickiego, prezbitera

Czytania mszalne: Ef 4, 32 – 5, 8; Ps 1, 1-4. 6; Łk 13, 10-17

Wtorek, 25 października

Czytania mszalne: Ef 5, 21-33; Ps 128, 1b-5; Łk 13, 18-21

Środa, 26 października

Dzień powszedni albo wspomnienie bł. Celiny Borzęckiej, zakonnicy

Czytania mszalne: Ef 6, 1-9; Ps 145, 10-14. 17; Łk 13, 22-30

Czwartek, 27 października

Czytania mszalne: Ef 6, 10-20; Ps 144, 1b-2. 9-10; Łk 13, 31-35

Piątek, 28 października

Święto świętych apostołów Szymona i Judy Tadeusza

Czytania mszalne: Ef 2, 19-22; Ps 19, 2-5b; Łk 6, 12-19

Sobota, 29 października

Czytania mszalne: Flp 1, 18b-26; Ps 42, 2-3. 5; Łk 14, 1. 7-11

fol. PAP/EPA/Riccardo Antimiani

Z NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

ZNACZENIE MODLITWY

Modlitwa jest lekarstwem wiary, lekarstwem odbudowującym duszę. Musi to być jednak modlitwa nieustanna. Jeśli musimy zastosować kurację, by wyzdrowieć, ważne jest, aby dobrze jej przestrzegać, przyjmować leki we właściwy sposób i o właściwej porze, w sposób stały i regularny. Potrzeba tego w życiu we wszystkim. Pomyślmy o roślinie, którą trzymamy w domu: musimy ją podlewać w sposób stały, nie możemy jej obficie podlać, a potem zostawić bez wody na całe tygodnie! Tym bardziej w przypadku modlitwy: nie możemy żyć tylko mocnymi chwilami czy intensywnymi spotkaniami o jakis czas, a potem „zapaść w letarg”. Nasza wiara uschnie. Potrzebujemy codziennej wody modlitwy, czasu poświęconego Bogu, aby mógł On wkroczyć w nasz czas, w naszą historię; stałych chwil, w których otwieramy Mu nasze serca, aby mógł każdego dnia obdarzać nas miłością, pokojem, radością, siłą, nadzieją, to znaczy karmić naszą wiarę.

Przed modlitwą „Anioł Pański” 16 października

PRAGNIENIE CZŁOWIEKA

W dzisiejszej katechezie na temat rozeznania skupiamy się na słowie „pragnienie”. Pochodzi ono od łacińskiego terminu *de-sidus*, co dosłownie znaczy „brak gwiazdy”, a więc punktu odniesienia, czegoś, co wskaże kierunek naszemu życiu. Prawdziwe pragnienie nie jest chwilowe. Jest tak głębokie, że nie gaśnie w obliczu trudności czy niepowodzeń. Podobnie jak wtedy, gdy jesteśmy spragnieni: póki nie znajdziemy czegoś do picia, nie poddajemy się i robimy wszystko, aby ugasić pragnienie.

Uderzające jest to, że Pan Jezus przed dokonaniem cudu często pyta człowieka o jego pragnienie, jak wtedy, gdy zwraca się do paralityka: „Czy chcesz wyzdrowieć?”. Poprzez dialog z Panem uczymy się rozumieć, czego naprawdę pragniemy. W dzisiejszych czasach jesteśmy bombardowani tysiącem propozycji i projektów, a to może doprowadzić do rozproszenia uwagi. Wiele osób cierpi, ponieważ nie potrafi rozpoznać swojego najgłębszego pragnienia. Wówczas pojawia się ryzyko zmarnowania danych nam cennych szans i ostatecznie nie jesteśmy w stanie niczego osiągnąć. Spróbujmy dziś odpowiedzieć sobie na pytanie, które Pan Jezus postawił niewidomemu z Jerycha: „Co chcesz, abym ci uczynił?” (Mk 10, 51). Prośmy Pana, pamiętając sceny z Ewangelii, aby także w naszym życiu czynił cuda.

Streszczenie katechezy wygłoszonej 12 października

DO POLAKÓW

Pozdrawiam serdecznie wszystkich Polaków. Październik jest poświęcony modlitwie różańcowej. Odmawiając tę modlitwę, pozwólcie, by wasze życie i wasze codzienne wybory były oświetlone przez Chrystusa, który jest blaskiem Prawdy. Kontemplując tajemnice światła, wspomnijcie św. Jana Pawła II, który dołączył je do rozważań innych momentów życia Pana Jezusa. Z serca wam błogosławię.

Podczas audjencji ogólnej 12 października

W drugiej połowie października 1962 r. cały świat obserwował wydarzenia na Kubie. USA bezskutecznie starały się przejąć kontrolę nad wyspą, a ZSRR uczynił sobie z niej bazę raketową, by szachować stąd potężnego rywala. Nigdy wcześniej i nigdy potem wojna atomowa nie wydawała się tak bliska.

19 października 1962 r. Miguel Orozco i Pedro Vera podróżowali przez lasy zachodniej części Kuby. Kierowali się w stronę kolejki łączącej kopalnię miedzi z portem w Santa Lucia. Dwaj Kubańczycy otrzymali od CIA polecenie, by zniszczyć tę kolejkę.

ŚWINIE I MANGUSTA

Orozco z Verą znali się od lat. Obaj walczyli przeciwko rewolucji Fidela Castro. Obaj uciekli z Kuby po zwycięstwie Castro w 1959 r. Obaj przystąpili do Brygady 2506 – formacji partyzanckiej szkolonej przez CIA, złożonej z kubańskich przeciwników nowego rządu. W kwietniu 1961 r. odbyła się inwazja Brygady 2506 na Kubę, zwana inwazją w Zatoce Świń. Miguel Orozco pomagał w desancie żołnierzy, Pedro Vera uczestniczył w ataku spadochroniarzy. Atak na Kubę, wspomagany przez amerykańskie lotnictwo, okazał się kompletnym fiaskiem. Uczestnictwa USA w próbie zamachu stanu nie dało się ukryć. Co dla Stanów Zjednoczonych było tylko kompromitacją, dla kubańskich kontrewolucjonistów oznaczało śmierć lub więzienie. Orozco i Vera byli jednymi z nielicznych członków Brygady 2506, którzy nie dostali się w ręce kubańskiej armii. Vera po ucieczce spędził

Urządzenia raketowe na Kubie, zdjęcie wykonane z pokładu U-2 14 października 1962 r.

Igraszka imperiów Ignacy Masny

tydzień na tratwie na morzu, zanim uratowała go amerykańska straż przybrzeżna.

Inwazja w Zatoce Świń była osobistą porażką Johna Kennedy'ego, od trzech miesięcy prezydenta Stanów Zjednoczonych.

W październiku 1962 r. na terytorium Kuby sfotografowano radzieckie pociski z ładunkiem atomowym, mogące w trzynaście minut od odpalenia eksplodować w Waszyngtonie.

Dwight Eisenhower, jego poprzednik, powiedział mu po tej klęsce: „Gdy już wpakujesz się w coś takiego, możesz zrobić tylko jedno: musisz odnieść sukces”. Kennedy jednak dalej angażował się w ryzykowne awantury. CIA rozpoczęła operację „Mangusta” – szeroko zakrojony plan tajnych działań mających odsunąć Castro od władzy. Wynajęła np. płatnego zabójcę, mającego za 150 tysięcy dolarów dokonać zamachu

na dyktatora. Operacja obejmowała również szereg aktów sabotażu. Orozco i Vera uczestniczyli właśnie w jednym z nich. Oficer CIA prowadzący sprawę jasno wyraził oczekiwania rządu USA: „Zrobicie to albo nie wracajcie żywi”.

INTERESY NARODOWE

Kubę dzieli od terytorium USA zaledwie 150 kilometrów. Wyspa zamyka Zatokę Meksykańską, jest więc kluczowa dla kontroli ważnych dla Stanów Zjednoczonych szlaków morskich. John Quincy Adams, prezydent USA, przypisał Kubie „takie znaczenie w całości naszych interesów narodowych, z jakim nie da się porównać żadnego innego terytorium”. Pod koniec XIX w. Amerykanom udało się przejąć kontrolę nad wyspą. Do rewolucji Fidela Castro władzę sprawowały tam co prawda kubańskie rządy, ale stacjonujące na wyspie amerykańskie wojska, a przede wszystkim korporacje kontrolujące większość kubańskiej gospodarki, zapewniały bardzo ściśle więzy Kuby z potężnym sąsiadem.

Po przejściu władzy w 1959 r. rząd Castro przystąpił do kon-

fiskat i wywłaszczania majątku firm i obywateli amerykańskich – motywując to kubańskim interesem narodowym. USA odpowiedziały wstrzymaniem eksportu swoich towarów na Kubę i zlikwidowaniem importu cukru – fundamentu kubańskiej gospodarki. Wojna handlowa z USA pchała Kubę w strefę wpływów ZSRR. Eksport radzieckiej ropy i zakup cukru zaczęły stopniowo uzupełniać dostawy uzbrojenia.

ZSRR znajdował się w coraz gorszej sytuacji przed ewentualnym wybuchem wojny nuklearnej. Amerykańskie bazy raketowe w Turcji i Japonii bezpośrednio zagrażały jego terytorium. W lipcu 1962 r. rozpoczął więc potajemny przerzut wojska i pocisków raketowych z ZSRR na Kubę. Radziecki przywódca Nikita Chruszczow swoje motywy wyjaśnił w charakterystycznym dla siebie stylu – za pomocą anegdoty o człowieku, który musiał zamieszkać z żoną: początkowo przeszkadzała mu śmierdząca, ale w końcu musiał się do niej przyzwyczaić. Amerykańskie bazy wojskowe przy granicy bloku wschodniego były żoną dla

ZSRR. Teraz Stany Zjednoczone miały mieć swoją kożę.

O KROK OD WOJNY

Radziecka pomoc przyjmowana była na Kubie z entuzjazmem. Choć negatywne skutki reform gospodarczych były już wyraźne, a system polityczny coraz bardziej opierał się na biurokracji i donosach – działania Castro wobec USA były przez Kubańczyków oceniane na ogół dobrze. Wsparcie ZSRR uważano za korzystne wobec groźby amerykańskiej inwazji. W październiku 1962 r. nastąpiła na Kubie moda na Związek Radziecki – dzieci nazywano na cześć Juri Gagarina i masowo kupowano bilety na przedstawienia moskiewskiego cyrku.

Radzieccy żołnierze z pociskami balistycznymi i głowicami jądrowymi docierali na Kubę potajemnie. Wyładunek tak ogromnej ilości sprzętu nie mógł jednak pozostać niezauważony przez Amerykanów. 16 października 1962 r. główny analityk CIA przekazał Johnowi Kennedy'emu informację, która doprowadziła świat na próg wojny atomowej – na terytorium Kuby sfotografowano radzieckie pociski z ładunkiem atomowym, mogące w trzynastę minut od odpalenia eksplodować w Waszyngtonie.

Pociski rakietowe, mające zapewnić Kubie bezpieczeństwo, w rzeczywistości omal nie doprowadziły do kolejnej inwazji. Amerykanie zdawali sobie sprawę z własnej przewagi w wyścigu zbrojeń i wielu prezydenckich doradców stanowczo parło do wywołania wojny poprzez atak z powietrza na radzieckie bazy na Kubie. Kennedy się sprzeciwił. Wystarczyłoby, że jeden pocisk trafi w akcie zemsty na terytorium USA, i jedno amerykańskie miasto zmieniłoby się w pustynię. Wspierał jednak kolejne plany sabotażu i zamachów na Castro w ramach operacji „Mangusta”. Jednocześnie wprowadził blokadę morską Kuby, mającą zatrzymać kolejne transporty z ZSRR. Prowadził też rozmowy ze stroną radziecką. Świat miał wtedy szczęście, bo ani Kennedy, ani Chruszczow nie pragnęli wojny atomowej.

KTO DAJE I ZABIERA...

Chruszczow starał się jednak ugrać jak najwięcej. Stawiał kolejne warunki: najpierw żądał gwarancji, że USA nie dokonają inwazji na Kubę, później kazał ogłosić przez radio, że domaga się również zdemontowania wyrzutni rakiet w Turcji. Kennedy wiedział, że opinii publicznej warunki Chruszczowa mogą się wydać uzasadnione. Problem polegał na tym, że samowolne usunięcie przez USA baz rakietowych w Turcji mogło być przez sojuszników z NATO uznane za złamanie amerykańskich zobowiązań. Mimo to Kennedy obiecał załatwić tę sprawę – pod warunkiem że nie zostanie to ogłoszone publicznie. 28 października przywódcy USA i ZSRR udało się dojść do porozumienia.

Miguel Orozco i Pedro Vera wykonali swoje zlecenie, teraz czekali na pomoc z USA. Umówili się, że zostaną zabrani z Kuby między 28 a 30 października. 30 października zrozumieli, że zostali porzuceni. Byli już niepotrzebni, w Waszyngtonie postanowiono, że operacja „Mangusta” ma zostać zawieszona. Sabotażyści zdecydowali się na powrót katamaranem, który pierwotnie miał służyć tylko jako transport na amerykański statek. Orozco był ciężko chory, ledwie się ruszał. Orientując się według gwiazd, Vera skierował łódkę na Florydę. Zaraz jednak fale przewróciły łódź i zniszczyły silnik. Udało się odwrócić łódź, musieli jednak powiosłować z powrotem na Kubę. 2 listopada aresztowała ich milicja – spędzili w kubańskich więzieniach następne 17 lat.

Fidel Castro przyjął wycofanie baz rakietowych jako zniewagę. Nie zdecydował się jednak na zerwanie z ZSRR – alternatywą był powrót do zależności od USA. Kubańczycy dali wyraz swojemu oburzeniu na sojusznika na ulicach. Wszechobecne plakaty „Kuba nie jest sama” zostały pozrywane. Tłumy śpiewały nową piosenkę:

Nikita, Nikita,

Lo que se dan no se quita

[Nikita, Nikita,

co się daje, tego się nie odbiera].

Grażyna Rybak

NIEJADEK

Są dzieci, które jedzą niechętnie lub opornie próbują nowe potrawy. Problem nie musi dotyczyć marudzenia, ale chorób gastrycznych, endokrynologicznych, np. cukrzycy, a także nowotworów czy początku infekcji. Brak apetytu może kryć zaburzenia lękowe, powonienia, integracji sensorycznej, spektrum autyzmu czy też problemy mięśniowe z żuciem i połykaniem. To zawsze wymaga diagnostyki, bo apetyt jest wskaźnikiem zdrowia. Zdrowe dziecko ma apetyt i je. Brak apetytu traktujemy jako objaw chorobowy. Obiektywnym kryterium oceny stanu odżywienia dziecka jest proporcja masy ciała do wysokości i należy przyrost masy ciała, a nie oczekiwania rodziców. Spadek apetytu to pierwszy objaw anemii, co można potwierdzić lub wykluczyć badaniem krwi. Pomaga to także w diagnozowaniu innych chorób, w tym alergii. Warto też pomyśleć, w jaki sposób podajemy dziecku nowe produkty.

Rodzice zestresowani tym, że dziecko nie je, zmuszają je i karmią na siłę, co jest bardzo szkodliwe. Co raz częstsze karmienie dziecka przy włączonym telewizorze czy komórce z bajką to błąd. Wprowadza zły nawyk, utrudnia zapamiętanie smaku i samodzielność. Maskuje też rozpoznanie problemu. Stosowanie na poprawę apetytu soku z ogórków, grejpfruta, mięty, kopru pomaga raczej osobom starszym. Ponadto rodzice i rodzeństwo niejadków powinni dawać przykład. W towarzystwie

całej rodziny przy stole dzieci chętniej próbują nowych potraw. A pośpiech, jedzenie „gdziekolwiek” i „jak najszybciej” nie sprzyja apetytowi. Jeśli na stole podczas obiadu rzadko pojawiają się warzywa, surówki, dzieci nie mają szansy ich spróbowania lub polubienia.

Zachęcam rodziców, aby nie zniechęcali się i wytrwale podejmowali kolejne próby oferowania warzyw. Dziecku może się nie spodobać wizualnie lub nie smakować rozgotowana marchewka w zupie, ale będzie mu smakowała surówka lub marchewka z groszkiem. Warto zmieniać sposoby przyrządzania potraw oraz ich podania. Dziecko, które nie lubi jajek w formie jajecznicy, chętnie może zjadać omelety. Tak samo maluch odmawiający mleka może polubić kakao zrobione z tej samej porcji. Dzieci lubią być angażowane w przygotowanie posiłków. Ćwicz to ich pomysłowość przy tworzeniu barwnych potraw dla mamy czy misia. Zabawa w układanie z krojonych pomidorów czy ogórków pociągów, piskie czy słonie odwraca uwagę od tego, czego dziecko nie lubi. Oczywiście należy być z dzieckiem i zachęcać, aby spróbowało przygotowanego „dla misia” posiłku. Świetnie działają stałe zasady: kto zjadł cały obiad, może zjeść słodycze. Nie musi zjadać, ale jeżeli chce słodycze, to u nas jest taka zasada.

Dziecko można zabrać na zakupy i zaproponować wybór owoców, warzyw, które posłużą do ugotowania posiłku. Ale nie ma sensu pięć razy dziennie pytać: „Co zjesz?” – na śniadanie, obiad i kolację. To zmusza do ciągłego decydowania i pozbawia dziecko możliwości dostosowania się do tego, co jest na stole, czyli do niespodzianki. Można się zawsze pobawić w zgadywanie, co to jest (powąchaj z zamkniętymi oczami). Nagrody wystraszają węża i apetyt.

Autorka jest specjalistą pediatrii

Czy można rozdrapać rany?

dr hab. Tomasz Korpysz

Modyfikacje liczby rzeczownika czy też czasu czasownika będącego elementem związku frazeologicznego (o których pisałem przed tygodniem) to chyba najczęstsze typy tzw. innowacji regulujących. Zdarza się jednak, że użytkownicy zmieniają także inne gramatyczne cechy wyrazów tworzących frazeologizmy.

W poprzednim odcinku przywoływałem znaną konstrukcję *spalić na panewce*. Przypomnę jej pochodzenie. Otóż panewka była niegdyś częścią broni palnej przeznaczoną do umieszczania na niej porcji prochu. Po zapaleniu proch ten miał przenieść płomień do ładunku w lufie, co powodowało wystrzelenie pocisku. Zdarzało się jednak, że cały proch wypalał się na panewce i nie przenosił płomienia, przez co nie udawało się wystrzelić. Obserwacja takich zdarzeń stała się podstawą do nadania wyrażeniu *spalić na panewce* metaforycznego sensu. Z punktu widzenia dzisiejszych użytkowników logiczniejsza wydaje się jednak forma zwrotna czasownika *spalić się* (przecież współcześnie powiedzielibyśmy, że *proch się spalił / wypalił na panewce*) i nierzadko używają oni frazeologizmu w takiej właśnie, zmienionej, ale błędnej postaci.

Aspekt czasownika także niekiedy podlega zmianom. Jeśli ktoś mówi np. *Dokładnie nie pamiętam, co mi się tylko *objało o uszy*, to stosuje nietradycyjną formę niedokonaną zamiast dokonanej (*objało się o uszy*). Odwrotna sytuacja ma miejsce w zdaniu: *W czasie wczorajszej kłótni znowu *rozdrapali rany i nie wiem, czy tym razem się pogodzą* – tu użyta została forma dokonana zamiast niedokonanej (*rozdrapywać rany*).

Stosunkowo często innowacje regulujące polegają na zmianie wewnętrznego schematu składniowego, który realizują wyrazy tworzące dany związek. Mówiąc prościej: elementy frazeologizmu bezpośrednio się ze sobą łączące wchodzą w określone relacje składniowe, które wymagają od nich konkretnych form gramatycznych. Mówimy np. *chcieć komuś nieba przychylić* (a nie *chcieć komuś *niebo przychylić*), *iść w zaparte* (a nie *iść w *zapartego*), *przytrzeć komuś rogów* (a nie *przytrzeć komuś *rogi*), *utrzeć komuś nosa* (używane dawniej wyrażenie *utrzeć nos* miało zupełnie inne, dosłowne znaczenie – ‘wytrzeć nos’), *zostawić na pastwę losu* (a nie *zostawić na *pastwie losu*). Szczególnie częstym błędem jest modyfikacja gramatyczna we frazeologizmie *dać wyraz czemuś*. Na pewno każdy z Państwa spotkał się ze zdaniami typu *Tę emocjonalną wypowiedzią dała wyraz *swojego oburzenia czy też W kolejnym filmie dali wyraz swojej *niezgody na obecną sytuację społeczno-polityczną w tym regionie*. Tymczasem zdania te powinny mieć następującą postać: *Tę emocjonalną wypowiedzią dała wyraz swojemu oburzeniu czy też W kolejnym filmie dali wyraz swojej niezgodzie na obecną sytuację społeczno-polityczną w tym regionie*.

Do innowacji regulujących zalicza się także takie modyfikacje, które polegają na wymianie przyimków występujących we frazeologizmach lub też na zmianie struktury z przyimkiem na bezprzyimkową i odwrotnie. Tę może nieco skomplikowaną charakterystykę warto uzupełnić przykładami. Jeśli ktoś zwraca się do drugiej osoby z pretensją: *Nic w domu nie robisz, tylko ciągle wisisz *przy telefonie*, to może to zostać zrozumiane zupełnie dosłownie, a wszystko dlatego, że w zdaniu pojawił się przyimek „przy” zamiast „na” (*wisiec na telefonie*). Typowym błędem w tej grupie jest wyrażenie **z wielkiej litery / *z dużej litery / *z małej litery* zamiast tradycyjnego *wielką literą / dużą literą / małą literą* lub *od wielkiej litery / od dużej litery / od małej litery*.

Wyprawka szkolna

Edyta
Pisarczyk-Kulon

30 listopada
(środa) to ostatni dzień, kiedy

można złożyć wniosek o wyprawkę szkolną. Wnioski można składać od lipca. Był to czas wypoczynku wakacyjnego, a potem przygotowania dzieci do rozpoczęcia roku szkolnego; o świadczenie na rok szkolny 2022 / 2023 ciągle można się starać.

Wyprawka szkolna jest realizowana w ramach programu Dobry Start. Kwota świadczenia wynosi 300 zł na dziecko w wieku od 7 do 20 lat, a w przypadku osób z niepełnosprawnościami – na dziecko do 24 lat, które uczy się w szkole.

Przy przyznawaniu świadczenia nie ma znaczenia do-

chód rodziny, przysługuje ono na dziecko, które się uczy. Wniosek o świadczenie przysługujące przede wszystkim rodzicom i opiekunom, którzy faktycznie wychowują dzieci. Świadczenie przysługuje również pełnoletniej osobie uczącej się, która nie jest na utrzymaniu rodziców, ponieważ nie żyją lub ma ustalone alimenty od nich, a także osobie usamodzielnianej, czyli osobie dorosłej, która opuszcza rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną.

O wyprawkę szkolną mogą starać się również opiekunowie dzieci z Ukrainy. Warunkiem jest legalny pobyt na terenie Polski oraz uzyskanie numeru

PESEL, jeżeli dziecko uczy się w szkole.

Jeżeli rodzice są w sporze, to wyprawkę należy wypłacić temu z nich, który faktycznie sprawuje opiekę nad dzieckiem. Tak orzekł Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie (wyrok WSA w Rzeszowie z 15 czerwca 2022 r. II SA / Rz 246 / 22). Nie decydują o tym jednak ustalenia organów administracyjnych zobowiązanych do wypłaty świadczenia, ale wyłączenie wyroków sądu rodzinnego. Opieka naprzemienna musi bowiem wynikać bezpośrednio z orzeczenia sądu powszechnego, jako wyłącznie właściwego do jej ustalenia.

W przypadku gdy dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obojga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu, sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach,

każdy z rodziców otrzyma wyprawkę w wysokości połowy kwoty przysługującego świadczenia.

Wnioski można złożyć tylko elektronicznie, a rozpatruje je i wypłaca świadczenie ZUS. We wniosku trzeba wskazać numer rachunku bankowego, na który świadczenie zostanie wpłacone. Wnioski składa się przez Platformę Usług Elektronicznych (PUE) ZUS, za pomocą bankowości elektronicznej (to sposób złożenia wniosku dla rodziców) albo przez portal Emp@tia (to również sposób, z którego mogą skorzystać rodzice).

Niezależnie od kanału, którym wniosek został złożony, wszystkie informacje o stanie sprawy są dostępne na profilu na PUE ZUS. Na profilu będzie informacja o przyznaniu świadczenia albo decyzja o odmowie przyznania świadczenia.

Autorka jest radcą prawnym

fot. YT

Groźny wypadek na torze

Podczas wyścigu DTM na niemieckim torze w Hockenheim doszło do wypadku. Ucierpiał w nim syn Ralfa Schumachera, bratanek Michaela, 20-letni David Schumacher. Kierowca doznał złamania kręgu lędźwiowego.

Kowalczyk zrezygnowała

Mieszkająca na Podhalu Justyna Kowalczyk-Tekieli zrezygnowała z dyrektorowania w Polskim Związku Biathlonu. W ślad za nią odeszło kilku trenerów. „Nie mogłam być już decyzyjna, a nie chcę robić nic na siłę” – tłumaczyła biegaczka narciarska w rozmowie z Przeglądem Sportowym Onet.

fot. Wikipedia

fot. Wikipedia

Ronaldo o zdrowiu psychicznym

Luis Nazario de Lima, całemu światu znany lepiej jako po prostu Ronaldo, w bardzo osobistym wywiadzie dla dziennika „Marca” przyznał, że w przeszłości cierpiał na depresję, a od 2,5 roku chodzi na terapię, która zdecydowanie pomogła mu lepiej poznać swoje uczucia.

Walczy z chorobą

Smutne informacje dla fanów NBA. Jedna z największych gwiazd ligi w latach 90., Dikembe Mutombo, ma guza mózgu. 56-latek rozpoczął już trudne i długie leczenie.

fot. Wikipedia

NAUKA KIBICOWANIA

Mariusz Jankowski

Któż z nas choć raz w swoim życiu komuś nie kibicował? I nie chodzi o obecność na wielkich sportowych arenach. Czasami był to doping dla szkolnej drużyny, innym razem dla zespołu dziecka czy dla ekipy, w której grał ktoś znajomy. Nie ważne gdzie i na jakim poziomie. Doping, wsparcie, kibicowanie są częścią naszego życia. Nawet jeśli na co dzień nie żyjemy sportem.

Obecność kibiców na trybunach dla zawodników ma naprawdę niebagatelne znaczenie. Dla niektórych wręcz kluczowe. W Polsce mamy znakomitych fanów siatkówki czy piłki ręcznej. Sporty zespołowe najczęściej łączą się z głośnym dopingiem, z wielką wrzawą oraz tumultem. Są jednak dyscypliny, w których wsparcie musi odbywać się na innych zasadach.

Przykład pierwszy z brzegu to tenis. Głośno było o zachowaniu polskich kibiców podczas turnieju WTA w Ostrawie. Wspierali Igę Świątek przy okazji każdego meczu. I za ten doping nasza tenisistka podziękowała. Po spotkaniu z Jekatieriną Aleksandrową liderka światowego rankingu zwróciła też jednak uwagę na drugą stronę medalu. Chodziło między innymi o sytuacje, o okrzyki, które miały miejsce w momencie serwisu: – Moja koncentracja z roku na rok jest coraz lepsza i takie zachowania prawie na mnie nie wpływają – powiedziała Świątek. – Czułam jednak, że mojej rywalce to trochę przeszkadza, a tenis jest na tyle eleganckim sportem i rządzi się innymi prawami, że nie chcemy w ten sposób wygrywać. – To ważne słowa, pokazujące, że pewne zachowania po prostu nie powinny mieć miejsca. I trzeba o tym głośno mówić.

Nieodpowiedzialne zachowania zdarzają się nie tylko w tenisie. Znamy je ze stadionów na całym świecie, Polska nie jest tutaj wyjątkiem. Chodzi o to, by kibicowanie nie przeradzało się w agresję. Bo ta droga prowadzi donikąd. A na naukę kibicowania nigdy nie jest za późno. Znam mnóstwo opowieści o nieodpowiedzialnym zachowaniu rodziców podczas dziecięcych meczów piłki nożnej, koszykówki czy właśnie tenisa. Od niektórych historii włos jeży się na głowie. I to właśnie wtedy trzeba też interweniować. Trzeba edukować, uczyć, zwracać uwagę. Nie sztuką jest bowiem obrażać rywala. To potrafi każdy głupi. Sztuką jest tak wspierać swoich ulubieńców, by oni czuli to w każdym momencie sportowej walki. Trzeba to jednak robić zgodnie z zasadami i z duchem fair play. Bardzo dobrze, że Iga Świątek zabrała w tej sprawie głos. Skoro mamy najlepszą tenisistkę na świecie, to przy okazji możemy pokazać, że w sztuce kibicowania również stajemy się coraz lepsi.

Autor jest dziennikarzem TVP

Rosjanie protestują

Rosjanie protestują, bo Ukrainka Jarosława Mahuczich może zostać lekkoatletką roku. „Jej zwycięstwo będzie skandalem” – pisze portal sport-express.ru. Rosyjscy dziennikarze twierdzą, że jeśli Ukrainka wygra, to tylko z powodów politycznych, a nie sportowych.

fot. Wikipedia

KISZKI GRAJĄCE FOKSTROTA

Barbara Wiśniowska

Głód nie mieszka w brzuchu, lecz w głowie. Zdziwiło mnie kiedyś, że mój niemal śmiertelny głód po piętnastu minutach gdzieś zniknął, choć nic nie zjadłam.

Dobrze jest wiedzieć, jaki rodzaj posiłku jak długo trawimy.

Owoce i warzywa nieskrobiowe (ogórki, pomidory, wszelka zielenina) nasycą nas na jakieś 40 minut, warzywa skrobiowe – na 60 minut, a strączkowe – na 4–5 godzin. Węglowodany (ryż, kasza, chleb) trawią się przez 90 minut. Mięso potrzebuje więcej czasu: ryba – godzinę, drób – dwie, wołowina – powyżej trzech, wieprzowina nawet do siedmiu. Tłuszcz trawi się najdłużej: do około 8 godzin.

Cukier po części wchłania się już w jamie ustnej. Nie jest naturalnym produktem, czysta glukoza ani sacharoza

nie rosną na drzewach. Pewnie schrupanie buraka cukrowego, czyli cukru w otocze witamin i błonnika, byłoby wspaniałe dla zdrowia, ale cukru organizm nie traktuje jak posiłek, tylko jak wroga. Prędko wyrzuca do krwi duże ilości insuliny, żeby ten cukier stamtąd zabrała. Nadmiar cukru jest przerabiany w tłuszcz, we krwi zaczyna brakować składników odżywczych i wtedy mózg wysyła nam wiadomość, że jest głodny.

Łatwo przyzwyczaić organizm do pobierania kalorii z tłuszczów. Do każdego posiłku warto dodać sporo warzyw dla zapewnienia odpowiedniego pH oraz nieco tłuszczu lub białka. Wybór jest ogromny: strączki, orzechy, pestki, nabiał, jajka, ryby, mięso, oleje roślinne. Takie posiłki nasycą, a nie oszukają na chwilę.

fol. Barbara Wiśniowska

KULKI SŁONECZNIKOWE

Składniki: 500 g ziaren słonecznika, może być więcej ■ średni banan ■ 80 g masła w temperaturze pokojowej ■ 35 g erytrolu ■ posypka: wiórki kokosowe, kakao lub karob w proszku ■ opcjonalnie dodatki (kropelka aromatu albo żurawina)

Sposób przygotowania: łączymy składniki – wszystkie oprócz posypki – najlepiej za pomocą robota kuchennego. Z masy wyciągamy porcje łyżką i formujemy w rękach kulki. Obtaczamy je w kokosie lub innej posypce. Można je jeść na surowo, wstawić na 25 minut do zamrażarki albo do piekarnika na 170 stopni, wtedy będą twardsze. Jeśli są posypane karobem, uważajmy z pieczeniem, bo karob łatwo się przypala.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

- 1 A – składnik czekolady
- 1 G – bieg mustanga
- 2 E – okrągła liczba
- 3 A – część cyru
- 3 G – ekstra premia
- 6 A – pies myśliwski
- 6 H – chroni biosferę
- 8 C – postać klęcząca
- 9 A – stolica Senegalu
- 9 G – srebrna moneta
- 10 E – zimą na rzece
- 11 A – szkocki deseń
- 11 G – osnowa filmu

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

- A 1 – baśniowa istota
- C 1 – lepka substancja
- C 8 – urzędowe pisma
- D 3 – antonim kary
- E 1 – na dnie naczynia
- E 8 – praca na roli
- F 4 – dodatnia cecha
- G 1 – azjatycka pustynia
- G 8 – akcja zbrojna
- H 3 – wielka wartość
- I 1 – gruby sznurek
- I 8 – życiodajny gaz
- K 1 – sklep z guzikami

**Hasło do odczytania
w zaznaczonym wierszu**

--	--	--	--	--	--	--	--

**Rozwiązania prosimy nadsyłać
do 4 listopada na adres redakcji „Idziemy”.
Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi
nagrodzimy książkami.**

TVP 1

05.05 Sprawa dla reportera; **06.00** Słownik polsko@polski; **06.25** wojsko-polskie.pl (42); **06.50** Słowo na niedzielę; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakochaj się w Polsce (267); **09.05** Czas w las – magazyn; **09.35** Okrasa łamie przepisy; **10.10** Klasztorne smaki według Remigiusza Rączki; **10.45** Zmienności (5) – serial TVP; reż.: Stanisław Bareja, wyk.: Ewa Błaszczyk, Irena Kwiakowska, Witold Dębicki, Jan Englert; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** Anioł Pański; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.50** Misja Zambia – Kuchnia w Chingoli; **13.15** BBC w Jedyńce: Serengeti II (4) – serial dokumentalny; **14.15** Z pamięci: Antoni Golubiew; **14.25** Weterynarze z sercem; **14.55** U Pana Boga w ogródku – komedia; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.30** Wojenne dziewczyny (58) **19.25** Sport **19.30** Wiadomości **20.05** Pogoda **20.15** Wojenne dziewczyny (59) – serial TVP **21.15** Rolnik szuka żony – reality show **22.20** Zakochana Jedyńka: Młoda Wiktoria – film kostiumowy, USA 2009, reż.: Jean-Marc Vale, wyk.: Emily Blunt, Mark Strong, Miranda Richardson **00.15** Uczciwy złodziej – film fabularny, USA 2020, reż.: Mark Williams, wyk.: Devon Diep, Liam Neeson, Jai Courtney, Kate Walsh **02.00** Godziny strachu – film fabularny, Kanada/Wielka Brytania 2007, reż.: Mike Barker, wyk.: Pierce Brosnan, Maria Bello, Gerard Butler, Claudette Mink **03.45** Jaka to melodia? **04.35** Z pamięci: Antoni Golubiew **04.40** Zakończenie dnia

TVP 2

05.50 Barwy szczęścia (2681) – serial obyczajowy TVP; reż.: Grzegorz Waller, wyk.: Anna Mrozowska, Oliwier Kozłowski, Maria Dejmek, Joanna Głębka, Jacek Rozenek, Zbigniew Buczkowski, Filip Walcerz, Anna Pentz, Anna Gornostaj, Hanna Bieluszko; **06.25** Barwy szczęścia (2682); **07.00** M jak miłość (1679) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie; **11.25** The Voice of Poland s. XIII – Nokaut (14), cz. I – widowisko muzyczne; **12.40** The Voice of Poland s. XIII – Nokaut (14), cz. II – widowisko muzyczne; **14.00** Familia – teleturniej; **14.35** Kolo fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (4). Stanisława Cellińska – widowisko muzyczne; **16.15** Tak to leciało! (8) – teleturniej muzyczny; **17.10** Lajki!; **17.30** Zaczynaj od zdrowia; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (474) – teleturniej; **18.55** Na sygnale (391) – serial fabularny muzyczny TVP; **19.25** Na sygnale (392) – serial fabularny TVP **20.00** Postaw na milion – teleturniej **21.00** Parasite – film fabularny, Korea Połudn. 2019, reż.: Bong Joon-Ho **23.20** Kino bez granic: Tuż po weselu – film obyczajowy, USA 2019, reż.: Bart Freundlich, wyk.: Julianne Moore, Michelle Williams, Billy Crudup **01.25** Wspomnienie lata – film obyczajowy, reż.: Adam Guziński, wyk.: Urszula Grabowska, Robert Więckiewicz, Max Jastrzębski, Paulina Angielczyk, Jakub Lusty, Kamil Kuciewicz, Dawid Kraszewski, Karol Stala, Weronika Jakubowska, Elżbieta Romanowska **03.05** Kafarnaum – dramat, Liban 2018, reż.: Nadine Labaki, wyk.: Nadine Labaki, Zain Al Rafea, Yordanos Shiferaw, Boluwatife Treasure Bankole **05.10** Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Info Poranek; **08.21** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Info Poranek; **09.40** Pogoda; **09.50** Wroniczka 17; **10.59** Serwis Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda; **11.29** Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata Senior; **15.29** Info Dzień weekend; **15.54** Pogoda; **16.00** Okiem Wiary; **16.29** Info Dzień weekend; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Teleexpress na deser; **17.45** Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.25** Studio Zachód; **18.50** Info V4+; **19.05** Głębia ostrości **19.30** Wiadomości **19.58** Gość Wiadomości **20.13** Minęła 20 **21.00** W pełnym świetle **21.24** Serwis Info Wieczór weekend **21.42** Pogoda **21.50** Strefa starcia **23.00** Info Wieczór **23.55** Serwis Info Wieczór weekend **00.03** Wiadomości **00.31** Gość Wiadomości **00.52** Pogoda **01.05** Wroniczka 17 **02.15** Minęła 20 **03.05** Pogoda **03.10** Info V4+ **03.35** Głębia ostrości **04.05** Filmy Dokumentalne TVP Info **05.13** Agrobiznes – podsumowanie

TV TRWAM

05.00 Głos serca; **05.45** Kapłan pro-life; **06.00** Jestem mamą; **06.15** Lisieux, dom małej Tereski; **07.10** Spektakl teatralny: Pupil pupila. Komedia w jednym akcie; **07.45** Ocalić od zapomnienia; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Z Parlamentu Europejskiego; **09.00** Prymas Stefan Wyszyński; **09.10** Spotkanie z Magdą Buczek; **09.15** Manna z Nieba; **09.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **10.35** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”; **10.40** Próba wiary; **11.25** Pianistą być!; **12.00** Anioł Pański z Ojcem Świętym Franciszkiem; **12.15** Papiież Polak do Rodaków; **12.50** Pogoria. Żeglarska szkoła życia; **13.30** Oratorium o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny; **14.30** Święty na każdy dzień; **14.35** Słowo życia; **14.40** Drzwi do lasu; **15.00** Wiesz – to też Polska; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert żywcem; **16.45** Prawda a historia **17.00** Zostań Żołnierzem RP **17.15** Muzyczne chwile **17.30** Sól Ziemi **17.55** Poczet Wielkich Polaków **18.00** Anioł Pański **18.05** Informacje dnia **18.15** Rozmowy niedokończone **19.25** Święty na każdy dzień **19.30** Moja katolicka rodzina **20.00** Informacje dnia **20.20** Różaniec **20.50** Myśląc Ojczyzną **21.00** Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja **21.20** Informacje dnia **21.40** Retrospekcja **21.45** Stan Bezpieczeństwa Państwa **21.55** Wygrać z przeznaczeniem **23.00** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej **23.30** Tam, gdzie Bóg płacze **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.40 Był taki dzień – 23 października – felieton; **06.55** Modlitwa o Polskę. Z ziemi podlaskiej – film dok.; **08.00** Msza greckokatolicka; **09.05** Wiedźmin (9) – serial fantastyczno-przygodowy; **09.55** Informacje kulturalne; **10.10** W kotle historii; **10.45** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939–1945 (8); **11.10** Przestrzeń pamięci; **11.45** Południowe Włochy z lotu ptaka; **12.45** Dunaj (1) – serial dok.; **13.45** Wojownicy czasu; **14.20** Ex Libris; **14.30** Chłopi, cz. II – film fabularny; **15.50** Ex Libris; **16.00** W Polskę jedziemy; **16.30** Giganci historii – teleturniej; **17.20** Noce i dnie (9) – serial TVP; **18.25** Historia Mediów: Media story – Funt informacji; **19.00** Mumie starożytnego Egiptu – Faraon z Kandy (4); **20.00** Tajemnice początków Polski – Od Popiela do Piasta – film dok.; **21.15** Niepochowany – dramat, Polska/Słowacja/Węgry 2004, reż.: Marta Meszaros; **23.30** Chłopi, cz. II – film fabularny; **01.05** Szerokie tory; **01.40** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.05 21 Przegląd Piosenki Aktorskiej – Koncert Gilberta Beaud; **08.00** Liturgia prawosławna z cerkwi św. Marka w Białej Podlaskiej; **09.00** „Parada” Satie’ego – film anim.; **09.20** Robin z Sherwood (8) – serial; **10.25** Trzeci punkt widzenia; **11.05** Pełnia życia – film obyczajowy; **13.10** Wędrowiec Polski; **13.50** Festiwal w Bregencji 2013 – „Kupiec wenecki” Andrzeja Czajkowskiego – opera; **16.50** Zaginione – odnalezione; **17.15** Niedziela z... polskim jazzem; **18.10** Niedziela z... – Jazz Juniors – Tribute to Tomasz Stańko, cz. 1 – koncert; **19.15** Niedziela z... polskim jazzem – Miniatury muzyczne – Jan Ptaszyn Wróblewski – koncert; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Nevada Smith – western; **22.20** Scena muzyczna – Wowakin – koncert; **23.25** Trzeci punkt widzenia; **00.05** Niezwyklicy – film; **02.15** Niezapomniana – film anim.; **02.25** Latawiec – film anim.; **02.55** Letnia szkoła życia – film fabularny; **04.55** Informacje kulturalne; **05.20** Legendy Rocka: New Wave – cykl dok.; **05.45** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.40** Ukryta prawda (933); **06.30** Kuchenne rewolucje 13 (1) – program kulinarno-rozrywkowy; **07.25** Nowa Maja w ogrodzie 6 (33); **07.55** Akademia ogrodnika (33); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Co za tydzień; **12.25** Mam talent 14 (8); **14.15** Harry Potter i insygnia śmierci, cz. I – film przygodowy, USA/Wielka Brytania 2010, reż.: David Yates, wyk.: Daniel Radcliffe, Emma Watson, Rupert Grint, Alan Rickman, Ralph Fiennes, Julie Walters, Helena Bonham Carter, Tom Felton, Jason Isaacs; **17.25** Lego Masters 3 (4); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** MasterChef 11 (8); **21.35** Tajemnica zawodowa 2 (8) – serial; **22.40** Podwodna pułapka II: Labirynt śmierci (47) – film sensacyjny; **00.25** Kuchenne rewolucje 25 (8); **01.30** Największe polskie katastrofy (4) – program dokumentalny; **02.30** Uwaga!; **02.50** Noc Magii; **04.15** Zamieszkać na plaży 2 (6); **04.45** Recepta na stary dom (7)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **07.10** Koń wodny: Legenda głębin – film familijny; **09.35** Doktor Dolittle – film familijny; **11.30** Kung Fu Panda 2 – film familijny; **13.20** Noc w muzeum 2 – komedia, USA/Kanada, 2009, reż.: Levy Shawn, wyk.: Ben Stiller, Amy Adams, Hank Azaria, Robin Williams, Owen Wilson; **15.40** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (173); **17.40** Ślubne pogotowie Izabeli Janachowskiej (8); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Państwo w Państwie (458); **20.00** Kabaret na żywo. Młodzi i Moralni (114); **22.05** Cold Creek Manor – thriller, USA/Kanada/Wielka Brytania 2003, reż.: Mike Figgis, wyk.: Dennis Quaid, Sharon Stone, Stephen Dorff, Juliette Lewis, Kristen Stewart; **00.45** Elżym – film s.f., USA 2013, reż.: Neill Blomkamp, wyk.: Alice Braga, Diego Luna, Jodie Foster, Matt Damon, Sharlto Copley; **03.05** Świat według Kiepskich (226); **04.00** Świat według Kiepskich (196); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszakupy TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4044); **05.15** Przysięga (743); **06.05** Serial fabularny; **07.00** **Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze**; **07.30** Studio Raban; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (68) – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (69) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (323) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** BBC w Jeddzie: Serengeti II (4) – serial dokumentalny; **14.00** Serial fabularny; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (744) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4045) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości

20.05 Pogoda

20.10 ALARM!

20.30 Leśniczówka (607) – serial TVP

21.00 Teatr Telewizji – Apollo z Bellac – spektakl teatralny

22.20 Świat bez fikcji – Rosja – Niemcy. Fatalne zauroczenie – film dokumentalny

23.30 Rob Roy – film przygodowo-histeryczny, Wielka Brytania/USA 1995, reż.: Michael Jones Caton, wyk.: Liam Neeson, Jessica Lange, John Hurt, Tim Roth

01.55 Młoda Wiktoria – film kostiumowy, USA 2009, reż.: Jean-Marc Vale, wyk.: Emily Blunt, Mark Strong, Miranda Richardson

03.45 Sfora (7) – serial TVP

04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.30 M jak miłość (1642) – serial TVP; **06.25** Umarł, aby żyć. Rzecz o Stefanie Kardynale Wyszyńskim – Peregrynacja – serial dokumentalny; **06.35** Umarł, aby żyć. Rzecz o Stefanie Kardynale Wyszyńskim – Prymas i przyroda – serial dokumentalny; **06.55** Rodzinka.pl (192) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (113) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2682); **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (148) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque (474) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (283) – serial fabularny; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (75) – serial; **15.50** Przepis dnia (25); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (84) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (475) – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (149) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2682)

20.00 Przepis dnia (26)

20.10 Barwy szczęścia (2683) – serial obyczajowy TVP

20.40 Kulisy serialu „M jak miłość”

20.55 M jak miłość (1680) – serial TVP

21.55 Miłość i medycyna (21) – serial obyczajowy, Dania 2018, reż.: Roni Ezra, wyk.: Anna Stokholm, Mikkel Hilgart, Molly Blixt Egelind, Jesper Groth

22.55 Stanley H. (1) – serial kryminalny

24.00 Kafarnaum – dramat, Liban 2018, reż.: Nadine Labaki, wyk.: Nadine Labaki, Zain Al Rafeea, Yordanos Shiferaw, Boluwatife Treasure Bankole

02.15 O mnie się nie martw (11) – serial komediowy TVP

03.15 Parasite – film fabularny

05.20 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** Info Raport; **12.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.49** Rodzina i praca; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości

19.58 Gość Wiadomości

20.13 Minęła 20

21.00 Nie da się ukryć

21.20 Serwis Info Wieczór

21.41 Pogoda

21.50 W tyle wizji

22.25 Serwis Info Wieczór

22.30 W tyle wizji Extra

23.00 Info Wieczór

23.30 W akcji

23.55 Serwis Info Wieczór

00.03 Wiadomości

00.31 Gość Wiadomości

01.05 Minęła 20

02.00 W tyle wizji

02.35 Serwis Info Wieczór

02.40 W tyle wizji

03.13 O co chodzi

03.40 Filmy Dokumentalne TVP Info

04.10 Taśmy bezpieki

05.18 Agrobiznes

05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.10 Sanktuaria polskie; **05.30** W pułapce wojny; **06.10** Frank Duff i Legion Maryi; **07.05** Muzyczne chwile; **07.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **07.35** Drzwi do lasu; **07.50** Święty na każdy dzień; **07.55** Poczet Wielkich Polaków – program historyczny; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś – to też Polska; **09.15** Serce i oblicze Boga; **09.30** Moja katolicka rodzina – serial animowany; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Stan Bezpieczeństwa Państwa – program publicystyczny; **11.30** Akita 101 Łez; **12.00** Anioli Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.15** Muzyczne chwile; **13.25** Słowo życia; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Polska Norwida; **15.25** Blask prawdy; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Sympozjum poświęcone Żegocie

18.15 Spotkanie Rodziny Radia Maryja w parafii św. Mikołaja – transmisja nabożeństwa

20.00 Informacje dnia – serwis informacyjny

20.20 Różaniec – audycja modlitewna

20.50 Myśląc Ojczyznę

21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja

21.20 Informacje dnia

21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny

22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny

22.55 Obyś był zimny albo gorący – film dokumentalny

00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień; **07.10** Czas honoru (38); **08.00** Ex Libris; **08.30** Historia Polski: Peryskop Gundlacha. Czy alianckich czołgów – film dok.; **09.05** Ex Libris; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Łowcy skarbów – cykl dok.; **10.40** Podróże na Północ Europy (1) – cykl dok.; **11.40** Archiwum zimnej wojny; **12.15** Tajemnice początków Polski – Krzyż i korona – film dok.; **13.25** Królowie Słońca – film przygodowo-histeryczny; **15.20** Wszystkie kolory świata: Kiusiu – prawdziwa Japonia – serial dok.; **16.15** Dunaj (1) – serial dok.; **17.10** Flesz historii; **17.35** Czas honoru (39); **18.25** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **18.55** Spór o historię; **19.35** Historia Polski: Towarzysz Wiesław: od agitatora do dyktatora – film dok.; **20.45** Historia w postaciach zapisana: Książę Filip – w służbie Jej Królewskiej Mości; **22.35** Sądy, przesady; **23.20** Ex Libris; **23.30** Bunt barbarzyńców (4); **00.35** Info Wilno; **00.55** Szerokie tory; **01.30** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **02.05** Sensacje XX wieku; **03.00** Encyklopedia II wojny światowej; **03.35** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.40** Informacje kulturalne; **08.10** Co dalej?; **08.50** Wydarzenie aktualne; **09.20** Do widzenia, do jutra – film fabularny; **11.00** Reżyserzy: Cecil B. DeMille; **11.55** Bujac w obłokach – film anim.; **12.00** Budzik – film anim.; **12.10** Zabić czas – film anim.; **12.25** Niedziela z... polskim jazzem; **13.30** Królowa Bona (10); **16.00** Giuseppe w Warszawie – komedia; **17.50** Trzeci punkt widzenia; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Emma (1) – serial; **20.00** Kryptonim HHhH – film fabularny, Belgia/Wielka Brytania/Francja/USA 2017, reż.: Cedric Jimenez, wyk.: Jason Clarke, Rosamund Pike, Jack O'Connell, Jack Reynor; **22.10** Kronos – Czystość; **22.55** Wielki Szu – film sensacyjny; **00.45** Scena muzyczna – Wowakin – koncert; **01.50** Nevada Smith – western; **04.05** Informacje kulturalne; **04.25** Śpiewać – film dok.; **05.25** Afisz kulturalny ekstra; **05.40** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.35** Nowa Maja w ogrodzie 6 (34); **06.00** Akademia ogrodnika (34); **06.10** Ukryta prawda (1323); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (9) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** MądrzeGotujemy z Katarzyną Bosacką (8); **11.50** Ukryta prawda (1440); **12.55** Tajemnice miłości (31); **14.00** Ukryta prawda (1324); **15.05** Ukryta prawda (1117); **16.10** Ten moment (59); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (10) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1441); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (30); **20.15** Na Wspólnej 20 (3511) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (585); **21.35** Herkules (8) – serial; **22.40** Dom wygranych – komedia, USA 2017, reż.: Andrew Jay Cohen, wyk.: Will Ferrell, Amy Poehler, Jason Mantzoukas, Ryan Simpkins, Jeremy Renner; **00.20** Co za tydzień; **01.15** Na granicy światów (5) – serial; **02.20** Uwaga!; **02.40** Noc Magii; **04.05** Zamieszkać na plaży 2 (7); **04.35** Recepta na stary dom (8); **05.05** Raj za pół ceny (2)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (313); **09.10** Malanowski i Partnerzy (314); **09.40** Sekrety rodziny (274); **10.40** Dlaczego ja? (1142); **11.40** Gliniarze (345); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1072); **14.40** Dlaczego ja? (963); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (734); **17.00** Gliniarze (743); **18.00** Pierwsza miłość (3482); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Dancing with the Stars. Taniec z Gwiazdami (132); **22.05** Inferno – dramat kryminalny, USA/Węgry 2016, reż.: Ron Howard, wyk.: Tom Hanks, Felicity Jones, Omar Sy, Irrfan Khan, Sidse Babbett Knudsen, Ben Foster, Ana Ularu, Ida Darvish, Paolo Antonio Simioni, Alessandro Grimaldi, Paul Ritter, Vincenzo Tanassi, Alessandro Fabrizi; **00.50** 44 minuty – film akcji, USA 2003, reż.: Yves Simoneau, wyk.: Michael Madsen, Ron Livingston; **02.45** Życie, którego nie było – thriller psychologiczny; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleshopping TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4045); **05.15** Przysięga (744); **06.05** Serial fabularny; **07.00** **Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze**; **07.30** Kościół z bliska; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (69) – serial obyczajowy TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (324) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w jedyńce: Odludne tereny Australii (1) – film dokumentalny; **14.00** Serial fabularny; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (745) – serial obyczajowy; **17.00** Telexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4046); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport **19.30** Wiadomości **20.05** Pogoda **20.10** ALARM! **20.30** Leśniczówka (608) – serial obyczajowy TVP **21.00** Pełny obraz (7) – cykl dokumentalny **21.40** Magazyn Ekspresu Reporterów **22.45** Ocaleni – reality show **23.50** Magazyn śledczy Anity Gargas **00.30** Replikanci – film akcji, Wielka Brytania/Chiny/USA 2018, reż.: Tanya Wexler, Jeffrey Nachmanoff, wyk.: Keanu Reeves, Alice Eve, Emily Alice Lind, John Ortiz **02.25** Towarzysz na życie – film obyczajowy, USA 2012, reż.: Lawrence Kasdan, wyk.: Diane Keaton, Kevin Kline, Dianne Wiest **04.15** Notacje: Anna Wajszczuk-Religa **04.30** Zakończenie dnia

TVP 2

05.30 M jak miłość (1643) – serial TVP; **06.25** Wprowadzenie biskupa. Przemysław Semko Koroza; **06.55** Rodzinka.pl (193) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (114) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2683) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Kolo fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (149) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque (475) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (284) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (76) – serial; **15.50** Przepis dnia (26); **16.00** Kolo fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (85) – serial obyczajowy, Turcja 2019, reż.: Neslihan Yesilyurt, wyk.: Eda Ece, Onur Tuna, Seval Sam, Talat Bulut, Sevda Erginci; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (150) – serial obyczajowy **19.30** Barwy szczęścia (2683) – serial obyczajowy TVP **20.00** Przepis dnia (27) **20.10** Barwy szczęścia (2684) – serial obyczajowy TVP **20.40** Kulisy serialu „M jak miłość” **20.55** M jak miłość (1681) – serial TVP **21.55** Miłość i medycyna (22) – serial obyczajowy **22.55** Stanley H. (2) – serial kryminalny **00.05** Ludzkie historie – Kraina miodu – film dokumentalny **01.45** Pomiędzy słowami – film fabularny, Polska/Niderlandy/Francja 2017, reż.: Urszula Antoniak, wyk.: Jakub Gierszał, Andrzej Chyra, Justyna Wasilewska **03.25** Przysięga – film TVP, Polska 1997, reż.: Jan Hryniak, wyk.: Maja Ostaszewska, Rafał Królikowski, Jan Machulski, Edyta Olszówka, Artur Żmijewski **04.50** Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Telexpress; **17.15** Telexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi **19.30** Wiadomości **19.58** Gość Wiadomości **20.13** Minęła 20 **21.00** Nie da się ukryć **21.20** Serwis Info Wieczór **21.41** Pogoda **21.50** W tyle wizji **22.25** Serwis Info Wieczór **22.30** W tyle wizji Extra **23.00** Info Wieczór **23.30** W akcji **23.55** Serwis Info Wieczór **00.03** Wiadomości **00.31** Gość Wiadomości **01.05** Minęła 20 **02.00** W tyle wizji **02.35** Serwis Info Wieczór **02.40** W tyle wizji Extra **03.13** O co chodzi **03.40** Taśmy bezpieki **04.50** wojsko-polskie.pl **05.18** Agrobiznes **05.30** Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 „Cudem jest w naszych oczach” – 25 lat Radia Maryja; **06.00** Rewolucja serca. Historia Dorothy Day; **07.00** Zakon Marianistów; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Droga ks. Bosco; **09.00** Papież Polak do Rodaków; **09.35** Ostatni rzeźbiarz w szkole; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej; **10.45** Zew natury; **11.05** Mocni w Wierze; **11.35** Święty na każdy dzień; **11.40** Ma się rozumieć; **11.50** Słowo życia; **12.00** **Anioł Pański**; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojesz – 10 przykazań; **13.15** Muzyczne chwile; **13.30** **Msza Święta z Jasnej Góry**; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Wystarczy Sobą Być; **15.30** Sanktuarium Cudu Eucharystycznego w Sokółce; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.25** Przyroda w Obiektywie; **16.40** Pod opieką Limanowskiej Pani; **16.55** Sekrety mnichów; **17.10** Prosto o gospodarce **17.30** Zostań Żołnierzem RP **17.45** Muzyczne chwile **17.55** Poczet Wielkich Polaków **18.00** **Anioł Pański** **18.05** Informacje dnia **18.15** Ze szkolnej ławki **19.25** Święty na każdy dzień **19.30** Każdy maluch to potrafi **19.45** Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci **20.00** Informacje dnia **20.20** **Różaniec** **20.50** Myśląc Ojczyznę **21.00** **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja** **21.20** Informacje dnia **21.40** Polski Punkt Widzenia **22.00** Mojesz – 10 przykazań **22.50** Muzyczne chwile **23.00** Słuszną walkę – dokument **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień; **07.10** Czas honoru (39); **08.05** Flesz historii; **08.30** Historia Polski: Towarzysz Wiesław: od agitatora do dyktatora; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Polowanie na mózgi – cykl dok.; **10.45** Kazimierz Górski. Podróż sentymentalna; **11.15** Przestrzeń pamięci; **11.50** Zapomniany generał Tadeusz Jordan Rozwadowski – film dok.; **12.55** Mumie starożytnego Egiptu – Faraon z Kanady (4); **13.50** Historia w postaciach zapisana: Juliusz Cezar – cykl dok.; **15.45** Autoportret za mgłą. Olga Boznańska – film dok.; **16.35** Księża wolności 1914–1981 – ks. Stanisław Zieliński; **17.05** Czas honoru (40); **17.55** Nowy początek. Jak wymyślono II RP (4); **18.25** Oblicza wojny (19); **19.05** Historia Polski: Taka była telewizja 1952–1970; **20.10** Gułag – Szczyt i upadek (3); **21.15** Stulecie na taśmie filmowej (1); **22.10** Ex Libris; **22.20** Gwiazdy – film fabularny; **00.05** Info Wilno; **00.25** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.00** Sensacje XX wieku; **01.55** Encyklopedia II wojny światowej; **02.35** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.05 Co się dzieje (124); **07.40** Informacje kulturalne; **08.10** Wędrowiec Polski – cykl reportaży; **08.50** Którędy po sztukę – Giovanni Battista Zelotti; **09.10** Giuseppe w Warszawie – komedia; **11.00** Emma (1) – serial; **12.05** Dzień w muzeum Orsay – film dok.; **13.10** Królowa Bona (11) – serial TVP; **14.15** Królowa Bona (12) – serial TVP; **15.15** Faraon – dramat, Polska 1965, reż.: Jerzy Kawalerowicz, wyk.: Jerzy Zelnik, Wiesława Mazurkiewicz, Barbara Brylska, Krystyna Mikołajewska, Ewa Krzyżewska, Piotr Pawłowski; **17.55** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Emma (2) – serial; **20.00** Simon Boccanegra – opera; **22.35** Staniczek – komediodramat, Niemcy 2018, reż.: Veit Helmer, wyk.: Predrag „Miki” Manojrovic, Paz Vega, Denis Lavant, Maja Morgenstern; **00.15** Co dalej?; **00.50** Dog Days – film krótkometrażowy; **01.20** Wielki Szu – film sensacyjny; **03.10** Informacje kulturalne; **03.40** Los człowieka – dramat; **05.30** Teledyski; **05.40** Afisz kulturalny ekstra; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1324); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (10) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (30); **11.50** Ukryta prawda (1441) – serial obyczajowy; **12.55** Tajemnice miłości (32) – serial obyczajowy; **14.00** Ukryta prawda (1325); **15.05** Ukryta prawda (1118) – serial obyczajowy; **16.10** Ten moment (60); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (11) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1442); **19.00** Fakty – serwis informacyjny; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (31); **20.15** Na Wspólnej 20 (3512) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (586); **21.35** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (8); **22.40** Kuba Wojewódzki 17 (8); **23.45** Superwizjer (1254) – magazyn reporterów; **00.20** Herkules (8) – serial; **01.25** Zabójcza broń 3 (7) – serial; **02.25** Uwaga!; **02.45** Noc Magii; **04.05** Zamieszkać na plaży 2 (8); **04.35** Recepta na stary dom (9); **05.05** Raj za pół ceny (3)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (316); **09.10** Malanowski i Partnerzy (317); **09.40** Sekrety rodziny (275); **10.40** Dlaczego ja? (1143); **11.40** Gliniarze (346); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1073); **14.40** Dlaczego ja? (964); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (735); **17.00** Gliniarze (744); **18.00** Pierwsza miłość (3483); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; Grafika z Bloodshot; **20.00** Bloodshot – film s.f., USA 2019, reż.: Dave Wilson, wyk.: Vin Diesel, Eiza González, Sam Heughan, Toby Kebbell, Talulah Riley, Lorraine Morris, Guy Pearce, Johannes Haukur Jóhannesson, Alex Hernandez, Siddharth Jhananjay, Tamer Burjaq, Clyde Berning, David Dukas, Tyrel Meyer, Alex Anlos; **22.25** Lot Feniksa – film akcji, USA 2004, reż.: John Moore; **01.00** Inferno – dramat kryminalny; **03.40** Świat według Kiepskich (204); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkupy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4046); **05.15** Przysięga (745); **06.05** Serial fabularny; **07.00** *Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze*; **07.30** Rodzinny ekspres; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (70) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (7) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (32) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Rok w ogrodzie Extra; **12.50** Natura w Jedyńce: Odludne tereny Australii (2) – film dokumentalny; **14.00** Serial fabularny; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (746) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4047); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.00 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (609) – serial TVP
20.55 Piłka nożna – Liga Mistrzów 2022 – 5. kolejka: FC Barcelona – Bayern Monachium (1. pol.)

23.10 Historia bez tajemnic – Stanisław Syrewicz odmienniany przez los – film dokumentalny

00.15 Rodzinny koszmar – film fabularny, Kanada 2020, reż.: Farhad Mann, wyk.: Krista Bridges, Aniko Kaszas, Jeff Roop

01.55 Prokurator (7) – serial TVP
02.50 Medycusze Wspiania! (1) – serial, Włochy 2018, reż.: Jon Cassar, Jan Michelini, wyk.: Daniel Sharman, Sean Bean, Sarah Parish, Alessandra Mastronardi, Julian Sands

04.00 wojsko-polskie.pl (42)
04.30 Notacje: Stanisław Radwan
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (229) – serial fabularny TVP; **05.30** M jak miłość (1644) – serial TVP; **06.25** Pozytywni.pl; **06.55** Rodzinka.pl (194) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (115) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2684) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Kolo fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (150) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (285) – serial fabularny TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (77) – serial; **15.50** Przepis dnia (27); **16.00** Kolo fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (86) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (151) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2684)
19.55 Przepis dnia (28)
20.05 Barwy szczęścia (2685)
20.35 Kulisy seriali „Na dobre i na złe” i „Na sygnale” (222)

20.50 Na dobre i na złe (858) – serial TVP

21.55 Miłość i medycyna (23) – serial obyczajowy

22.55 Stanley H. – serial kryminalny

24.00 Ona to on – komedia, USA 2006, reż.: Andy Fickman, wyk.: Amanda Bynes, Channing Tatum, Jessica Lucas

01.55 Imię róży (1) – serial, Niemcy/Włochy/USA 2019, reż.: Giacomo Battiatto, wyk.: Piotr Adamczyk, Maurizio Lombardi, Damian Hardono, Stefano Fresi, Benjamin Stender

03.00 Król Bibi: życie i role Beniamina Netanjahu – film dokumentalny

04.05 Rodzinka.pl – serial TVP
04.30 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Info Dzień; **11.29** Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** Info Raport; **12.39** Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.13 O co chodzi
03.40 Taśmy bezpieki
04.50 Info V4+
05.18 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Prosto o gospodarce; **05.20** Jestem mamą; **05.35** Tam, gdzie Bóg płacze; **06.05** Filmowe życiorysy; **07.55** Poczta Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Każdy maluch to potrafi; **08.50** Słowo życia; **09.00** Opowieści biblijne – historie animowane z Nowego Testamentu; **09.30** Sanktuaria polskie; **09.50** Święty na każdy dzień; **10.00** Audiencja Generalna z Watykanu; **11.00** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **11.25** Jestem mamą; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Albertynki; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Franz Stock, apostoł pojednania; **15.25** Procesja dziejów; **15.45** Święty na każdy dzień; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Wyszynski – historia; **17.00** Po stronie prawdy; **17.50** Muzyczne chwile; **17.55** Poczta Wielkich Polaków

18.00 Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści z Księgi Cnót – serial animowany dla dzieci

20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja

21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.50 Kościusko – Jeszcze Polska zatańczy – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień; **07.00** Czas honoru (40); **07.55** Nowy początek. Jak wymyślono II RP (4); **08.50** Historia Polski: Taka była telewizja 1952–1970 – cykl dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Śmierć marszałka – cykl dok.; **10.50** Życie nie umierać. Długowieczni na Kaukazie – film dok.; **11.45** Oblicza wojny (19); **12.25** Uciekinier – film dok.; **13.25** Wszystkie kolory świata: Apulia, kuzyni Italii – serial dok.; **14.30** Saga prastarej puszczy – film dok.; **15.30** Gulag (3); **16.35** Flesz historii; **16.45** Przestrzeń pamięci; **17.10** Czas honoru (41); **18.05** Nie taka prosta historia; **18.35** W PRL-u; **19.10** Historia Polski: Śpij kolego... – film dok.; **20.05** Pola wielkich bitew: Linia Hindenburga; **21.15** Bunt barbarzyńców (4); **22.15** Ex Libris; **22.25** Faraon – dramat, Polska 1965, reż.: Jerzy Kawalerowicz, wyk.: Jerzy Zelnik, Wiesława Mazurkiewicz, Barbara Brylska; **00.55** Info Wilno; **01.15** Uciekinier – film dok.; **02.20** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **02.50** Sensacje XX wieku; **03.50** Encyklopedia II wojny światowej; **04.30** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.30** Informacje kulturalne; **08.00** Co dalej?; **08.35** Do dzieła; **09.00** Awantura o Basię – film obyczajowy; **11.00** Emma (2) – serial; **12.10** Picasso: kobiety i sztuka – serial dok.; **13.30** Quo vadis? (1) – serial TVP; **14.40** Krzyżacy – film fabularny; **17.40** Którędy po sztukę; **17.50** Przestrzeń pamięci; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Emma (3) – serial; **20.00** Czarna kura – dramat, Nepal/Francja/USA 2015, reż.: Min Bahadur Bham, wyk.: Khadka Raj Nepali, Sukra Raj Rokaya, Jit Bahadur Malla; **21.40** Mistrz i Małgorzata (8) – serial; **22.50** Dziką Muzyką – Tropem pieśni – magazyn; **23.30** Więcej niż fikcja – Fellinopolis – film dok.; **00.45** Closterkeller – reScarlet – koncert; **02.15** Staniczek – komediodramat, Niemcy 2018, reż.: Veit Helmer, wyk.: Predrag „Miki” Manojrovic, Paz Vega, Denis Lavant, Maja Morgenstern; **04.00** Dog Days – film krótkometrażowy; **04.30** Teledyski; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1325); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (11) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (31); **11.50** Ukryta prawda (1442); **12.55** Tajemnice miłości (33); **14.00** Ukryta prawda (1326); **15.05** Ukryta prawda (1119); **16.10** Ten moment (1); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (12) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1443); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (32); **20.15** Na Wspólnej 20 (3513) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (587); **21.35** Top Model 11 (8); **23.10** Pieknieta zemsta – film sensacyjny, USA 2011, reż.: Patrick Lussier, wyk.: Nicolas Cage, Amber Heard, William Fichtner, Billy Burke, David Morse; **01.20** Tajemnica zawodowa 2 (8) – serial; **02.25** Superwizjer (1254) – magazyn reporterów; **03.00** Uwaga!; **03.20** Noc Magii; **04.45** Zamieszkać na plaży 2 (9); **05.15** Recepta na stary dom (10)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (318); **09.10** Malanowski i Partnerzy (319); **09.40** Sekrety rodziny (276); **10.40** Dlaczego ja? (1144); **11.40** Gliniarze (347); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1074); **14.40** Dlaczego ja? (965); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (736); **17.00** Gliniarze (745); **18.00** Pierwsza miłość (3484); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Hell's Kitchen – Pieknieta Kuchnia (69); **21.35** Świat według Kiepskich (585); **22.05** Ghostbusters – pogromcy duchów – komedia, reż.: Paul Feig; **00.45** Hot Shots! – komedia, USA 1991, reż.: Jim Abrahams, wyk.: Charlie Sheen, Cary Elwes, Valeria Golino, Lloyd Bridges, Kevin Dunn, Jon Cryer, William O'Leary, Kristy Swanson, Efreem Zimbalist Jr., Bill Irwin, Heidi Swedberg, Bruce A. Young, Ryan Stiles, Rino Thunder, Mark Arnott; **02.20** Człowiek widmo – thriller s.f.; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4047); **05.15** Przysięga (746); **06.05** Serial fabularny; **07.00** **Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze**; **07.30** Pełnia Wiary; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (71) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (72) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (326) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** To się opłaca; **12.50** Natura w Jedyńce: Odludne tereny Australii (3); **14.00** Serial fabularny; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (747) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4048); **18.20** Kasta – Zamach – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Gala French Touch – święto kultury francuskiej, cz. 1 – widowisko
21.10 Gala French Touch – święto kultury francuskiej, cz. 2 – widowisko
22.05 Sprawa dla reportera
23.05 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.40 Magazyn kryminalny 997
00.35 Magazyn Ekspresu Reporterów
01.40 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat – talk-show
02.20 Londyńczyk (9) – serial obyczajowy TVP, reż.: Maciej Migas, wyk.: Natalia Rybicka, Marcin Bosak, Przemysław Sadowski, Lesław Żurek, Rafał Maćkowiak, Gabriela Muskala
03.15 Ocaleni – reality show
04.15 Magazyn śledczy Anity Gargas
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

04.55 Na sygnale (230) – serial fabularyzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1645) – serial TVP; **06.20** Smaki świata – po bałkańsku (43); **06.55** Rodzinka.pl (195) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Ostoja (8) – magazyn przyrodniczy; **11.50** Barwy szczęścia (2685) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (151) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (286) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (78) – serial; **15.55** Przepis dnia (28); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (87) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (478) – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (152) – serial obyczajowy
19.30 Barwy szczęścia (2685)
20.00 Przepis dnia (29)
20.10 Barwy szczęścia (2686)
20.40 Kulisy serialu „Ojciec Mateusz”
20.55 Ojciec Mateusz (362)
21.55 Miłość i medycyna (24) – serial obyczajowy, Dania 2018, reż.: Roni Ezra, wyk.: Anna Stokholm, Mikkel Hilgart, Molly Blixt Egelind, Jesper Groth
22.55 Stanley H. (4) – serial kryminalny, Niderlandy 2019, reż.: Tim Oliehoek, wyk.: Jeroen Spitzenberger, Jochum Ten Haaf, Arend Brandligt, Sieger Slood
00.10 Falszerz – film fabularny, USA 2014, reż.: Philip Martin
01.55 Tajemnice Manhattanu – thriller, USA 2016, reż.: Brian DeCubellis, wyk.: Adrian Brody, Yvonne Strahovski, Steven Berkoff
04.00 Gomorra (33) – serial
04.50 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Info Dzień; **11.29** Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** Info Raport; **12.29** Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.10 Taśmy bezpieczeństwa
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Kamienie wolać będą; **06.00** Audycja Generalna; **07.00** Po stronie prawdy; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Poznajemy Polskę; **08.55** Święty na każdy dzień; **09.00** Na zdrowie; **09.20** Opowieści z Księgi Cnót; **09.45** Fatima – miejsce wybrane przez Maryję; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Myśląc Ojczyznę; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** **Anioł Pański**; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia obiecana; **13.05** Św. Józef – patron na trzecie tysiąclecie; **13.20** Przegląd tygodnika „Niedziela”; **13.30** **Msza Święta z Jasnej Góry**; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Bądź wielki przed Bogiem, cz. 2. Kapłaństwo; **15.25** Odwaga wiary; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **16.35** Żew natury; **17.05** Akademia pro-life; **17.10** Historie obozowe; **17.30** Odpowiedzialni za Kościół; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** **Anioł Pański**
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Przyjaciele i bohaterowie – serial animowany dla dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 **Różaniec**
20.50 Głos Polski
21.00 **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja**
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Ziemia obiecana – serial fabularny
22.45 Muzyczne chwile
23.00 Bł. Maria Teresa Ledóchowska – film dokumentalny
23.55 Święty na każdy dzień
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień; **07.10** Czas honoru (41); **08.00** W kotłach historii; **08.35** Historia Polski: Sowieci, do domu – film dok.; **09.00** Sowieci do domu; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: 24 godziny Igora Guzenko; **10.40** Flesz historii – ekstra; **10.45** Autoportret za mgłą. Olga Boznańska; **11.40** W PRL-u; **12.10** Doktor Murek (7); **13.30** Film dok.; **14.10** Planety – Saturn (4); **15.10** Pola wielkich bitew. Linia Hindenburga; **16.10** Kłamstwa i mity Polski Ludowej – Stan wojenny – mniejsze zło?; **16.20** Kłamstwa i mity Polski Ludowej – Kłamstwo katyńskie; **16.35** Alfabet Andrzeja Dobosza; **16.55** Czas honoru (42); **17.50** Historia Mediów: Media story – Funt informacji; **18.15** Archiwum zimnej wojny; **18.55** Historia Polski: Upadek żelaznej kurtyny; **20.00** Marusz – Tatrzkański Orzeł – film biograficzny; **21.00** Polscy. Seryjni (1) – cykl dok.; **21.45** Ex Libris; **21.55** Republika. Narodziny legendy – film dok.; **22.50** Sądy, przesady; **23.35** Info Wilno; **23.50** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.25** Sensacje XX wieku; **01.20** Encyklopedia II wojny światowej; **01.55** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.45** Informacje kulturalne; **08.15** Zaginione – odnalezione; **08.35** Dzika Muzyka – Tropem pieśni; **09.20** Lotna – dramat, Polska 1959, reż.: Andrzej Wajda, wyk.: Jerzy Pichelski, Adam Pawlikowski, Jerzy Moes, Mieczysław Łoza, Bożena Kurowska, Bronisław Dardziński, Adam Dzięczyński, Wiesław Gołas; **11.00** Emma (3) – serial; **12.05** W szklanym kloszu Sylwii Plath – film dok.; **13.20** Quo vadis? (2) – serial TVP; **14.20** W pustyni i w puszczy, cz. 1 – film przygodowy; **16.10** W pustyni i w puszczy, cz. 2 – film przygodowy; **17.55** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Emma (4) – serial; **20.00** Wstęp do filmu „Stalker”; **20.05** Stalker – film s.f.; **22.55** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **23.35** Rock Camp: The Movie – film dok.; **01.20** Gomorra (17) – serial; **02.30** Co dalej?; **03.05** Czarna kura – dramat; **04.50** Informacje kulturalne; **05.20** Ajta o tym, dlaczego diabeł kuleje – film anim.; **05.40** Afisz kulturalny ekstra; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1326); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (12); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (32); **11.50** Ukryta prawda (1443); **12.55** Tajemnice miłości (34); **14.00** Ukryta prawda (1327); **15.05** Ukryta prawda (1120); **16.10** Ten moment (2); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (13); **17.55** Ukryta prawda (1444); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (33); **20.15** Na Wspólnej 20 (3514) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (588); **21.35** Kuchenne rewolucje 25 (9); **22.45** Ukryta gra – film sensacyjny, Polska/USA 2019, reż.: Łukasz Kościński, wyk.: Bill Pullman, Lotte Verbeek, James Bloor, Robert Więckiewicz, Aleksiej Serebriakow, Corey Johnson; **00.50** Narodziny gwiazdy – film obyczajowy, USA 2018, reż.: Bradley Cooper, wyk.: Lady Gaga, Bradley Cooper, Sam Elliott, Andrew Dice Clay, Rafi Gavron, Dave Chappelle, Alec Baldwin; **03.40** Uwaga!; **04.00** Noc Magii; **05.20** Zamieszkać na plaży 2 (10)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (320); **09.10** Malanowski i Partnerzy (321); **09.40** Sekrety rodziny (277); **10.40** Dlaczego ja? (1145); **11.40** Gliniarze (348); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1075); **14.40** Dlaczego ja? (966); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (737); **17.00** Gliniarze (746); **18.00** Pierwsza miłość (3485); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nasz Nowy Dom (273); **21.05** Przyjaciółki (239); **22.05** I że cię nie opuszczę – dramat, USA 2012, reż.: Michael Sucs, wyk.: Lucas Bryant, Wendy Crewson, Jessica Lange, Tatiana Maslany, Rachel McAdams, Jessica McNamee, Sam Neill, Channing Tatum; **00.35** Królewskie święta – film fabularny, USA 2018, reż.: Alex Zamm; **02.30** Perla Fidzi – film fabularny; **04.20** Kabaretowa Ekstraklasa; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telegakupy TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4048); **05.15** Przysięga (747); **06.05** Serial fabularny; **07.00** **Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze**; **07.30** Agape; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (72) – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (73) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (327) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Dzika Łoza – film dokumentalny; **14.00** Serial fabularny; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (748) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? (4946) – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4049); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Ojciec Mateusz (363) – serial kryminalny TVP
21.25 Kulisy serialu „Na sygnale”
21.40 Na sygnale (393) – serial fabularzowany TVP
22.15 Śmierć nadejdzie jutro – film fabularny, USA/Wielka Brytania 2002, reż.: Lee Tamahori, wyk.: Pierce Brosnan, Halle Berry, Judi Dench, John Cleese

00.40 Broń – film fabularny, USA 2010, reż.: Jessy Terrero, wyk.: 50 Cent, Val Kilmer, Danny Trejo, Annalynne McCord
02.10 S. W. A. T. – Jednostka specjalna (55) – serial
03.05 Ratownicy (8) – serial TVP
03.55 Magazyn kryminalny 997
04.35 Notacje: Władysław Barański
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (231) – serial fabularzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1646) – serial TVP; **06.20** Anna Dymna – spotkajmy się; **06.55** Rodzinka.pl (196) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Zaczynaj od zdrowia; **11.50** Barwy szczęścia (2686) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (152) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (287) – serial fabularzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (79) – serial, Niemcy/Austria 2016, reż.: Fabian Eder, wyk.: Andrea L'Arronge, Anja Stöhr, Jakob Seeböck; **15.55** Przepis dnia (29); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (88) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (153) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2686) – serial obyczajowy TVP
20.00 Przepis dnia (30)
20.10 Barwy szczęścia (2687) – serial obyczajowy TVP
20.40 Tak to leciało! (8) – teleturniej muzyczny
21.40 Kabaret. Super Show Dwójki (30) – program kabaretowy
22.50 Hity wszech czasów (49)
23.55 Kino relaks – W blasku nocy – film obyczajowy, USA 2018, reż.: Scott Speer, wyk.: Bella Thorne, Patrick Schwarzenegger

01.40 Falszercz – film fabularny, USA 2014, reż.: Philip Martin, wyk.: John Travolta, Christopher Plummer, Tye Sheridan
03.25 Ona to on – komedia, USA 2006, reż.: Andy Fickman, wyk.: Amanda Bynes, Channing Tatum, Jessica Lucas, James Kirk
05.10 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** W Kontrze; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór

00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Forum
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.13 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.27 Taśmy bezpieki
05.38 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Yohan – wędrówki dzieci; **07.05** Exodus Młodych Oblubienica & Duch; **07.30** Historie obozowe; **07.45** Muzyczne chwile; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę w Polskę i Świat; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Jestem mamą; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończonych; **11.25** Głos Polski; **11.35** Danuta Siedzikówna „Inka”; **12.00** **Aniol Pański**; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia obiecana; **13.05** 10 obrazów z życia Prymasa; **13.30** **Msza Święta z Jasnej Góry**; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Zrozumieć Antycywilizację; **14.55** Słowo życia; **15.00** **Koronka do Bożego Miłosierdzia**; **15.20** Mocni w Wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy Sakrament; **16.40** Prosto o gospodarce; **17.00** Młodzi z Pasją; **17.25** Zrozumieć wartość życia – rozmowa z dr Wandą Półtawską; **17.30** Geopolityka; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** **Aniol Pański**

18.05 Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych
19.00 Warto zauważyć... w mijającym tygodniu
19.30 Król Chwały
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 **Różaniec**
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja**

21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.45 Muzyczne chwile
22.55 Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”
23.00 Kontrowersje wokół klimatu
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.55 Był taki dzień; **07.05** Czas honoru (42); **08.05** Kuchnia dwudziestolecia; **08.35** Historia Polski: Upadek żelaznej kurtyny; **09.30** Informacje kulturalne; **09.55** Sensacje XX wieku – Wallenberg; **10.45** Marusarz – Tatrzński Orzeł – film biograficzny; **11.50** Kłamstwa i mity Polski Ludowej – Stan Wojenny – mniejsze zło?; **12.00** Kłamstwa i mity Polski Ludowej – Kłamstwo katyńskie; **12.15** Alfabet Andrzeja Dobosza; **12.40** Doktor Ewa (1); **13.25** Karabska wyprawa Joanny Lumley (2) – serial dok.; **14.25** Montana z lotu ptaka; **15.30** Geniusze i marzyciele; **16.35** Ex Libris; **17.00** Czas honoru (43); **17.55** Z wieszaka historii (4); **18.30** Windsor. Największa miłość Elżbiety II (1); **19.15** Ex Libris; **19.25** Historia Polski: Prymas uwieczony – film dok.; **20.20** Teatr Historii – Feinweinblein; **20.40** Feinweinblein – spektakl teatralny; **21.50** Ex Libris; **22.00** Narodziny nazizmu – serial dok.; **23.10** Tajemnice III Rzeszy (5); **00.10** Info Wilno; **00.30** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.05** Sensacje XX wieku; **02.05** Encyklopedia II wojny światowej; **02.40** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.20** Informacje kulturalne; **07.50** Co dalej?; **08.25** Kronos – Czystość; **09.10** Przygoda na Mariensztacie – komedia; **11.00** Emma (4) – serial; **12.05** Rock Camp: The Movie – film dok.; **13.50** Quo vadis? (3) – serial TVP; **14.50** Quo vadis? (4) – serial TVP; **16.20** Człowiek na torze – dramat psychologiczny, Polska 1956, reż.: Andrzej Munk, wyk.: Zygmunt Maciejewski, Zygmunt Zintel, Zygmunt Listkiewicz, Kazimierz Opaliński, Roman Kłosowski, Kazimierz Fabisiak, Ludosław Kozłowski, Józef Para; **17.55** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Reżyserzy: Akira Kurosawa – cykl dok.; **20.00** Wstęp do filmu „Parasite”; **20.05** Parasite – film fabularny; **22.25** Zaginionie – odnalezienie; **22.55** Kobiety za kamerą (14) – cykl dok.; **00.10** Gomorra (18) – serial; **01.15** W pobliżu krąży tygrys – film anim.; **01.25** Weekendy – film anim.; **01.55** Stalker – film s.f., Niemcy; **04.45** Informacje kulturalne; **05.15** Ssaki – film krótkometrażowy; **05.40** Afisz kulturalny ekstra; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1327); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (13) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (33); **11.50** Ukryta prawda (1444); **12.55** Tajemnice miłości (35); **14.00** Ukryta prawda (1328); **15.05** Ukryta prawda (1121); **16.10** Ten moment (3); **16.45** Kuchenne rewolucje 20 (1) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1445); **19.00** Fakty; **19.30** Sport; **19.40** Pogoda; **19.50** Uwaga!; **20.00** Lego Masters 3 (5); **21.35** Mumia – film przygodowy, USA/Japonia/Chiny 2017, reż.: Alex Kurtzman, wyk.: Tom Cruise, Russell Crowe, Annabelle Wallis, Sofia Boutella, Courtney B. Vance; **23.45** Nienarodzony – horror, USA 2009, reż.: David S. Goyer, wyk.: Odette Yustman, Gary Oldman, Cam Gigandet, Meagan Good, Jane Alexander, Idris Elba, Carla Gugino; **01.40** Kuba Wojewódzki 17 (8); **02.45** Uwaga!; **03.05** Noc Magii; **04.30** Zamieszkać na plaży 2 (11); **05.00** Recepta na stary dom (11); **05.25** Raj za pół ceny (4)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (322); **09.10** Malanowski i Partnerzy (323); **09.40** Sekrety rodziny (278); **10.40** Dlaczego ja? (1146); **11.40** Gliniarze (349); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1076); **14.40** Dlaczego ja? (967); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (738); **17.00** Gliniarze (747); **18.00** Pierwsza miłość (3486); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Twoja Twarz Brzmi Znamo (174); **22.05** Czarna pantera – film s.f., USA 2018, reż.: Ryan Coogler, wyk.: Chadwick Boseman, Michael B. Jordan, Lupita Nyong'o, Danai Gurira, Martin Freeman, Daniel Kaluuya, Letitia Wright, Winston Duke, Sterling K. Brown, Angela Bassett, Forest Whitaker, Andy Serkis, Florence Kasumba, John Kani, David S. Lee; **01.00** Ghostbusters – pogromcy duchów – komedia; **03.35** Świat według Kiepskich (585); **04.10** Kabaretowa Ekstraklasa; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkopy TV Okazje

TVP 1

05.05 Mister Twister – Akwarium (39); **05.30** Mister Twister – Plastik (40); **06.00** Magazyn Ekspresu Reporterów; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.40** Rok w ogrodzie; **08.05** Rok w ogrodzie Extra; **08.20** wojsko-polskie.pl (43); **08.45** Pełnosprawni (473); **09.20** Fascynujący świat: Madame Tussauds: ekspozycja z wosku – film dokumentalny, Wielka Brytania 2021, reż.: David Wise; **10.25** Sprawa dla reportera; **11.30** Noce i dnie (8) – serial TVP; **12.35** Zaproszenie dla rewołwerowca – western, USA 1964, reż.: Richard Wilson, wyk.: Yul Brynner, Janice Rule, Brad Dexter, Alfred Ryder, George Segal; **14.10** Z pamięci: Eryk Lipiński, cz. 1; **14.25** Okrasa łamie przepisy; **14.55** Komisarz Alex (220) – serial kryminalny TVP; **15.55** Rolnik szuka żony – reality show; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.30** Ojciec Mateusz (363) – serial kryminalny TVP; **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Komisarz Alex (221) – serial kryminalny TVP
21.35 Hit na sobotę: Mroczne wody – dramat, USA 2019, reż.: Todd Haynes, wyk.: Mark Ruffalo, Anne Hathaway, Tim Robbins, Bill Pullman
23.50 Władza – film fabularny, USA 2013, reż.: Allen Hughes, wyk.: Mark Wahlberg, Russell Crowe, Catherine Zeta-Jones, Jeffrey Wright
01.45 Boks – Gala KnockOut Boxing Night #25, Zakopane – walka wieczor: M. Masternak – J. Whateley
02.50 Jaka to melodia
03.45 Wyjście awaryjne – komedia
05.20 Z pamięci: Eryk Lipiński, cz. 1
05.25 Zakończenie dnia

TVP 2

05.15 Barwy szczęścia (2683) – serial obyczajowy TVP; **05.50** Barwy szczęścia (2684) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2685) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1680) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie; **12.15** Rodzinny ekspres – Wszystkich Świętych. Odświeżanie pamięci; **12.55** Tak to leciało! (8) – teleturniej muzyczny; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (4). Stanisława Celińska – widowisko muzyczne; **16.20** Na dobre i na złe (858) – serial TVP; reż.: Adam Guziński, wyk.: Mateusz Janicki, Pola Gonciarz, Emilia Komarnicka, Marta Żmuda Trzebiatowska, Rafał Uchmański, Michalina Błach; **17.20** Smaki świata – po bałkańsku (44); **17.50** Słowo na niedzielę – Oznaka prawdziwego nawrócenia; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (480) – teleturniej; **18.45** Postaw na milion – teleturniej; **19.35** Lajki!
20.00 The Voice of Poland s. XIII – Live (15), cz. I – widowisko muzyczne
21.25 The Voice of Poland s. XIII – Live (15), cz. II – widowisko muzyczne
22.45 The Voice of Poland s. XIII – Live (15), cz. I – widowisko muzyczne
00.15 The Voice of Poland s. XIII – Live (15), cz. II – widowisko muzyczne
01.45 Kabaret. Super Show Dwójki (30)
02.50 W blasku nocy – film obyczajowy, USA 2018, reż.: Scott Speer, wyk.: Bella Thorne, Patrick Schwarzenegger, Rob Riggle
04.30 Profesor na drodze – film TVP, Polska 1973, reż.: Zbigniew Chmielewski, wyk.: Józef Nalberczak, Jolanta Bohdał, Jerzy Braszka, Zbigniew Józefowicz, Andrzej Jurczak, Zygmunt Malawski, Józef Nowak, Leonard Pietraszak, Bogusław Sochnacki
05.35 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.50** Bezpieczna jazda; **08.00** Info Poranek; **08.21** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **09.59** Serwis Info Dzień weekend; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień weekend; **10.53** Pogoda; **10.59** Info Dzień weekend; **11.29** Info Dzień weekend; **11.51** Pogoda; **11.59** Info Dzień weekend; **12.29** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.52** Pogoda; **15.00** Debaty TVP Info; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info med; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiecym okiem; **18.52** Serwis Info Wieczór weekend; **19.00** Między słowami; **19.20** Info Wieczór weekend
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.15 Śledczym okiem
21.40 Serwis Info Wieczór weekend
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór weekend
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.25 Info Wieczór
24.00 Wiadomości
00.28 Gość Wiadomości
00.55 Pogoda
01.05 Salon dziennikarski
02.00 Minęła 20
02.52 Pogoda
02.55 Śledczym okiem
03.26 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.25 Filmy Dokumentalne TVP Info
05.28 Magazyn śledczy Anity Gargas
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.30 O. Wenanty Katarzynie; **06.20** Sanktuarium Matki Bożej w La Salette; **07.15** Filmowe Zyciorysy; **07.55** Poczcie Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo życia; **09.00** Głos serca; **09.45** Młodzi Światu; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Młodzi z Pasją; **10.40** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Warto zauważyć... w mijającym tygodniu; **12.50** Siódmy Sakrament; **13.20** Ocalić od zapomnienia; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”; **14.35** Natura Obiektywnie; **15.00** Regal; **15.30** Wierzę w Boga; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Powstanie Wielkopolskie; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.25** Święty na każdy dzień; **17.30** Nowa Ewangelizacja; **17.55** Poczcie Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Manna z Nieba – program religijny dla dzieci
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Mysłąc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Głos serca – serial fabularny
22.45 Wolyn – nierozliczone ludobójstwo – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień; **06.55** Jesienne opowieści – film przyrodniczy; **07.55** Wojownicy czasu; **08.35** Wiedźmin (10); **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** W Polskę jedziemy; **10.20** Planety – Saturn (4); **11.20** Wszystkie kolory świata: Isan – najprawdziwsza Tajlandia – serial dok.; **12.25** Podróże na Północ Europy (2) – cykl dok.; **13.25** Z wieszaka historii (5); **13.55** Złoto dezerterów – komedia, Polska 1998, reż.: Janusz Majewski, wyk.: Marek Kondrat, Bogusław Linda, Wiktor Zborowski, Katarzyna Figura, Piotr Gąsowski, Jan Englert, Piotr Machalica, Leonard Pietraszak, Paweł Deląg, Artur Żmijewski; **15.55** Nie taka prosta historia; **16.30** Karaibská wyprawa Joanny Lumley (2) – serial dok.; **17.25** Spór o historię; **18.05** Noce i dnie (10) – serial TVP; **19.00** Giganci historii; **19.55** Rok 1982. Kalendarium (43); **20.05** Piłkarski poker – komedia sensacyjna; **21.55** Ex Libris; **22.05** Historia w postaciach zapisana: – Sulejman Wspaniały; **23.50** Królowa – film fabularny; **01.45** Sowiet, do domu – film dok.; **02.20** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

06.45 Muzyka lekka, łatwa i przyjemna – Aktualne przeboje, piosenki z filmów i musicali; **07.55** Informacje kulturalne; **08.20** Wydarzenie aktualne; **08.45** Tamte lata, tamte dni: Magdalena Zawadzka; **09.25** Wielki Buster – film dok.; **11.10** Barbara i Jan (1); **11.45** Barbara i Jan (2); **12.25** Galimatias, czyli Kogel-mogel II – komedia; **14.15** Dziką Muzyką – Kapela Byrtków; **14.55** Actus Humanus Nativitas – Farinelli, cz. 2 – koncert; **16.00** Mój wujaszek – komedia, Francja 1958, reż.: Jacques Tati; **18.10** Do dzieła; **18.35** Legendy Rocka: Folk Around The World; **19.05** Legendy Rocka: New York Hip Hop; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Czwarta władza – dramat, USA 2017, reż.: Steven Spielberg, wyk.: Meryl Streep, Tom Hanks, Sarah Paulson; **22.05** Kabaret Starszych Panów – Spotkanie 16. Zaopiekujcie się Leonem; **23.25** Kika – komedia; **01.30** Parasite – film fabularny; **02.50** Informacje kulturalne; **04.20** Wiśniak – film dok.; **05.20** Tamte lata, tamte dni: Magdalena Zawadzka; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (934) – serial obyczajowy; **07.05** Kuchenne rewolucje 13 (2) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Na Wspólnej Omnibus 20 (895) – serial obyczajowy; **13.30** MasterChef 11 (8); **15.10** Top Model 11 (8); **16.50** Ślub od pierwszego wejścia 8 (8); **17.55** Kuchenne rewolucje 25 (9); **19.00** Fakty – serwis informacyjny; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** Mam talent 14 (9); **22.15** Banksterzy – film obyczajowy, Polska 2020, reż.: Marcin Ziębiński, wyk.: Antoni Królikowski, Magdalena Lamparska, Katarzyna Zawadzka, Tomasz Karolak, Jan Frycz, Rafał Zawierucha, Małgorzata Kożuchowska, Marcin Bosak; **00.25** Beowulf – film przygodowy, USA 2007, reż.: Robert Zemeckis, wyk.: Ray Winstone, Anthony Hopkins, John Malkovich, Robin Wright Penn, Brendan Gleeson, Crispin Glover, Alison Lohman, Angelina Jolie; **02.55** Na granicy światów (5) – serial; **03.55** Noc Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.20** Ciągnie świnki do... wilkołaka – film animowany; **08.30** Siedmiu krasnoludków ratuje Śpiącą Królową – film animowany; **10.10** Ewa gotuje (463); **10.40** Nasz Nowy Dom (273); **11.40** Bogaty Dom – Biedny Dom (42); **12.45** Górale (25); **13.15** Górale (26); **13.45** Drwale i inne opowieści Bieszczadów (125); **14.15** Drwale i inne opowieści Bieszczadów (126); **14.40** Rolnicy. Podłazie (28); **15.45** Więzienie (38); **16.15** Więzienie (39); **16.45** Więzienie (40); **17.15** Więzienie (41); **17.45** Chłopa-ki do wzięcia (279); **18.15** Chłopa-ki do wzięcia (280); **18.50** Wydarzenia; **19.15** Prezydenci i Premierzy; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Doda. 12 kroków do miłości (9); **21.00** Noc w muzeum. Tajemnica grobowca – komedia, USA/Wielka Brytania 2014, reż.: Shawn Levy; **23.10** World Trade Center – dramat, USA 2006, reż.: Oliver Stone; **02.00** Czarna pantera – film s.f.; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy” nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 13 X 2022 r.

Mamy ziemię, ale nie mamy wody – pisała siostra organizująca nową misję w Zambii. Wsparcia udzielili kuracjusze z uzdrowiska leżącego w diecezji wrocławskiej.

Kraje afrykańskie szczególnie zmagają się z niedoborem wody. Problem ten w miejscowości Mabumba w Zambii pomogli rozwiązać kuracjusze oraz rektor kościoła w Wieńcu-Zdroju, zbierając środki na budowę studni głębinowej. Dostęp do wody otwiera drogę do reali-

fot. arch. s. Małgorzaty Jędrzejczak

diecezji pochodzi św. siostra Faustyna, apostołka Bożego miłosierdzia. Jednak wiara bez uczynków jest martwa – zaznacza ksiądz rektor. Wybór miejsca wybudowania studni padł na Zambię, ponieważ w tym kraju posługiwali księża z diecezji wrocławskiej: ks. Augustyn Brandt, Włodzimierz Toboła oraz ks. Marian Kołacki, który 24 lata służył na misji, gdzie zmarł tragicznie, potrącony przez autobus.

STUDNIA I PRZEDSZKOLE

Najpierw do świątyni w Wieńcu-Zdroju zawitała wystawa ilustrująca działalność fundacji. Pierwszą zbiórkę prowadził dr Szalata, a kolejne odbywały się raz w miesiącu przez rok. Kuracjusze z całej Polski byli wdzięczni, że mogli włą-

Wieniec-Zdrój dla Mabumby

Amelia Siuda-Koszela

zacji kolejnych inwestycji – szkoły i przychodni lekarskiej.

MIŁOSIERDZIE W PRAKTYCE

Pomysł wybudowania studni podsunął kuracjusz uzdrowiska w Wieńcu-Zdroju dr Kazimierz Szalata, wykładowca etyki na UKSW i Uniwersytecie Medycznym w Warszawie, założyciel Polskiej Fundacji Raoula Follereau oraz prezydent Międzynarodowej Unii Stowarzyszeń Follereau. Jednym z realizowanych przez fundację wyzwań jest budowa studni głębinowych w krajach misyjnych.

Dwa lata temu fundacja odebrała e-mail od s. Małgorzaty Jędrzejczak, misjonarki Świętej Rodziny, która od 26 lat pracuje w Zambii i organizuje nową placówkę misyjną w Mabumbie, w diecezji Mansa. „Jako zgromadzenie otrzymaliśmy od szefa wioski 13 ha ziemi, a 7 ha zakupiliśmy. Mamy ziemię,

ale nie mamy wody. Bez wody nie możemy podejmować żadnych inwestycji ani uprawiać ziemi” – pisała s. Małgorzata. Gotowe były również pozwolenia na budowę studni i badania geologiczne, a w planach – budowa przedszkola, szkoły i przychodni lekarskiej.

– Podjęliśmy decyzję: skoro mamy wody pod dostatkiem, zarówno leczniczej, jak i pitnej, chcemy podzielić się tym dobrem – mówi ks. prał. Lesław Witczak, ekonom diecezji i rektor kościoła sanatoryjnego w Wieńcu-Zdroju, który nosi wezwanie Miłosierdzia Bożego, zgodnie z testamentem fundatora śp. ks. prał. Bogumiła Lewandowskiego. Właśnie kult Bożego miłosierdzia zainspirował księdza rektora oraz kuracjuszy do pomocy. – Modlimy się do Bożego miłosierdzia i na każdym turnusie co najmniej przez tydzień głosząc konferencje na ten temat. Również z naszej

czyć się w pomoc. Akcję wsparli także inni darczyńcy; łącznie udało się zebrać 29 tys. zł. Studnię wybudowała Fundacja Raoula Follereau.

Siostra Małgorzata odwiedziła kościół w Wieńcu-Zdroju, a później regularnie informowała o postępach prac. „Mamy już wodę! Na misji wszyscy się cieszą, dzięki wodzie prace idą szybko i sprawnie. Jestem bardzo wdzięczna za przeogromną pomoc, słowa nie potrafią wyrazić tej wdzięczności. Raz w miesiącu mamy w kaplicy domowej Msze święte za dobroczyńców naszej misji” – pisała ostatnio misjonarka Świętej Rodziny. Rozpoczęła się też budowa przedszkola, które wraz ze studnią pod koniec 2022 r. zostanie poświęcone przez bp. Patricka Chisanga OFMConv.

– Pan Jezus, zwracając się do s. Fausty, wypowiedział słowa, które są dla nas zachętą do działania: „Miłosierdzie masz okazywać zawsze i wszędzie bliżnim, nie możesz się od niego usunąć ani wymówić, ani uniewinnić”. Okazji ku temu nie brakuje – podkreśla ks. Witczak.

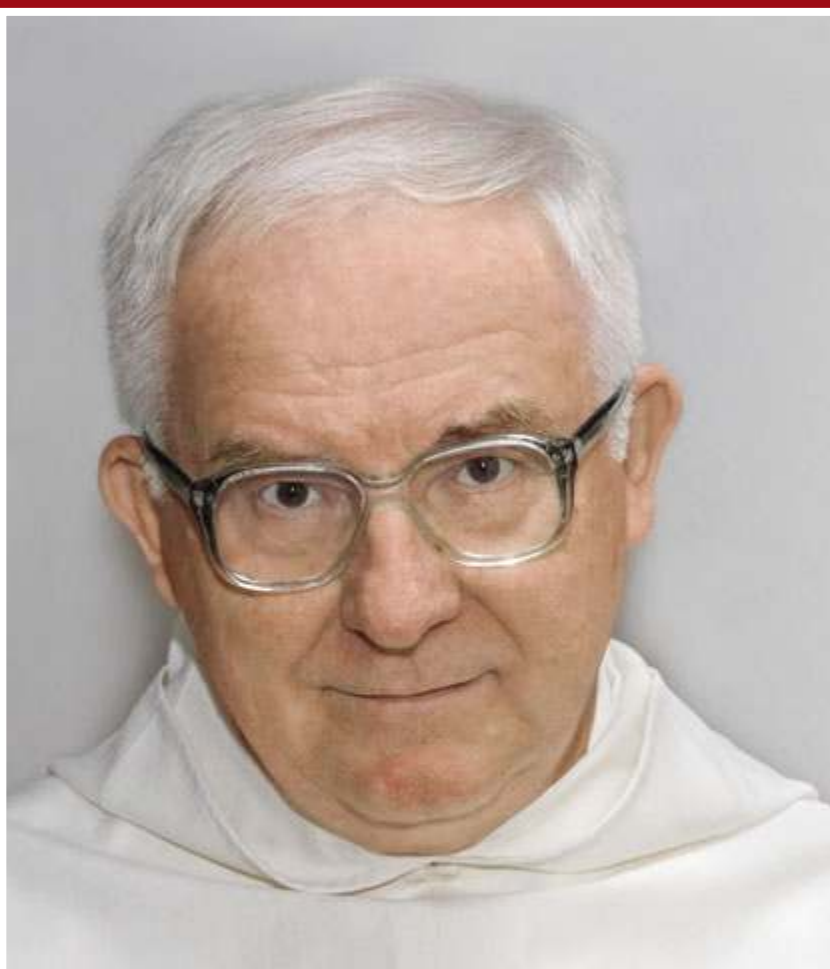
Zbiórki odbywały się raz w miesiącu przez rok. Kuracjusze z całej Polski byli wdzięczni, że mogli włączyć się w pomoc. Akcję wsparli także inni darczyńcy.

*Jestem wdzięczny o. Jackowi
Salijowi za jego wielki trud
uczenia nas rozumienia
skomplikowanych problemów
moralnych, nieustający, trwający
przez lata wysiłek tłumaczenia
najtrudniejszych zagadnień
teologicznych, filozoficznych,
moralnych i obyczajowych.*

*Z posłowania bp. Jacka
Grzybowskiego*

*Postanowiliśmy zebrać wywiady,
których Ojciec Jacek udzielił
naszym redaktorom przy różnych
okazjach, i wydać je w książce.
Choć są zakorzenione
w konkretnej sytuacji
i przeprowadzone w konkretnym
czasie, to dotyczą one bardzo
ważnych i w gruncie rzeczy
wciąż aktualnych tematów.
Dlatego uznaliśmy, że wielu ludzi
zechce mieć je pod ręką, zebrane
w jednym miejscu.*

*Ze wstępu ks. Henryka
Zielińskiego*

Rozmowy z OJCEM JACKIEM

Publikację można zamawiać
w redakcji „Idziemy”

pod nr. tel.

22 512 00 95

dostępna jest też w dobrych księgarniach
na terenie całego kraju

POKAŻ DZIECKU SENS ŻYCIA

tato.net®
ODKRYWAMY OJCOSTWO

ZAPISZ SIĘ!

**5 LISTOPADA 2022 | CZARNY STAW K. ŁODZI
XIV MIĘDZYNARODOWE FORUM TATO.NET**

**HONOROWY PATRONAT
PREZYDENTA RP ANDRZEJA DUDY**

SPONSOR:

 fundacja
uskrzydlaamy